FRANCKESCHE
STIFTUNGEN

Alte Drucke

Pavli Castrensis In ... Codicis Partem Patauin[a]e Pr[a]electiones, Francisci Curtij, multorumq[ue]; qui hactenus Doct. incubueru[n]t Appendicibus ...

Paulus <Castrensis>

Lugduni, 1553

De fide instrumentorum. Rubrica.

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150729

Visual Library

a ¶Et laceraſti. Adde Bal. in.l. qui accuſare. circa medium.C. de edē.ſpecu. in ti de teſt. in. §. ſatis vtiliter. facit ad hoc gl.in ver.cōpellas. in.c.cū cauſam.de teſti. quæ vult teſtem haberi pro producto contra eum qui præſtat cauſam ne producatur. & ibi Abb.& ꝑ doc. in.c. peruenit. el.j.de teſti. cog. & quid de inſtrumētis laceratis coram iudice. an iudicaē ac ſi plenē probaſſent:vide ꝑ Abb. in. c. accepimus. de fi. inſtru. & quid de lacerante proprium inſtrumentū quādo redarguitur de falſo. vide per Pe.de anch. conſil. clxxij. incipi. Circa primum.

non ſufficit dicere ꝙ valet tantum quātum
ſi eſſent receptæ corā iudice. Hoc non placet:quia iſta verba nihil operarētur.præterea fuiſſe receptas coram iudice,operatur vt
vlterior examinatio non recipiatur. & hoc
3 ex vi verborum includitur.† Et no.ex iſto
tex.arg.quod atteſtationes etiam inualidæ:
puta ſine iuramento,vel propter alium defectum: poſſunt validari de conſenſu partium:nō ſic in alijs actis iudiciarijs:vt ſi nō
eſſet lis cōteſt. vel alia forma debita ſeruata quæ cōſenſus partium non poſſet facere
valere:vt no.in c.de cauſis:de off.dele.quia
ſolennitas & forma iudiciorū fuit introducta ob publicum fauorem: ſicut & cæteræ
ſolennitates cui renuntiari nō poteſt: vt de
teſta.l.teſtandi.&. l.nemo.de leg.j. Sed atteſtationes recipientur in fauorem priuatorum:& etiam ſine atteſtatione poteſt valere iudiciū,& ſententia:non ſic ſine ſolennitate requiſita. & iſta voluit Inno. not. in.c.
cum cauſam. extra eo.in gl.pe. quæ incipit.
no.atteſtationes &c. Sed ſi nil fuit actū, tunc ſi omnes teſtes viuunt,poteſt pars cōtra quā ſunt producti,dicere ſe nolle ſtare di
4 ctis atteſtationibus ꝙ iterū examinētur.†Et ſic no.duplicē limitationem.vnā ad.l.produci.ff.e.vbi habetur ſecundū vnū intellectum,quòd teſtes examinati ſemel, amplius non examinentur:
ſed hoc fallit hic.alia eſt ad auē.at qui ſemel.§.ti.j.vbi dicit quòd
poſt didicita teſtificata nec ijdē: nec alij teſtes recipi debēt. fallit
hic.& hoc totū eſt ex eo:qa poſtquā recuſat ſtare illis atteſtationibus partiū,eſt ac ſi factę nō eſſent.& ſic nō pręſtat impedimētum,quòd de iure nō ſortitur effectū:vt.l.qui per ſalutē. cum ibi
not.de iureiur.ff.& in cle.j.de teſti. in ver.rectè receptis.cum ibi
no.in gl.quod prouenit ex eo:qa arbitri nō habent authoritatem
pulicā:& ſic parte recuſante dictæ atteſtationes habētur pro nul
5 lis?†Sed quid ſi iſti teſtes dicāt contrariū eius quòd prima vice
depoſuerūt.Reſpōdeo ſtabitur vltimo dicto:alias fruſtratoria eſſet diſpoſitio huius legis.Sed qñ ſunt recepti corā iudice ſi poſtea ex alia cauſa iterū examinarenē:& aliter loquerētur,ſtarē primò dicto:qa illa examinatio valuit.ad quod vide ꝑ Bar.in.l.eos.
ff.de fal.Alij dicūt ꝙ iſta cōtingunt ꝓpter varietatē inſtātię,quę
facit vt nō noceat didiciſſe teſtificata.l.per hāc.de tēp.app.quod
licet ſit verū de iure ciuili.de iure canonico ſecus.quod nō conſiderat variationē inſtātiæ;ſed idētitatē rationis:qa ita ſubeſt ſuſpitio ſubornationis in inſtātia diuerſa,ſicut in eadē, qñ ſuper eiſdē
capitulis examinātur,vel directò cōtrarijs.Si autem omnes ſunt
mortui,vlterior examinatio non requiritur: qa illæ atteſtationes
cōfirmātur authoritate huius legis ſi probata ſit ſcriptura in qua
continētur.quod nō.pro eo quod.§.dixi:qa requirit ꝙ cū authoritate notarij,& ſubſcriptione publicent, & ſigno. & hoc decla-
6 raē in.d.c.præſentata. †No.etiā cum dicit [omni iure legitimo.]
quòd licet atteſtationes ſint publicatæ,non tollit ius opponentis
cōtra perſonas & dicta.& dicit Bald.in d.auth. ſi quis in aliquo.
poſt prin. quod eſt verū etiā ſi ſint publicatæ de cōſenſu vtriuſque partis. & etiam dicit ſecundū Inno. ꝙ poterit opponi quòd
nō ritè ſint receptæ non obſtāte publicatione facta de conſenſu
partiū;ſed poſtea in.iiij.col.circa fi.dicit quòd ſi iudex ꝓnuntiaſſet de cōſenſu partiū illis atteſtationibus dandā eſſe fidē,nō poſſet opponi cōtra ꝑſonas, vel dicta, nec cōtra ordinē receptionis.
quod perpetuò tene menti:ſed ſtandū eſſet interlocutoriæ iudicis.Sed opp.& videtur quòd licet omnes ſint mortui, nō teneaē
quis ſtare illis atteſtationibus:ſicut non tenetur ſtare ſentētiæ arbitri:quæ nō habet vigorē:licet metu pœnæ pareatur: vt in.l.j.§.
de arbi. Solu.aliud in ſententia. cui licet non teneatur ſtare præciſè:patitur tamen pœnā ſi nō ſtat. & ſic ſentētia nō eſt omnino
fruſtratoria:ſed ſi nō teneretur ſtare atteſtationibus,nullam pœnam pateretur, quare non cenſetur promiſſa ſi nō ſtetur atteſtationibus:ſed ſi omnino ſtetur ſententiæ,vel ſi per eū ſtat quominus ſentētia feratur:vt.l.ſi quis rē.ff.de arbi.ſic atteſtationes prædictæ omnino eſſent fruſtratoriæ poſtquā teſtes nō poſſunt examinari iterum.ne ergo veritas pereat, introduxit iſta.l.vt eis ſtetur.& ſufficit quòd reſeruetur ius excipiendi contra perſonas &
7 dicta.†& ꝙ hic dicit in atteſtationibus.idem dicit in cōfeſſione
facta coram arbitris,vt proſit coram ordinario iudice ſecundum
Io.an.i c.iij.de iureiu.li.vj.in nouel. Similiter citatio corā arbitris
facta interrumpit præſcriptionem:ſicut facta coram iudice: vt.l.
8 cum antea.§.pe.§.de arb.†Quærūt doc.quādo iterum examinantur teſtes:an ſufficit quòd dicant,dico in omnibus & per omnia
ſicut dixi curam arbitris? Bar.in l.eos.ff.de fal.videtur dicere ꝙ
ſic.Bal.hic tenet contrariū:aliàs iſta.l.eſſet fruſtratoria.nam ideo
pars petit iterum examinari, vt videat an teſtis loquatur aliter
quā primò fuerat locutus:certè ſi vult aliter loqui,poteſt:& ſtabitur
vltimo dicto.vt dixi.& ſic no.quòd nō punitur de periurio:quia
illud iuramentum & depoſitio habentur pro nō factis, poſtquam
pars nō vult eis ſtare.Sed ſi non aliter loqui,non video quid repugnet ſi remittat ſe ad id quòd primò dixerat: & hoc quotidie
practicatur in teſtibus qui recipiuntur primò ad vnū finē,poſtea
ſuper eo examinantur ad alium finem:quia dicūt dico in omnibus & per omnia prout aliàs depoſui,Cōſiliū tamē eſt ꝙ faciat
ſibi legi primum dictū,ſi fortè nō bene recordetur de eo ꝙ dixerat,quia ſi primò depoſuiſſet coram iudice:& poſtea cōtrarium
in aliquo,eſſet periurus.& puniretur de falſo:vt l.qui falſa.ff.ad
Sequitur de fide inſtrumentorum.& continua:vt hic per glo.&
adde quòd hic not.Bald.ſuper facta qui vult bonam diem.

De fide inſtrumentorum. *Rubrica.*

1 ¶Statutum quòd in talibus cauſis ſufficiant quælibet probationes: an debeat intelligi dummodo ſint legitimæ?
2 Inſtrumentum ſi eſt perditum,qualiter poterit fieri probatio? & quid ſi facto alterius fuit perditum?
4 Si cum producerem inſtrumentum contra te,ipſum rapuiſti de manibus meis, & laceraſti: quòd de tenore ſtabitur iuramento meo: & an tenearis de falſo?
5 Si facto meo inſtrumentum meum quod habebam contra te proieci in ignem ex iracundia,an perdam debitum?

LEX I.

1 DEbitores.†Perditio inſtrumēti nō nocet, ſi poteſt fieri probatio per teſtes,
vel alios modos legitimos.h.d.Et ſic loquitur de
ſecunda parte rub.de qua etiam loquuntur multæ
aliæ.ll.ſ.à.l.illatæ.vſq; ad.l.ſcripturæ.ibi cum lit.
& alia ſequenti loquitur de prima parte rub.ſ.de fide inſtrumentorum.de vltima parte ſcilicet de apochis & antipochis loquitur
2 l.plures.j.eo.† In tex.ibi:[quibuſcunque rationibus.] gl.ſupple
dummodo idoneis & legitimis.& ſimilis gl.eſt j.de fid.inſtru.l.
iure ha.fiſca.li.x.l.& ſi inſtrumenta in ij.glo.quod no.pro ſtatuto
dicente quòd in talibus cauſis ſufficiant quælibet probationes
nam debet intelligi dummodo ſint legitimæ:nec cenſetur ſtatutum diſpenſare contra non legitimas.hoc videtur verum,nam ſtatutum eſſet ſuperfluum ſi reſtringeretur vt aliquid operetur,debet intelligi vt non plenæ probationes ſufficiant:puta vnus teſtis
vel iuramentum,vel alia indicia: puta ſi diceret in cauſis à decem libris.j.arg.eorum quæ no.in l.j.in fi.ff.ad muni.vbi gl.dicit
quòd nunquam debet fieri talis interpretatio:vt ſtatutum reddatur ſuperfluum,cum alia interpretatio fieri poteſt. †In tex.dicit
3 [ſi probaueris.]puta per teſtes qui interfuerūt contractui vel negotio:& ſic deponunt de veritate.nam ſufficeret etiam ſi inſtrumentum non fuiſſet confectum.ergo & ſi fuit confectum & perditum:quia ſubſtantia debiti non conſiſtit in inſtrumento ſed ſola probatio:vt.l.cum res.§.titu.ij.ſpecies ideo probationis ſunt plures:vna ergo perempta remanent aliæ.Sed an ſufficiant teſtes
deponentes de veritate rei,quia non fuerunt præſentes ſed de tenore inſtrumenti,quod dicunt ſe vidiſſe & legiſſe inſtrumentum
in quo continebatur quòd Titius erat debitor meus ex tali cauſa?dic vt not.in.l.ſicut iniquum.j.eod. Si verò ſubſtantia debiti
dependebat à ſcriptura.tunc non ſufficit teſtes deponere de veritate negotij: niſi etiam deponant de inſtrumento, & de tenore eius: vt ſuprà titulo. primo lege teſtium. in fina. teſtes
quinque numero: vt ibi habetur. Et prædicta quando caſu
fortuito perditum eſt inſtrumentum: ſi autem facto aduerſarij,
ſufficit probare illud: & de tenore inſtrumenti ſtabitur iuramento creditoris. vt ſuprà titulo ſecundò lege. ſi de poſſeſſione: vt ibi per Cynum. † Quid ſi cum producerem inſtru-
4 mentum contra te ipſum, & rapuiſti de manibus meis, &
a laceraſti.ᵃ Reſpondeo de tenore ſtabitur iuramento ſed an teneatur

teneris de falſo? videtur ꝙ ſic: vt in l. j. §. qui in rationibus. ff. de falſis. dic ſecũdum Bal. qui allegat Io. an. in c. accepimus. extra e. tit. in nouel. ꝙ illud eſſet verũ, ſi pẽſatè & deliberatè meũ inſtrumẽtũ cãcellares, vel vituperares, nõ ex iracundia. ſed qñ ex iracũdia, nõ teneris pœna falſi ordinaria: ſed extraordinaria. † Quid ſi facto meo inſtrumentũ meũ ꝙ habebã cõtra te proieci in ignem ex iracundia: an perdam debitum? dicit Bal. in fi. hic ꝙ nõ. argu. in l. ꝙ calore. ff. de regu. iur. ſed ignorabitur conditio mea: quia ſi probo per vnum teſtem, non dabitur mihi iuramentum in defectum probationis: quia liquidam probationem mihi ſubtraxi facto meo. Tene menti iſta dicta.

Si aliquis fuerit pronuntiatus legitimus, vel nõ legitimus, reſpectu unius, an ſententia proſit vel noceat reſpectu alterius, quominus iteratò poſsit allegari legitimus, vel non legitimus?

Ex ſolo uſu falſi inſtrumenti poteſt quis accuſari de falſo, & etiam puniri: licet ipſe falſum non commiſerit, nec committi fecerit: & quid ſi non abſtineat: & quid in teſtibus & nu. 4.

Quid ſi utens ignorabat eſſe falſum?

Quid ſi proteſtatur quòd utetur ſub conditione, quòd quandocunque apparebit falſitas, tunc non intendit eo uti?

An pendente iſta cauſa criminali de falſo, ſuperſedeatur in ciuili, vel in executione inſtrumenti petita?

In diverſis inſtrumentis contentis in eadem charta: ſi unum eſt falſum: an cenſeatur etiã aliud eſſe falſum?

Inſtrumentum continens diverſa capitula: an vitietur totum, ſi in uno capitulo reperiatur falſitas?

An poſsit quis excipere de falſitate inſtrumenti, antequam accuſet illum qui fabricauit criminaliter?

Minus delinquit, & mitius punitur qui utitur inſtrumento falſo, & non fabricauit, nec fabricari fecit: quam ille qui fabricauit.

Sententia lata contra unum, quando noceat vel non noceat alteri?

Repulſio teſtis tanquam falſarij, an faciat eum infamem, ut repellatur à teſtimonio alterius?

LEX II.

Si vteris. † Licet inſtrumentum fuerit probatũ falſum, ſeu pronunciatum falſum quo ad vnum vtentem: ſententia non nocet alteri volenti vti. ſed requiritur quòd de nouo accuſetur, & pronũtietur falſum. hoc dicit not. & per hoc dicit Innocẽ. in c. cauſam q̃. qui filij ſint legi. † vbi allegat cauſam huius. l. ꝙ ſi aliquis fuerit pronũciatus legitimus,[a] vel non legitimus, reſpectu vnius, ſentẽtia nec prodeſt nec nocet reſpectu alterius, quominus iteratò poſsit allegari legitimus, vel non legitimus: ſed in contrariũ facit: quia ſententia lata ſuper ſtatu perſonæ cum vno, facit ius quo ad omnes alios. vt in l. ingenuum. ff. de ſta. ho. vel dic hoc verum quãdo cũ perſona ad quam principaliter pertinebat defenſio. † In text. ibi: [ſi vteris.] Not. quòd ex ſolo vſu falſi inſtrumenti poteſt quis accuſari de falſo, & etiam puniri. licet ipſe falſum non commiſerit, nec committi fecerit: ſed alius fabricauit ipſo ignorante. Videtur hoc intelligi indiſtinctè, etiam ſi talis vtens ignorabat ipſum eſſe falſum: quia in dubio præſumitur ſcire præſumptione iuris, niſi probet errorem: vt in l. diuus. quæ eſt. l. pe. ff. ad l. cor. de fal. & ita videtur tenere Gandinus in opere ſuo ſuper rubrica. de falſis. licet aliud dicat eſſe in atteſtationibus falſis. & aſsignat rationem quia ſuper inſtrumento potuit deliberare antequã produceret, ſed ſuper his quæ teſtes habuerint deponere non potuit deliberare. Breuiter mihi videtur ꝙ iſta diſtinctio non ſit bona: & ꝙ vtẽs falſo inſtrumẽto ignoranter[b] nõ puniatur: quia ignorans non delinquit: vt in. l. ex maleficijs. §. longè minus. ff. de act. & ob. & in l. generali. j. de tab. lib. xj. an autem præſumatur ſciuiſſe in dubio, vel ignoraſſe, non põt dari certa regula, vel doctrina: ſed ex qualitate perſonæ vtentis, & ex qualitate falſitatis quę opponitur, iudex habet perpendere. & in dubio potius præſumitur per errorẽ fuiſſe vſus, quã ex malitia: vt eſt text. no. l. pe. de his qui ſibi aſcri. in teſt. in fin. Præterea licet in teſtibus non potuerit deliberare antequam deponerent, & videret dicta ipſorum, poſtea verò deliberare potuit. & ideo ſi videtur ipſos vel aliquem ipſorum dixiſſe falſum in aliquo, debet incontinenti abſtinere ab vſu: & dicere ꝙ vti non intendit depoſitione talis teſtis. & ita vidi practicari. Eſt ergo conſilium ꝙ ille contra quem producitur inſtrumentum: allegat ipſum fore falſum. & ſi ex tunc producens proſequatur, & non abſtineat, nõ excuſatur propter ignorantiam. & ſi poſtea apparebit falſum, punietur. & ita dicit Gandinus in opere pdicto
4 ſuper rubrica prædicta. † niſi ipſe vtens proteſtetur ꝙ vtitur ſub conditione, ſi verũ eſt ꝙ proteſtetur. & qñcunq; apparebit falſitas, ex tũc nõ intendit vti. vt no. Spe. de inſtr. edi. §. videndũ. poſt prin. ſed ſi ille contra quem producitur, facit producentem interrogari, iuret ſi velit vti, vel non: quia vtendo vult accuſare de falſo. prout quotidie fieri videmus: & ille reſpondeat modo prædicto, poteſt ille petere à iudice ꝙ illi aſsignetur terminus ad deliberatè reſpondendũ. ita dicit Bart. in l. antepe. ff. de fal. & ſic vel abſtineat, ſi non vult ſubire pœnam falſi. vt j. l. proxi. vel ſi non abſtinet, & poſtea reperiatur falſum, non obſtante proteſtatiõe punietur de falſo. † Sed
5 opp. quòd licet abſtineat, non euitet pœnam falſi, vt j. de falſis. l. ſi falſos. Solu. ibi eo qui fabricauit, vel fabricare fecit: quia cum delictum ſit commiſſum & perpetratum, per pœnitentiam non abolẽtur: vt. l. qui ea mente. ff. de fur. ſecus in eo qui non fabricauit, ſeu fabricari fecit. ſed duntaxat vtitur quia delictum non eſt conſummatum, & ſic habet locum pœnitentia antequàm conſummetur: vt l. qui falſam. ff. de fal. Et ideo ſi teſtes depoſuerunt falſum, ſi quidem ſuper falſo articulo producto aperte nõ ꝓdeſt parti abſtinere ab vſu teſtificationis ſuæ: quia ponendo articulũ falſum fecit deponi falſum. ſed ſi ſuper articulo vero aliquam falſitatẽ commiſit, prodeſt ſibi abſtinere ab vſu. & habet locũ quod ſuperius dixi: & per hanc etiam legem dicunt Doct. ꝙ licet teſtis fuerit accuſatus de falſo, & punitus ſententia non nocet producenti: ſed eſt neceſſe ad hoc vt puniatur, ꝙ de nouo accuſetur, & condemnetur tanquam producens falſum teſtẽ. & fuit quæſtio diſputata: quam refert Cy. in l. j. ante fi. j. qui accu. nõ poſ. nam & ſententia lata contra adulterum, non nocet adulteræ: nec ecõuerſo: licet ſit maleficium commiſſum. aliàs commixtum: vt l. denũtiaſſe. §. fi. cum. l. ſeq. ff. de adult. licet ſentẽtia abſolutoria lata pro vno alteri proſit. & ita videtur dicendum in propoſito: vt ſi lata ſit pro teſte, proſit producenti, vt amplius accuſari non poſsit: licet lata contra non noceat: econuerſo ſi fuit pronuntiatum teſtẽ falſum dixiſſe reſpectu producentis: & ſic fuerit repulſus à teſtimonio: & hæc ſententia lata contra producentem non nocet teſti: vt per hoc tanquam falſarius in alia cauſa repellatur: vt eſt ca-
6 ſus ſingularis. ff. de infa. l. Lucius. † In text. ibi. [alius accuſatus falſi.] criminaliter, & etiam punitus: vt patet. j. dum loquitur de pœna. l. cor. de fal. ſed an pendente iſta accuſatione criminali ſuperſedeatur in ciuili, vel in executione inſtrumenti petita? vide Cy. in d. l. j. qui accu. non poſſunt. Poſſet etiam intelligi ciuiliter per modum excipiendi, quia fuit allegata falſitas inſtrumenti, & inſtrumentum tanquam falſum fuit pronuntiatum, & lata abſolutoria fuit pro reo. In fi. l. ibi [nec tu appellare debuiſti &c.] qđ eſt in fi. ſed contrà. imò debueras appellare. ſaltem ratione qualiſqualis præiudicij. vt in l. à ſententia. ff. de appella. Solu. bene potuiſti appellare hoc reſpectu, ſed appellare non tenebaris: quia ſententia non nocet quo ad plenum præiudicium. vt etiã ibi habetur. vel dic licet faciat pręiudicium qualequale quo ad cauſam ciuilem: vt ibi. Secus quantum ad cauſam criminalem: vt debeas puniri de falſo, ſicut ſi ille fuit punitus: & ſic non debebas appellare: nec poteras hoc reſpectu: qui tua non intereſt. In gloſſ. j. ibi: [vel correus] non intelligas quod erant duo rei credendi: quia tunc ſententia lata contra vnum, nocet alteri: vt in l. ex duobus. & ibi per Barto. ff. de duo. re. in articulo de ſententia lata contra correum, vel pro correo. vbi dicit quod lata pro correo vel contra eum, indiſtinctè alteri nocet, & prodeſt: quia cenſetur præoccupaſſe debitum. & iſtum dicit eſſe caſum illius legis. Intellige ergo quod non erant duo rei credendi inſolidum: ſed quilibet pro parte: quia continebatur in inſtrumẽto quòd Seius promiſerat centum. & Titius. quo caſu quilibet cenſetur pro dimidia promiſiſſe: & tunc ſententia pro vel contra vnum, non nocet nec prodeſt alteri: cum iam debitum ſit diuiſum. ita ſentit Ang. licet quæ dixi nõ dicat. nos poſſumus intelligere in correis inſolidum, ꝙ licet ſententia lata cõtra vnum noceat quo ad cãm ciuilem, non noceat quo ad cauſam criminalẽ: vt debeat de falſo puniri: quia in hoc non ſunt correi: quia tamẽ tex. innuit ꝙ tu poteras vti non obſtãte ſententia lata cõtra Titiũ, niſi accuſet̃ de nouo põt procedere ꝙ dicit Ang. quia vti non poſſes, ex quo correus tuus fuit victus in cauſa ciui. In glo. ibi: [vel cum eſſent duo creditores, fecerunt ſibi caueri.] ſubdit ſuper ſcribere & publicare duo inſtrumenta diuerſa reſpectu diuerſarum perſonarum, &

a ¶ Pronuntiatus legitimus. Adde Bal. l. l. ſi. i ſi. C. de peti hær.

b ¶ Ignorãter. Adde archi. in c. i memoriã. in ij. col. xix. diſt.

a ¶Renuntiare inſtrumento. Adde Bal. in l.iubemus. C.de iud.

diuerſorum contractuum:vt in l.quã gloſ.
allegat,ſed an tũc reperta falſitate in vno,
cenſeat alius ſimiliter falſus abſq; alia pro-
batione falſitatis: dic ꝙ ſic.per ea quæ not.Inn.in c.fraternitatis.
de hære.& Spe.in tit.de inſtru.edi. §.inſtrumentum. ver.quid ſi
vnum.ſed ipſi loquuntur in vno & eodem inſtrumento etiã con
tinẽte diuerſa capitula,ꝙ ſi in vno capitulo reperitur falſitas,to-
tum vitietur etiam reſpectu aliorũ.nos loquimur de diuerſis in-
ſtrumentis: licet cõtentis in eadem charta, propter diuerſitatem
cõtractuum, & cõtrahentium. in quo caſu nõ ita puto dicendũ
eodẽ modo in teſtibus,ſi ſuper vno capitulo dicant falſum,& in
vna cauſa, dictũ eorũ reprobetur etiã in alijs capitulis diuerſis,
tanquã in illis præſumantur dixiſſe falſum.de quo vide Gandi-
num in rubrica præallegata. vbi plenè diſputat de hoc articulo.
7 Et eſt tertia rubricella poſt rubricam de falſarijs. † In gl. ſeq.ibi.
[Alij dicũt.] Tu diſtingue ꝙ cõtra eandem perſonã poteſt quis
eligere quã viã vult, vel primò accuſare criminaliter, vel agere
aut excipere ciuiliter. vt.l. damus. j. de fal. ſed quo ad diuerſas
perſonas ſi vult agere ciuiliter cõtra vnum, qui non cõmiſit fal-
ſum:ſed vtitur inſtrumento:nõ poteſt: niſi primò accuſet illum
qui fabricauit,criminaliter:vt no.in.l.fi.in fi.j.eo.ſi ergo producis
inſtrumentũ falſum cõtra me, videtur ꝙ nõ poſsim ciuiliter ex-
cipere vel agere, niſi primò accuſem notarium qui confecit. de
hoc in.d.l.fin. In glo.magna.pro eius declaratione aduerte. quia
tria facit.nam mouet tres quæſtiones.duas in principio vſq; ibi:
[Item no.] & vnam in fi. Item ſecundò colligit quoddam nota-
bile ſecundùm quoſdã:quod tamẽ reprehendit vſq; ibi:[Itẽ con
tra.] Tertiò format tres opi.inquantum illa litera vult quod ſen-
tentia lata cõtra vnũ ſuper falſitate inſtrumenti, nõ noceat alteri
volenti vti dicto inſtrumento,quod imo noceat,partes patẽt per
ſe veniamus ergo ad gl.in ea.gl.in prin.ibi. [quæ eſt deportatio,
& omniũ bonorũ publicatio. Hodie nõ vtimur iſtis pœnis.ideo
ſtatuta prouidẽt cõtra falſarios de alijs pœnis.& illa ſunt ſeruan
8 da.† In eadem ibi:[vel dic verius decennio.]hęc verior:quia mi
nus delinquit qui vtitur & non fabricauit, nec fabricari fecit,
quàm ille qui fabricauit.& licet ambo incidãt.in l.Corne.de fal.
minus tamẽ punitur qui ſolùm vtitur. Et idem poteſt dici de ſta
tuto imponente certam pœnã falſarijs, vt in illud nõ incidat qui
vtitur duntaxat falſo inſtrumento:ſed mitius puniatur officio iu
dicis.vt in l.hodie.ff.de pœnis.cõiuncta gl.l.aut facta.multa ſunt
conſideranda in criminibus ad grauandum pœnã,vel minoran-
dum.& hanc tenuit Gandinus ſub rubrica prædicta. In glo. ibi:
[Nos dicimus non eſſe neceſſe.]ſubaudi quod ſe expreſsè obli-
get ad pœnã talionis:ſed ſufficit ꝙ ſe ſubſcribat: & ſi nõ probat,
9 punietur illa pœna.& hæc eſt intentio gl.† In gl.ibi: [Item con-
tra.] Super iſto contrario cum ſequentibus. dic breuiter quòd ſi
ſentẽtia lata cõtra teſtamentum vel inſtrumentũ cum perſona,
cuius principaliter intereſt:puta cum hærede:ſiue illa ſentẽtia ſit
reſciſſoria. vt lata ſuper querela, quæ de teſtamento aliquo facit
nullũ:ſiue declaratoria nullitatis.quę nihil facit de nouo,ſed de-
clarat.vt alibi habetur in l.hęredes palã.§.ſed ſi notan.ff.de teſta.
&.l.adeo.§.cum quis in fi.ff.de acqui.re.domi. talis ſentẽtia præ-
iudicat alijs quorũ intereſt ſecundariò, & legatarijs.Sed lata con
tra vnũ,cuius principaliter nõ intereſt: nõ nocet alteri,cuius in-
tereſt principaliter.& ſi plurium intereſt æquè principaliter,lata
cõtra vnum ſimiliter nõ nocet alijs:vt hic.& in.l.j.ff.de excep.rei
iudi.ſecundùm iſta intellige.l.fi.de peti.hære.ff.&.l.polla.j.de his
10 qui.vt indig.potius cõcordat ſecundum doc.† In fi.gl.ibi:[ſi Iu-
dex notauit illum falſum.] quare pronunciauit contra ipſum te-
ſtem ſuper falſo,ex qua pronũtiatione efficitur infamis:vt.l.j. ff.
de infa.nam tunc ſi producatur per alium, poteſt repelli.non ra
tione ſentẽtiæ,de cuius natura eſt quòd lata contra vnum alteri
non prędudicat.vt ibi:&.j.qui.res iudi.per totum. ſed ratione in-
famiæ:quæ ipſum committatur ſicut lepra leproſum. & repellit
quem ab officio publico, & à teſtimonio.quod eſt publicum of-
ficium: vt. ff.de infa.l. Miles. cum ibi no. Sed ſi non pronuncia-
uit contra teſtes:quia nec contra ipſum proceſsit, ſed ipſum re-
pulit à teſtimonio tanquam falſarium.quo caſu ſententia repul-
ſionis potius videtur lata cõtra producentem quàm contra te-
ſtem & non eſt infamis: ideo non repellitur à teſtimonio alte-
rius.vt.l. Lucius.ff.de infa.

a ☞ *Poteſt quis renuntiare inſtrumento quod habet, & eo amplius uti non poterit in iu*
dicio contra eandem perſonam, & quid ſi extra iudicium renuntiet? & quòd ista
renuntiatio non extendatur ad cauſam appellationis.

3 *Ille qui renuntiauit inſtrumẽto quod allegabatur falſum,cenſetur tacitè confiteri quòd*
ſit falſum,niſi expreſſe proteſtetur contrarium,ſ.quòd non renunciat propter hoc
quòd credat ipſum eſſe falſum, & quis effectus reſultet ex hoc

4 *Abſtinens ab uſu inſtrumenti falſi,euitat pœnam falſi.*
Si non allegatur ſuſpectum de falſo,renuntiando uſui, non cenſetur fateri ipſum fore
falſum.
Statutum ſi dicat bannitum haberi pro confeſſo,debet intelligi in comprehenſis in ipſo
banno.

LEX III.

1 SI aduerſarius. † Qui inſtrumento quod ha-
biti reuocatur tanquã falſum,
ſe non vſurum cõfitetur:videtur confiteri ipſum fore
falſum:ideo nõ poteſt eodẽ inſtrumento poſtea vti con-
2 tra eundem.h.d.no.& eſt ſingularis caſus.† No.quod poteſt quis
a renuntiare inſtrumento[a] ꝙ habet.& eo amplius vti nõ poterit con-
tra eandem perſonam.hoc eſt verũ in iudicio,& hoc patet in pr.
dum dicit[apud acta.] Secus extra iudiciũ.vt not. in aut. vt fru.
probi.matres debitrices:& creditrices.§.pe.& dixi in auth. iube-
mus.§.de iudi.& hoc eſt verum ſiue renunciauit ex eo,quia alle-
gabatur falſum vt no.in Spe.de inſtr.edi.§.inſtrumentum,ver.
item opponitur ꝙ aduerſarius.& not.Bal.in l.ne quiſquã.in fi.
gl.ff.de edẽ.Et maximè hoc procedit de iure cano. ſecundũ q
declaratum eſt ꝙ quis poſsit in iudicio renuntiare probationibus
teſtium & inſtrumẽtorum.vt in c.de teſtibus.de teſt.& dixi in
auth.iubemus.quæ tamen renuntiatio nõ extenditur ad cauſam
appellationis ſecundùm Spec.imò ſicut appellatio reſcindit ſen-
tentiã.ita reſcindit cõcluſionem & renuntiationem:& reponit
partes in ſtatu in quo erant tempore litis conteſta.in prima cau-
3 ſa.† Item not.ꝙ ille qui renuntiauit inſtrumẽto quod allegabatur
falſum:cenſetur tacitè confiteri quòd ſit falſum:ꝙ eſt verum niſi
expreſsè proteſtetur contrarium.ſ.ꝙ non renunciat propter hoc
quòd credat ipſum falſum eſſe.& hoc eſt vtile:quia primò caſu ſi
producat ipſum contra aliam perſonam,poterit illud allegare q
ſemel confeſſus eſt fore falſum.& ſic non debet audiri:quia con-
feſsio expreſſa facta in vno iudicio præiudicat confitenti in alio
etiam ſi primum iudicium ſit nullum aliqua ratione:vt in c.Pa-
nis cum ibi not.de reſti.ſpol.circa fi.& quod not.Bar.in.l.ſi con-
feſſus.ff.de cuſto.reo.Sed ſecundò caſu quando non fuit confeſ-
ſus ipſum fore falſum,renuntiatio non nocet ſibi reſpectu alte-
rius perſonæ:ſicut nec ſententia lata contra eum reſpectu vnius
perſonæ non nocet ſibi reſpectu alterius vt ſ.l.proxima.Confert
autem proteſtationem declarare animum proteſtantis,& reſtrin-
4 gere ipſum:vt in.l.& ſi quis.ff.de relig. Vltimò not.† ꝙ abſtinens
ab vſu inſtrumenti falſi euitat pœnam falſi,quod declaraui ut di-
xi in l.præcedenti. Item ſi non allegatur ſuſpectum de falſo renun-
ciando vſui,non cenſetur fateri ipſum fore falſum. Vnde dicit
Bald.ſi ſtatutum dicat bannitum haberi pro confeſſo. debet in-
telligi in comprehenſis in ipſo banno.ſecus in non cõprehenſis
quia quod mihi non obijcitur non videor tacitè confiteri: ideo
tenor banni diligenter eſt inſpiciẽdus.& hoc probatur hic in gl.
iſta dum dicit.[aliud fortè ſi nõ reuocaretur:] dic imò ſine fo-
& dic aliud.quia non videtur fateri ipſum fore falſum, poſtquam
non allegatur,tamen non poterit vti ſi confeſſus eſt ſe non vſurum
ſecundùm Bar.

2 ☞ *Debitores fiſcales qui ſoluerunt, poſſunt petere à fiſco uel officialibus fiſci, ut ei*
conficiant ſcripturam de ſoluto: quæ dicitur apocha.

3 *Si non habent ſcripturam de ſoluto,quia non fuit confecta: & moleſtentur ad itera*
ſoluendum: poſſunt petere à fiſco edi librum fiſcalem,in quo deſcribantur ſolu-
tes ad exceptionem probandam,uel fundandam, ſicut debitores aliorum priua-
rum.

LEX IIII.

1 ILlatæ diſpenſatori. † Lex iſta eſt ſequen-
tibus vſque ad ſcri-
pturæ.tendit ad vnum tantum effectum. videlicet q
nõ noceat amiſsio inſtrumẽti ſi per aliũ modũ pot q
probare,in vno tñ nocet aliqñ,cũ quis vult probare contra aliud
inſtrumentum:quia grauatur in onere probandi, vt requirantur
quinq; teſtes:niſi probetur perditio inſtrumenti: & etiam ame-
vtis

vt in l.teſtiũm.in fi.ſ.titu.j.ſed qñ non vult probare contra aliud
inſtrumentum,non nocet etiam in onere probare perditionem
inſtrumenti:nec tenorem eius:& ad hoc tendũt iſtæ leges,quan-
do ſuperſunt teſtes qui interfuerunt negotio,& ſic deponunt de
2 veritate:aliàs dic vt in l.ſeq.† & not.in iſta.l. ꝙ debitores fiſcales
qui ſoluerunt,pñt petere à fiſco,vel officialibus fiſcũ, vt eis con-
ficiant ſcripturam de ſoluto:quæ dicitur apocha: ſicut debitores
3 aliorum priuatorũ:vt j.eo.l.plures.† Item ꝙ ſi non hñt ſcripturã
de ſoluto:quia non fuit confecta,nec perdita, & moleſtentur ad
iterum ſoluendum,pñt petere à fiſco edi librum fiſcalem: in quo
deſcribunt ſoluẽtes ad exceptionem probandã,vel fundandam:
ſicut debitores aliorum priuatorum:licet actor ad fundandã ſuã
intẽtionem nõ poſsit petere à reo proprium inſtrumẽtum ipſius
rei,qui accuſare.cum ll.ſeq.& in l.fi.ſ.de eden.

1 An ſufficiat probare inſtrumentum perditum per teſtes,qui non interfuerunt contractui:ſed uiderunt & legerunt inſtrumentum:& deponant de eius tenore?
2 Probatio perditionis inſtrumenti abſque probatione debiti prodeſt in duobus caſibus: ut hic?

LEX V.

SIcut iniquum.† De perditione inſtrumenti non ſtatur ſimplici verbo
hoc aſſerẽtis:ſed habet neceſſe hoc probare. hoc dicit.
Expone caſum ſic.quòd petebam à te centum:de qui-
bus dicebam me habuiſſe inſtrumentum publicũ,& in igne fuiſ
ſe perditum,& petebam te condemnari,& credi ſimplici verbo
meo tam de perditione,quàm de debito:dicens ꝙ ad impoſsibi-
le nemo tenetur:vnde cum non poſsim probare per inſtrumen-
tum,debeo releuari ab onere probandi:& etiam ꝙ ego ſum talis
qui nõ dicerem mẽdaciũ:inſpecta qualitate mea:certè ſi reus ne
gat,ſicut nõ eſſet iuſtũ ꝙ ꝓpter inſtrumẽti perditionẽ ꝑdat dictũ
debitum,ſi poſſum aliter probare:ita non eſt iuſtum ꝙ de debito
ſtetur ſimplici verbo meo,etiam cũ iuramẽto: & etiam ſi velim
probare perditionem inſtrumenti:ſed debeo aliter debitum pro-
1 bare per teſtes qui interfuerunt contractui.† Sed an ſufficiat pro
bare per teſtes qui non interfuerunt contractui.† ſed viderunt &
legerunt inſtrumentum,& deponũt de ipſius tenore? glo.hic no.
dicit ꝙ non quãtum ad plenam probationem: ſicut nec creditur
inſtrumento facienti mentionem de inſtrumento: vt in authen.
ſi quis in aliquo.ſ.de eden.Sed bene creditur quantũ ad proba-
tionem ſemiplenã,vt ſic poſsim ſupplere eam per iuramẽtum,q̃
q ſemper allegatur:ſed inſtrm faciens mẽtionem de alio inſtro,
non facit etiã ſemiplenam probationem:vt in d.aut. ratio diuer-
ſitatis eſt,quia plus creditur teſtibus deponentibus cũ iuramẽto
de tenore inſtrumẽti quod viderũt:quã notario referẽti ſine iuro
tenorẽ alicuius inſtri.ita intellige dictã gl. ſecundũ quod ſentiũt
doct.Item limita iſtã gl.niſi teſtes deponẽtes de tenore inſtri ſint
periti literarũ.i.in iure:vt ſic poſsint diſcernere defectus.ſi q fuiſ-
ſent in tenore:puta doctores legũ,vel canonum,aut notarij.quia
tunc facerent plenã probationem:vt in c.cum olim. extra de pri
uile.ſecũdũ Bar.probato tñ caſu & perditiõe inſtri,ſaltẽ ꝑ iurm:
vt j.eo.l.fi.aliàs eſſet ſibi imputandũ qa nõ producit inſtrm,ſi ha
bet:& eſſet præſumptio cõtra eũ ꝙ malitioſè hoc faceret. ita in-
telligas dictũ Bar.qñ aũt inſtrm fuiſſet ſurreptũ per aduerſariũ,
probato furto per teſtes de tenore,ſtaret iuro creditoris: vt not.
in l.ſi de poſſeſsione.ſ.tit.ij.nec puto ꝙ tũc furtũ probaret per iu
ramẽtum,qa ſic eſſent duo ſpecialia.ad hoc ergo vt ſtet iuro de
tenore,& de veritate debiti:oportet furtũ probari aliter quã per
2 iuſtm gl.ſi qñ j.vñ vi.† In gl.ibi.[illud enim.] ſubaudi ꝙ ſufficiat
ꝓbare perditionẽ inſtri abſq; probatione debiti:ꝓdeſt in duobus
caſibus.vt ſequit in gl.ſ.cũ fuit perditũ facto aduerſarij:quia tũc
de debito ſtat iuro & cũ vult exonerari ab onere ꝓbãdi ꝑ quinq;
teſtes:quia vult probare contra aliud inſtrm. Nã ſi nunq; fuiſſet
inſtrumentũ cõfectũ.volendo probare ſolutionẽ debiti: de quo
cõſtabat inſtrumẽtum:habens duos teſtes neceſſe haberet proba
re per quinque.ſed ſi fuerit,cõfectum,& perditum, hoc probato
ſufficit probare per duos teſtes.vt in l.teſtium.in fine. ſ.titulo j.
extra iſtos caſus non prodeſt probare perditionem inſtrumenti,
ergo non ſufficeret ſi ſtaretur ſimplici verbo creditoris. cuius cõ
trarium innuit iſta litera.'dum dicit ꝙ non eſt iuſtum ſibi credi.
ergo ſi crederetur,ſufficeret.propter hoc gloſſ.ſoluit quòd bene
ſufficeret quó ad ſemiplenam probationem, vel dic quòd text.
habuit alium reſpectum,ſ.ꝙ non eſt iuſtum ſtare ſimplici verbo
creditoris.ſ.de perditione inſtrumẽti, & de
debito:ſed quod habet neceſſe debitum ꝓ-
bare.& hoc ſatis innuit litera in fin.dum di-
cit.[fidem precibus veſtris addeſſe.]

LEX VI.

1 STatum.† Licet ſit perditũ Inſtrumentum ma
numiſsionis,poteſt tamen proba
ri manumiſsio ꝑ teſtes. hoc dicit.

a ¶Bonꝰ. Adde l. ſi verò.in §.j.ff.qui ſatiſd. cog.l.ſeruos.ff.de manu. teſt.regula ſemel de reg.iur.li.vj.c. deꝰ omnipotens.ij.q.j.limita dicta iura. niſi agatur de præiudicio alteriꝰ ſcdm Abb. in c.cũ I iure.de of.dele.

2 Quilibet præſumitur eſſe uel fuiſſe bonus,niſi contrarium probetur.
3 An ſufficiat alicui eſſe in quaſi poſſeſsione priuilegiorum:niſi probet, ſi negatur ipſum habere.
4 Quid in eo qui negatur eſſe notarius:& nu.5.
5 Doctor ſi perdidit priuilegium doctoratus: uel etiam nunquam redemit à notario?: an ſufficiat probare doctoratũ per teſtes? & quid ſi geſsit ſe pro doctore per decenniũ.

LEX VII.

1 SI ſolennibus.† Præmitte ꝙ quãdo milites re mittebantur à duce belli ex iu-
ſta cauſa:puta propter valitudinem,vel ſenectutem,re
cipiebant literas teſtimoniales à duce: & tunc gaude-
bant priuilegijs veteranorũ:aliàs ſecus.dicit ergo iſta lex ꝙ licet
quis perdat tales literas,ſi,poteſt aliter probare,ſufficit:ſed gl.mi-
2 ratur qualiter teneatur aliter probare.† nã quilibet præſumit eſſe
a bonus*,vel fuiſſe,niſi cõtrarium probetur vt in c.j.extra de ſeru
tinio.dicit gl.hoc ideo.quia nõ erat in quaſi poſſeſsione priuile-
giorũ:ſi autem fuiſſet,releuaretur ab onere probandi: ſicut ille q
eſt in quaſi poſſeſsione filiationis & fraternitatis,releuat ab one-
re probandi:vt not.per Cy.ſ.tit.ij.l.neque natales.& l.non epiſto
lis.Pet.dicit ꝙ non ſufficit eſſe in quaſi poſſeſsione priuilegiorũ,
ſeu priuilegij,quantùm ad hoc vt quis releuetur ab onere probã
di:quia priuilegia ſunt contra ius commune:& ſic contra illam
poſſeſsionem vel quaſi facit ius commune,ergo non prodeſt.ſi-
cut videmus in eo qui eſt in quaſi poſſeſsione ſeruitutis prædia-
lis,vl' perſonalis:quia ſiue agat,ſiue ſe defendat,cũ habeat ius cõ
mune contra ſe,quia omnis res pręſumit libera:niſi cõtrariũ pro
betur.vt in l.altius.ſ.de ſerui.& aqua.talis quaſi poſſeſsio nõ rele
uat eum ab onere probãdi:vt habetur per gl.in l.ſicuti.§. ſi quæ-
ratur.ff.ſi ſer.vẽ.& plenè per Bar.in l. ſi prius.de ope.no.nun.ſecũ
dùm hoc licet aliquis eſſet in quaſi poſſeſsione notariatus, & cõ
ficeret inſtrumenta tanquam notarius,hoc non prodeſſet ſi nega
retur notarius:niſi aliter probaret notariatũ.quia hoc eſt quoddã
priuilegium contra ius commune:quod à principe confertur. vt
eius ſcripturæ,& ſic voci mortuæ credatur.iuxta no.per Inno.in
c.cum P.tabellio.extra eo.tit.tamen Spe. videtur tenere contra-
rium de inſtru.edi.§.inſtrumentũ.aliàs incipit poſtremò. in j.co.
ver.ſed quid ſi tabellio.pro eo tñ quod dicit Pe. videtur caſus in
c.cum perſonę de priuile.li.vj.vbi qui allegat priuilegium.debet
ipſum probare, nec ſufficit eſſe in quaſi poſſeſsione ipſius. & di-
cit ita fuiſſe terminatam quandã quęſtionẽ eccleſiaſticã de qui-
3 buſdam canonicis.† Breuiter dic ꝙ aut quis vult vti priuilegio
in præiudicium alterius:& tunc nõ prodeſt ſibi eſſe in quaſi poſ-
ſeſsione priuilegij:niſi probet,ſi negatur ipſum habere.ita loquit
c.cũ perſonę.quia volebat vti priuilegio exẽptionis cõtra epiſco
pum cui erat ſubditus.& ita etiam loquitur quod dictũ eſt de ſer
uitute.qñ quis vult ea vti in re aliena in præiudicium dñi.Si ve-
rò vſus priuilegij non tendit in præiudicium alicuius, tũc videt
ſufficere eſſe in quaſi poſſeſsione priuilegij,quantũ ad hoc vt nõ
debeat excludi ab vſu:niſi probetur contrarium. per gl. quæ eſt
hic.& maximè quando talis vſus tendit ad publicam vtilitatem.
4 †Et ſic in quæſtiõe de notario ad hoc, vt inſtrumẽta valeãt,& q̃
geſta ſunt:quod tẽdit ad publicam vtilitatem:vt l. Barbarius. de
offi.præto.quòd ſufficit ſi allegat notarius quod eſt in quaſi poſ-
ſeſsione notariatus.& quod talis tenetur & reputatur.& oſtende
ret plura inſtrumẽta ab eo confecta.& dicit Spe.ꝙ nõ ſufficeret
oſtendere duo,ſed debent oſtẽdi quàm plura arbitrio iudicis. vt
idẽ not.eo.tit.§.reſtat.in vlt.col.Si tñ peteret pronuntiari ſe nota
rium ad perpetuam memoriam.nõ ſufficeret ſibi iſta quaſi poſ-
ſeſsio ad hoc probandum:ſed aliter probare deberet.ita intelligo
5 iſtam materiam.& ſufficit.† Et per iſtam l.dicit Baldus, quòd
ſi doctor perdidit priuilegium doctoratus, vel etiam nun-
quam redemit à notario, poteſt probare doctoratum per te-

a ¶Per teſtes. Add Io. de Ana. in rubric. de mag. in ij. columna. ⁊
b ¶Statur illi ſentẽtiæ. Adde ꝙ hoc idem tenet Imo. & Ro. in l. iiij. §. cõdẽnatorũ. ff. de re iudi. & Imo. i c. cũ in iure. de of. dele. Et ibi dicit hanc eſſe cõem opi. & hoc idẽ tenet Alexã. de Imo. in conſ. xxij. in ij. vo. Et in propoſito vide Pau. de Ca. in conſi. lxxvij. col. ij. verſ. nõ obſtat. I j. parte conſi liorũ nouorũ vbi ꝙ ſi in ſententia nõ fit mentio de actis, licet ſit tranſacta in rẽ iu. & ſit de antiquo lata non præſumitur pro ipſa ſnia. Et ſi ſit de lõginquo lata cõtra abſentẽ, licet de actis in ea habeat̃ mentio, nõ tñ præſumit̃ pro pro ea alle. In. in c. cũ in iure. de offi. dele. &. alle. & in c. innotuit. de eo q fur. or. ſuſce. & no. ſecundũ eundẽ Paul. in d. conſi. ver. & co. ꝙ ad hoc vt ꝓſumat̃ ꝑ ſnia, abſq; eo ꝙ acta producantur, reqrit̃ ꝙ iſta oĩa cõcurrãt. videlicet ꝙ ſnia faciat mẽtionẽ d actis. & ſit lata cõtra pñtẽ nõ cõtradicẽtẽ. vel contra abſentẽ citatũ, & cõtumacẽ: vl' ſit ita antiqua ꝙ ſit difficile & quaſi impoſsibile reperire acta. Frã. Cur.
c ¶Nõ parcit̃. Adde ꝙ nõ parcitur errãtib' in iure naturali. vel quaſi: vt in l. venia. & ibi Ang. & doct. C. de in ius voc. ſec' ſi errant in iure merẽ ciuili.

a ſtes* qui interfuerunt. & ideo qñ aliquis do
ctoratur, in ſecreto vocant̃ teſtes. Et in do-
ctore poſſunt dici ea quæ dicta ſunt de no-
tario, ſi aliquis ſe geſsit ꝑ doctore: & ita fuit
tẽtus & reputatus: poſtea opponitur ꝙ non
eſt doctor, & ꝙ gerendo ſe ꝑ doctore com
miſit falſum: vt in l. eos. in fi. ff. de falſis. ſuffi
cit probare ꝙ ita fuit tẽtus & reputatus lõ-
go tempore: nec credo ꝙ ſufficeret paruũ
tempus: ſed & requiritur ſaltem decenniũ.
arg. eius quod habet̃. s. de pet. hær. l. ſi filiuſ
fa. & ff. de acqui. hæ. l. qui in aliena. §. j. in tri
bus legibus ſequentibus nihil dicitur.

2 ☞ *Licet ſint perdita acta alicuius cauſæ, an ſtabitur ſentẽtiæ continenti tenorem actorum? & nu. 3.*
3 *Sententia ſi tranſiuit in rẽ iudicatam: tunc cenſentur omnia ſolenniter acta: & ſtatur illi ſententiæ.*

LEX XI.

1 EMãcipatione. † Acta probari
pñt per teſtes, ſi ĩteruenit ſcriptu-
ra: & poſtea perdita eſt, h. d. Du-
bium erat: quia in actis quæ fiunt corã iudi
ce tam ſuper his quæ ſunt voluntariæ iuriſ-
ditionis: vt eſt emancipatio, adoptio, & ma
numiſsio, quam ſuper his quæ ſunt iuriſ di
ctionis contentioſæ, de neceſsitate requi-
ritur ſcriptura: & ſicut ſubſtantia eorũ depẽ
det à ſcriptura: vt hic. & in c. quoniam con-
tra falſam. extra de proba. ſicut & in multis
alijs caſibus, in quibus ſcriptura eſt de ſub-
ſtantia. qui no. in Spe. e. tit. §. poſtquã. & per
gl. in c. j. extra de cenſi. & ſic videbat̃ ꝙ per
dita ſcriptura nõ poſſent dicta acta probari
per teſtes. leges aũt ꝓcedẽtes loquunt̃ quan
do ſcriptura nõ erat de ſubſtãtia à pĩcipio:
ſed fuit adhibita ad probationẽ. vt in l. cum
res. s. tit. ij. & in l. cõtrahitur. ff. de pig. & ſic
minor erat dubitatio: quia ſicut nõ nocebat
ab ipſo principio ſcripturã nõ cõfici: vt in
duabus legibus præcedẽtibus. ita nõ debe-
ret nocere ſi fuit adhibita ſeu confecta, &
poſtea fuit ꝑdita. ſed hic à pĩcipio fuit ne-
ceſſaria, ergo ꝑditio videt̃ nocere. Tñ ne ve
ritas pereat, contrarium ſtatuitur: vt licet ſi non fuiſſet confecta
à principio, hoc noceret: nec poſſe probari per teſtes: ſi tamẽ fuit
confecta: & ſic non eſt imputandum parti ꝙ caſus perditionis
non noceat, dummodo per teſtes probetur: qui interfuerint, vel
viderint ſcripturam actorum. circa quod vide Cy. j. de eman. lib.
l. in emancipationibus. perditio tamẽ videt̃ probari per iuſm ſe-
cundũ Bar. per l. fi. j. eod. In text. ibi. [tenor nõ exiſtat.] nõ ex eo
ꝙ nõ fuerit confecta ſcriptura: quia nõ ſufficerẽt teſtes, ſed quia
fuit confecta, & perdita: vt in fi. & ſic tene primam opi. gl. repro-
2 bata ſecunda. † Et inducitur iſta lex. per Cy. ꝙ licet ſint ꝑdita acta
alicuius cauſæ, ſtabitur tamen ſententiæ continenti tenorẽ acto-
rum. vt ſi dicat lite conte. iuramentum de calumnia &c. ſed & in
contrarium facit illud. c. quoniam contra falſam. extra de proba.
vbi habetur quòd de actis & tenore ipſorum nõ ſtatur verbis iu-
dicis: ſed iſta verba prolata in ſententia, ſunt verba iudicis. debet
ergo produci ſcriptura actorũ confecta manu notarij, vel bono-
rum virorum. Breuiter ſuper hoc fuerunt diuerſæ opinio. doct.
Cy. dicit hic ꝙ ſi de recenti ſnia lata eſt, non creditur ei: niſi oſtẽ
dantur acta. ſecus ſi de longinquo. Barto. in authen. ſi quis in ali-
quo. de eden. s. & l. j. j. de rela. per illum textũ. dicit an fuerit lata
parte præſente contra quam lata eſt: & non contradicente, & ſta
tur verbis ſnĩæ: aut parte abſente: & tunc ſecus. certè ille tex. pa-
rum probat opi. Bar. quia ibi loquitur quãdo cõtradictio poterat
actum impedire: vt in ſcriptura relationis quam Iudex volebat
facere ad ſuperiorem: quæ legi debet partibus. vnde vna pars po
teſt dicere, iſta relatio non bene ſtat alio modo: & ſi iuſtè mo-
uetur, iſta contradictio impediet. Nam iſta relatio habetur in-
ſtar puncti ſeu caſus qui formatur pro habendo conſilium. vnde
debent partes eſſe concordes in facto: ſed in caſu iſto talis con-
tradictio nõ habet impedire iudicẽ proferentẽ: quia fit de iam ge-
ſtis. vnde ſi pars vult contradicere, appellet: vel ſi non põt appel
lare, dicat poſtea ſententiã nullã: non video ergo qualiter põſit
3 cõtradicere ſimplici verbo. † Spe. verò in ti. de inſtr. edi. §. reſta.
in vlti. co. dicit an ſentẽtia trãſiuit in rem iudicatã: & tũc cenſent
b oĩa ſolẽniter acta: & ſtatur illi ſentẽtiæ ᵇ ſiue ſit de recẽti, ſiue de
longinquo. quod etiã videt̃ tenere Inno. in c. bonę. de elect. Aut
nõ tranſiuit in rem iud. quia fuit appellatũ: & tũc habet locũ c.
qñ cõtra falſam. aliàs aũt actis nõ credit̃, niſi oſtendat̃ ſcriptura
notarij. & iſta videt̃ melior ſententia. Videtur tñ in primo caſu
ſubdiſtinguendũ. Aut de actis fit mẽtio in ſentẽtia: prout cõter
fieri ſolet, & habeat locũ dictũ Spe. aut nõ fit mentio, & habeat
locũ diſtinctio Cy. vt ſi ſit de longinquo, ſtetur ſentẽtiæ: & præ
ſumant̃ oĩa fuiſſe ſolenniter acta. Nã lex dicit ꝙ lata ſentẽtia Iu
dex põt acta circũducere, & cãcellare: vt in l. acta. ff. de re iudi. er
go nõ requiritur exhibitio actorũ ad valorẽ ſentẽtiæ. Aut eſt de
propinquo, & tunc ſi põt probari ꝙ interuenit ſcriptura, & fuit
perdita, ſtabitur ſentẽtiæ. per hanc legẽ. ſi nõ põt probari, nõ ſta
bitur. niſi oſtendat̃ etiã circũducta, vel cancellata. nam & illa fa
ciunt fidẽ quantũ ad valorẽ ſententiæ: ſicut inſtrumentũ cancel
latũ probat debitũ preciſè: vt l. quidã tabularũ. cũ l. qui tabulas
ff. de furt. nec nocebit parti ꝙ fuit præſens, & non cõtradixit: q
ſciebat ius ſuũ durare in iudicio nullitatis ſentẽtiæ. vt in l. ſi ſer.
§. non videtur. ff. qui. mod. pign. vel hypo. ſol. Scripturæ. ex illa l.
fuit ſumptum. c. imputari. extra eod.

2 ☞ *Producens unam ſcripturam continentem unum pro ſe, & aliud contra, repellitur, ſi continet contrarietatem? & quid ſi non continet contrarietatem? & quando tur contrarietas, & quando ſtetur digniori? & nu. 3. 4. & 6.*
Quid ſi proteſtatur quod producit in parte, & partibus pro ſe tantum, & non
3 *Quid in inſtrumento producto per partem aduerſam, cum non potuerit illud præui-*
4 *Si produxit duo priuilegia imperatoris diuerſa, non tamen inter ſe contraria, in uno erat ſigillum magnum, in altero partium eiuſdem characteris, an uideatur ſpecta de falſitate?*
5 *Quid ſi producantur duo inſtrumenta facta eadem die de una & eadem re, an utrum ualeat?*
6 *Scripturæ quæ uidentur adinuicem contrariæ, uel repugnantes: an & qualiter poſ inuari?*
Faciens poſitionem contrariam iuramento: quod eoipſo cenſeatur periurus, niſi contrarietas poſſit cum diſtinctione inuari.

LEX XIIII.

1 SCripturæ. † Et tam hic quam ibi pone caſum
quòd cõtra te produxi duas ſcriptu
ras publicas, vel priuatas, vel vnam publicam, al
ram priuatam, quæ adinuicem erant diuerſæ, & una
alteri derogabat, & vna faciebat pro me, & altera cõtra me. ꝙ
dicebam fore ſtandum ei quæ faciebat pro me, & alteram quæ
contra habui pro non producta, quia per errorem; quia non eſt
veriſimile ꝙ ſcienter produxiſſem illam quæ facit cõtra me co
tè non prodeſt mihi hoc allegare: nec admittar ad probandum
errorem: ſed eſt mihi imputandum quia produxi, cũ potui præ
uidere: & ideo neutri ſtatur: ſed illa quæ facit contra me, derogat
ei quæ facit pro me. h. d. & limitat Cyn. niſi producens eſſet talis
cui error iuris non foret imputandus. puta mulier vel ruſticus
l. cum de indebito. ff. de proba. poſt prin. aut non potuerit conſu
lere peritiores. quæ limitatio non videtur bona. maximè in ruſti
co. per ea quæ no. idem Cyn. in l. j. s. de iur. & fac. igno. vbi dicit
c ꝙ ruſtico non parcitur * propter ruſticitatem, niſi in his quæ re
periuntur in iure expreſſa. & vide hoc quod habetur in Spe. e.
2 tit. §. videndum. verſi. Item not. † Sic & ſi produco vnam ſcriptu
ram continentem vnum pro me, aliud cõtra me: ſi continet con
trarietatem, repellitur. & in neutro ſibi creditur. per l. vbi repu
gnantia. de regu. iur. ſi non continet contrarietatem, ſtatur vtrique
tam ei quod pro me, quam ei quod facit contra me. licet produ
xerim præmiſſa proteſtatione quod producebã in parte, & par
tibus facientibus pro me, & non contra me: per ea quæ no. glo.
in l. j. §. editiones. circa fi. mag. glo. ff. de eden. & in Spec. eo. tit.
3 §. videndum. verſi. quid ſi produxi. & ver. Item ſi produco. † Sic
in inſtrumẽto producto per partẽ aduerſam, bene prodeſt pro
ſtatio quod ipſum admitto inquantum facit pro me, non inquã
tum contra: quia non potui præuidere: ſed productũ à me pre
uidere

uidere potui:& poſtq̄ conſtat iudici, vt iudici de eo quod facit contra me,poteſt ex ſuo officio ſupplere:vt ſ. vt quæ deſunt aduoca.per l.j.In text.ibi.[derogantes.]ſ.vel ratione directæ cōtrarietatis,vel indirectæ vel ratione veriſimilitudinis. & in hoc cōſiſtunt exempla.gl.licet nulla ſit contrarietas directa, vel indirecta.& licet altera publica,& altera priuata. licet quidam contra: vt in prin.gl.vel vna dignior altera,nec quantū ad hoc eadē vertitur ratio:quia debet producenti imputari, non ſic qn̄ vna producitur ab vno,altera ab altero:qa ſtatur digniori. ſicut dicimus in teſtibus:vt l.ob carmen.§.fi.ff.de teſti.ſed in teſtibus eſt plus, quia etiam ſi producanẗ ab vna & eadem perſona.& ſibi ad inuicem cōtrariantur,nō omnes repelluntur:ſed ſtatur dignioribus, quia non potui præuidere quid eſſent dicturi.vt not. ſ.tit.j.l.ſi qs teſtibus.ſed ſi vnus teſtis ſibiipſi contrariatur, repellitur tanquā falſarius:vt l.qui falſa vel varia.ff.de teſtibus.Et diuide glo.magnam in tres partes.quia primò dicit iſtam legem poſſe intelligi altero de tribus modis.ſ.quando ſunt diuerſæ ſcripturæ:nō tamē contrariæ directè,vel per indirectum:non tamen veriſimiles. de quo potuit duo exempla.& primum reprobat,ſecundū tenet Itē qn̄ ſunt diuerſæ & contrariæ per indirectum, de quo ponit vnū exemplum.Tertiò & multò magis quādo ſunt contrarię directò vſq; ibi.[prædicta autem ſeruantur.]Sed ſi eſſent diuerſæ, & nō cōtrariæ directò,vel per indirectum,& veriſimiles:tunc nō procederet iſta l.& hæc eſt intentio gloſſ.Poſtea ex glo.illa ſecundo loco colliguntur tres opi.vna de l.optimam.j.de contrahen.ſtip. q̄ ſtetur digniori: non autem ambæ repellantur.& ſoluit q̄ ibi vna producebaẗ ab vno,& altera ab altero. hic ab eodem.& eodem modo ſolue aliud contrarium.de l.cum de ætate.ff.de prob. quod eſt vltimum contrarium gl.Eſt & tertium.q̄ iſta l. ſit ſuperflua.per l.vbi repugnantia.de reg.iur.& ſoluit q̄ ibi in vna & eadem ſcriptura erat contrarietas,hic in diuerſis. & hoc vſque ibi. [An autem.]ibi format.q.quid in teſtibus ſibi contrariantibus? in quibus dic vt ſ.dixi.Quid autem ſi quis producat vnam ſcripturam,& etiam teſtes contrarientes ſcripturæ? Alberi. format illam q.& diſtinguit aut illi teſtes ſunt deſcripti,ī illa ſcriptura:et ſic teſtib.aut nō ſunt deſcripti,& ſtaẗ ſcripturæ publicæ,vl' dic vt i l.ſeq.diceẗ.†Itē qd ſi ꝓduxi duo priuilegia īperatoris diuerſa ſi n̄ inter ſe cōtrariātia? & ī vno erat ſigillū magnū,ī altero paruum eiuſdē characteris? dicit hāc q.fuiſſe de facto inter quendā regem,& quandam comitiſſam.& cū allegarentur ſuſpecta,propter diuerſas formas ſigillorum:quia vnus erat maius altero,comitiſſa dicebat Imperatorem mutaſſe ſigillum,ſed quia non probauit,fuit iudicatum contra priuilegia:tanquam ſuſpecta de falſitate ſecundū Guidonem de Suzaria de Rhegio. In princi.glo. ibi.[de contrahē.ſtipu.l.optimam.]ſed gl.j.in verſi.[prædicta autem.] dicit illam legem loqui qn̄ vna ſcriptura producebatur ab vna parte,altera ab altera, & tūc ſtatur digniori: & ſic ſi vna eſſet publica,altera priuata,ſtaretur publicæ,qn̄ autem ab eadem perſona,tūc etiam dicto caſu habet locum iſta lex , vt neutri ſteẗ. & hoc etiam dicit Io.An.in d.c.imputari.extra eod.In gl.ibi.[quia vtrūq; poteſt eſſe verum ſi diuerſis temporibus &c.]& quia primò vnū continet vſumfr.poſtea aliud proprietatem.& produco ambo inſtrumenta contra te,agendo rei vendi.ad probādum dominium,certè habet locum iſta lex,vt neutri ſtetur:quia ſtaretur ſecūdo inſtrumēto cōtinenti emptionē proprietatis: propter qd' vſusfr.fuiſſet extinctus.ſi formalis,& ſic probarem dominium, ſi cōſtabat vendētem eſſe dominum:ſed ſi eodem tempore emiſſem vſumfr.formalem & proprietatem,& vtrūq; inſtrumentum producerem:tunc bene haberet locum iſta lex, ſed iſtud exēplū nō eſſet de diuerſis.ſ.& nō à diuerſis ſeu cōtrarijs.ſed de directò contrarijs:quia iſta nō poſſunt ſimul ſtare q̄ habeam proprietatem & vſumfr.formalem in eadem re:vt in l.vti frui.ff.ſi vſuſ.pe. & hoc vult gl.ibi in ver.[multò magis ſi ſunt directò contraria. &c.]ſic ergo improbat glo.illud exemplum quantum ad primū intellectum.†In gl.ibi.[quod nō eſt veriſimile.] ſicut ergo nō reprobantur iſta inſtrā ex eo q̄ ſint cōtraria:quia vtrūq; poterit eſſe ſecundū naturam q̄ eadem die erat pro me:poſtea ꝓ me & vxore,& confecta fuerunt inſtrumenta per diuerſos notarios,& per diuerſos teſtes:tn̄ non eſt veriſimile:& ambo repelluntur hac ratione:& eodem modo poteſt eſſe q̄ primò emi à Titio:& poſtea coram alio notario Titius mihi donauit eadem die:tamen eſt veriſimile:ideo repelluntur.In gl.ibi.[ſed per medium.]non directò.Nam in vtroque continetur affirmatio a in vno quod promiſiſti Bon̄.ibi exiſtens.in alio quod promiſiſti Romæ eadem die ibi exiſtens. Iſtæ propoſitiones non ſunt contrariæ:nec contradictoriæ.ſicut iſta:omnis homo currit:omnis homo legit,ſed ſunt cōtrariæ propter reductionem ad impoſsibile quia impoſsibile fuit q̄ eadem die omnes eſſent in duobus locis tantum diſtantibus: ſecus ſi non tantum diſtarēt:puta Bonon̄. & Mutinæ.nam tunc non eſſent contraria directò, nec per indirectum : ideo ratione contrarietatis non eſſent inſtrumenta irrita dummodo eſſent veriſimilia quæ in eis cōtinentur.Directò verò contraria ſunt,quādo vnum continet negatiuam & aliud affirmatiuam. Vel ſi producerem duas ſententias, vel inſtrumenta ſententiarum, in quarum vna fuiſſes mihi condemnatus,in altera abſolutus in eadem cauſa.Nam & ſecundùm Dyalecticos vniuerſalis affirmatiua & vniuerſalis negatiua ſunt contraria directò. vt omnis homo currit:nullus homo currit:ſed vniuerſalis affirmatiua & particularis negatiua ſunt contradictoriæ.vt omnis homo currit: q̄dam homo non currit,quæ poſſunt dici contrariæ per indirectū ſecundū modum loquendi legiſtarum. quia ſi iſta omnis homo currit,eſt vera:iſta quidam homo non currit,eſt impoſsibilis:ſeu
6 falſa. †Vltimò recollige quòd aut ſcripturæ diuerſæ * quæ vidē
a tur adinuicem contrariæ vel repugnantes,poſſunt aliqua ſubdiſtinctione iuuari , ita quòd eſſet contrarietas, vel repugnantia. tunc non habet locum iſta l.ſed ſunt ad concordiam reducendæ per ſubdiſtinctiones,vt in prima conſtitutione huius voluminis in §.quibus.ſiue producantur ab eadem perſona, ſiue à diuerſis. & ſic vtrique ſtatur:ſiue ſint æqualis dignitatis, ſiue altera ſit dignior altera : vnde dixit alibi Iacob.But.quòd ſi aliquis habet duas poſitiones contrarias prima facie purè & ſimpliciter.puta quia in vna dicit ſe emiſſe à domino,& dominum effectum fuiſſe per emptionem & traditionem,in alia dicit ſe præſcripſiſſe longo tempore cum tit.& bo.fi.quæ videtur contraria primæ, quia ſi erat dominus,non potuit præſcribere:vt in l.ſequitur.§.lana.ff. de vſuca.nō debet repelli : quia poſſunt ſaluari hoc modo.nec q̄ ſecunda poſitio cenſeatur facta ſub conditione , ſi prima fuerit negata,& non poſsit probari venditor fore dominus, quia ſaltē ex titu.habito ab eo potuit præſcribi.Nam & plures exceptiōes contrarias poteſt quis proponere etiam purè & ſimpliciter,& cē ſentur propoſitæ conditionaliter ſi vna poterit probari locum habeat altera : vt in l.nemo prohibetur.ff.de exceptio.& ſic ponens cum iuramento non erit periurus.nec habebit locum.c.fi.de iureiu.lib.vj.& ibi dicitur q̄ faciens poſitionem contrariam eoipſo cenſetur periurus,& idem ſi vna & eadem poſitione continetur contrarietas.quia hoc eſt verum quando talis contrarietas non poteſt cum diſtinctione iuuari.Tene menti.Si verò tales ſcripturæ contrariæ,vel īnuicem derogantes ratione veriſimilitudinis, non poſſunt cum diſtinctione iuuari,tunc aut fuerunt productę ab vna & eadem parte,& habet locum iſta lex, vt neutri ſteẗ.ſiue ambæ ſint publicæ, ſiue ambæ priuatæ.ſiue vna publica, & altera priuata:& ſiue ſint eiuſdem dignitatis,ſiue vna ſit dignior altera.Si autem vna producatur ab vna parte,altera ab altera,tūc ſtatur digniori:& ſi eſſent æqualiter dignæ,ſtaretur veriſimiliori vt in teſtibus.vt in l.ob carmen.§.fi.ff.de teſt.& eſſet caſus ſpecialis in quo ſententia præſumeretur lata ꝓ vna parte, ſimiliter p̄ſumeretur in illa ſcriptura quæ faceret pro illa parte,vt in caſu qui habetur in cap.fi.de re iudi.Si autem iſta ceſſant , & eſſet omnino æqualitas , & tunc pronuntiaretur contra partem, cui non incumberet onus probandi : quia iſtæ ꝓbationes propter repugnantiam colligunt ſe adinuicem : & perinde eſt ac ſi neutra pars probaſſet per capit.in p̄ſentia.extra de teſti. in ratione ſui :& ita diſtinctio colligiẗ ex dictis doct.hic.Ioā.Cal.de bono. in d.c.imputari.extra eodem.ſequiẗ l.in exercendis. vide etiam eodem tit.§.inſtrumentum.ver.Item oppo. cōtra inſtr̄m quòd p̄ allegatam ſcripturam.vbi de materia huius legis.

a ¶Scripturæ diuerſæ. Adde Bal.in c.j.de ꝓba.in xj.col.Et aliqd vide in c.cū tu. de teſti.& ibi quid in teſtibus. & per Ale.in conſ.lxxiij.col.j. i cōſil.cxvj. & in conſil. cxviij.col.ij.& ī cōſ. cxxxiij.col.j.circa fi. in j.vol. Et adde q̄ ē cōfeſsio partis reduciẗ ad concordiā. ita Bal.in l.cū falſa.ā. de iu.& fa.ign. Itē rn̄ſio facta per partē poſitionibus.ita Sali.in l. cū precū.j. de li. cau. & circa predicta vide Ale.de Imo.ī cōſ. cij.colū. ij.in v.volu. Franc. Cur.

1 ☞ *Probatio,in quibus caſibus melius fiat per teſtes,quàm per ſcripturam,& in quibus ſit melius per ſcripturam quàm per teſtes?*

a ¶ Authoritatem notarij. Quod teſtibus æquiparetur notari⁹. vide per Albe. de ro. in l.cũ precib⁹. C. de proba. Bal. in l.j.§.ſi. ff.de verb.ob. Car.in c.quoniã cõtra. de ꝓba.in j.col. Car.in c. cũ Ioã.de fide inſtru.

b ¶ Requirãtur. Adde gl. in c.teſtes.in iiij.q. q.ij.gl.in c.in noſtra de teſt. Alb. de ro. in l.cum precib⁹. C.de prob.Bar.in l.ij.in §. ſi dubitetur.ff.quẽad mo.teſt.ap. Spe.l tit. de conſtr.edi.in §.inſtrumentum. ver.itẽ ꝙ teſtis ſſcript⁹. Pau. de eleaza.An.de Bu. & Abb.in c.tertio loco.de ꝓb. An.de bu. in c.cũ à nobis.in iiij. col.de teſt. Bart. in l. heredes palã.in prin. ff.de teſt.per d. Fely. in c.cũ oẽs extra eodem titu.

3 *Quot teſtes requirantur ad reprobationem inſtrumenti? & nu.4.& 5.*

4 *Quid ſi non reprobatur tenor inſtrumenti, imò pars confitetur ſed uult tollere præſumptionem quæ reſultat ex tenore?*

5 *Caſus in quibus contra inſtrumentum non admittitur probatio in contrarium.remiſsiuè.*

Si notarius atteſtatur in actis quem fuiſſe citatum, prout conſtat ex relatione talis nuntij: & ille nuntius dicat ſe nunquam citaſſe,nec retuliſſe, an faciat uacillare ſcripturam notarij?

6 *Quid ſi examinauit teſtes, & unus de teſtibus dicat ſe nõ dixiſſe prout notarius ſcripſit?*

LEX XV.

1 IN exercendis.† Iſta lex eſt
vulgaris.& habet vnam materiã
quam doc.tamlegiſtę quàm etiã
cano.in c.cum Ioãnes.extra eod. tit. tradũt
ita confusè ꝙ vix poteſt capi bona conclu
ſio.In iſta l.poteſt poni caſus duobus mo-
dis. primò, quòd ſi ego ago cõtra te,ne-
ceſſe habeo probare intẽtionem quam ego
habeo,per teſtes & etiam per inſtrumentũ.
& in ꝓductione teſtium imminet expenſa
notariorum,qui habent ipſos examinare:in productione inſtru-
menti non imminet expenſa:vellem producere inſtrumentum,
& omitto teſtes, dubito an bene faciam . quæſiui ab Imperato
re quid habeam facere.Reſpondet Imperator ꝙ poſſum facere
ſecurè.quia tantùm valet inſtrumentum ad probandum , quan-
tùm depoſitiones teſtium.& econuerſo ſi nõ haberem inſtrumẽ-
tum ad manus , quia fortè eſt in longinquis partibus, & expe-
diret expenſam facere in mittendo pro eo,vellem producere te-
2 ſtes quos habeo in promptu:certè ſufficit. † cum tantùm valeant
teſtes quantùm inſtr̃m:& ſic ponitur caſus in vna & eadem per
ſona:& tunc dic ꝙ iſta lex ponit regulam:quæ fallit in multis ca
ſibus.in quibus ad ſubſtantiam rei requiritur ſcriptura,& ꝑcõ-
ſequens etiam ad probationem,quæ ponuntur ꝑ glo.in c.j.de cẽ
ſi.lib.vj.& in Spe.de inſtru.edi.reſtat.vbi plenius quam tangant.
gl.iuris ciuilis.quæ ponunt aliquos caſus in l.contrahitur. ff.de
pig.fallit etiam in quibuſdam:in quibus licet non requiratur ad
ſubſtantiam rei,melius tamẽ fit ꝓbatio per ſcripturam quam per
teſtes,vt in facto valde longinquo, ꝙ melius creditur ſcripturæ
quàm memoriæ teſtium, quæ eſt labilis.vt in l. peregrè.in prin.
ff.de acqui.poſ.vel quãdo eſt factum valde implicitum,& habẽs
plura capitula.arg.l.emptor.§.fi.ff.de pact.in quibus caſibus etiã
in facto ꝓprio cadit iuſta ignorantia. iuxta not. per Bartolum in
l.ſi res obligata.ff.de lega.j. Item fallit in quibuſdam caſibus , in
quibus melius fit probatio per teſtes quam per ſcripturam.in qui
bus eſt dubium, an poſsint probari per inſtrumentum:ſed de te
ſtibus non eſt dubium.vt not.in l.in ſenatuſcõ.ff.ad Turpil.Item
in ꝓbatione dominij:quod ꝑ inſtrumẽtum nõ bene probatur. vt
l.cum res.ſ.de ꝓbatio ſed per teſtes reddẽtes bonam rationem
poteſt probari.& in quibuſdam alijs , qui tanguntur in Spec.
loco præallega.Poteſt etiam poni caſus ſi produco contra inſtru
mentum continẽs duos teſtes , in quo continetur quòd promi-
ſiſti mihi centum Bonoñ.tali die.tu producis duos teſtes, qui de
ponunt quòd illa die eras Romæ:quod præualebit? & reſpõdeť
quod tãtùm valent duo teſtes tui,quãtùm inſtrumẽtum cõtinẽs
alios duos:ex quo ſequiť quòd tua ꝓbatio elidit ꝓbationẽ meã,
& ſic duo teſtes reprobãt inſtr̃m cõtinẽs alios duos teſtes. Alij
dicũt quod nõ ſufficiunt duo teſtes tãtùm:quia ꝑ me habeo au-
a thoritatẽ notarij.ᵃ & ſic tres.vnde requiruní tres ad reprobationẽ
inſtrumẽti mei,vt ſic ſint pares probationes. Alij dicunt quòd
nec tres ſufficiunt: quoniam ad vincẽdum aliquem requiriť ꝙ
ſit fortior eo, aliàs neuter vincit. ſi ergo inſtrumẽtum habet vim
trium teſtium propter notarium, ad hoc vt tua probatio præua-
leat ipſi,requiriť maior numerus:& ſic quatuor.& hęc procedũt
quãdo inſtr̃m continet duos teſtes de neceſsitate ſolennitatis
inſtrumẽti,& etiam probationis actus.quod eſt regulariter:vt in
authen.eod.tit.§.ſed & ſi inſtr̃a. Si verò cõtinet plures de neceſ-
ſitate,puta tres,quãdo contractus excedit librã auri: vt in l.fi.§.ſi
cer pet.& tunc inſtr̃m habet vim quatuor teſtium ꝓpter notariũ.
ergo requirerentur quinque ex parte tua.Et ſi meum inſtrumen-
tum contineret quinque de neceſsitate: vt quia eſt inſtrumentũ
codicilli,& ſic habet vim.vj.teſtiũ propter notarium:requirentur
vij.ex parte tua:& ſi non cõtineret.viij.vel x.ex parte tua:& iſtę
fuerunt conſiderationes quorundam antiquorum.Iaco.autẽ de
ra.reprobat,inquantum computant notarium pro vno:quia ſu
munt idẽ bis,nam numerus teſtiũ comprehenſorũ in inſtrumen-
to non habetur pro illo numero,cũ etiã ſi ſint mortui,vel nõ de-
ponant.habeantur pro numero:niſi propter authoritatem nota
rij:quæ facit vt inſtrumentum habeat vim teſtium etiam nõ de-
ponẽtium,vel mortuorum,ꝙ ibi neceſſariò ſunt deſcripti. iuxta
no.in l.fin.j.de fideicom. Quidam vlterius dixerunt ꝙ notarius
in inſtrumento habet vim duorum teſtium.vt Odof. de quo in
Spe.e.ti.§.reſtat.poſt prin.in ver.ſed quæro.pro quo facit quod
habetur & no.in c.quoniam contra falſam.de proba.& ſic dixe-
runt ꝙ ad reprobandum inſtrumẽtum vltra numerum teſtium
ibi deſcriptorum requiruntur etiam alij duo ad reprobationem
notarij.quæ opi.falſa eſt:quia nec duorum, nec vnius teſtis loco
habetur,quando probatio fit per inſtrumẽtum tantum, mortuis
vel non examinatis teſtibus ibi deſcriptis:ſufficit enim ꝙ autho
ritas notarij faciat illos teſtes haberi pro examinatis. vnde ſi vl-
tra hoc augeret numerũ,bis cõputaretur : ſed ſi fit probatio per
teſtes ibi deſcriptos,quia fuerunt examinati cum iuramento,ſic
quia ceſſat ratio prædicta , & ſic bene poſſet augere numerum,
ſiue fuerit examinatus ipſe notarius vnà cum teſtibus,ſiue non,
propter atteſtationem quam fecit in inſtrumento tanquam per
ſona publica,& propter iuramentum quod præſtitit in notaria
3 tu.vt no.in l.domitius.ff.de teſta. † Videndum eſt ergo quot te
b ſtes requirantur ᵇ ad reprobationem inſtrumenti eo caſu quo ſo
lum producitur inſtrumentum,& teſtes in eo deſcripti nõ exa-
minantur. In hoc fuerunt plures op.vna fuit Azonis, quam po-
nit hic glo.vt diſtinguatur inter inſtrumentum ſeu ſcripturã pri
uatam,& tunc ſufficiunt duo.per l.optimã.j.de contrah.ſtipu.&
ſcripturam publicam,& tunc requiruntur tres, vel quatuor.Pri-
mum intellige de ſcriptura priuata,non confeſſata par partẽ ad-
uerſam,tamen roboratam ſubſcriptiõe trium teſtiũ:ſi enim eſſet
confeſſata,nõ reprobaretur per duos teſtes:vt in l. generaliter.j.
de non nu.pecu.& ſi nõ eſſet roborata ſubſcriptione teſtiũ,poſt
quam eſt negata:nullam faceret fidem.vt ſ.tit.ij. l. inſtrumenta.
& ſic non eſſent neceſſarij duo teſtes ad reprobandũ:ſed ſuffice-
ret negatio. In ſecundo autem dicto gl.loquitur alternatiuè q re-
quiruntur tres vel quatuor , ſed quæ pars alternatiuæ ſit vera,
non declarat.& ſic remanemus in dubio,& in quo fundetur iſta
alternatiua.ſ.tetigi.Alia fuit opin.vt diſtinguatur inter reproba-
tionem quæ fit per indirectum,& ſufficiunt duo teſtes. etiam ſi
in inſtrumento ſint plures deſcripti:puta probando quòd cõtra-
hentes die deſcripta in inſtrumento non erant in illo loco,ſed in
alio longè diſtanti,& ſic reducitur inſtrumentum ad impoſsibi-
le. Aut loquimur de reprobatione directa,puta per teſtes qui di-
cunt ſe interfuiſſe tempore inſtrumenti,& ꝙ res aliter fuit geſta
quam notarius ſcripſerit:& tunc requirũtur tot teſtes quot ſunt
in inſtrumento deſcripti ad elidendam fidem inſtrumẽti:ſed ad
reprobãdum de falſo requiritur ſaltem vnus vltra dictum:vt ſic
ſit potentior probatio. & primo caſu producens inſtrumentum
non pateretur aliam pœnã:niſi quia deficeret in probatione.Se-
cundo caſu tanquam vtens falſo inſtrumento punietur de falſo.
vt ſ.eod.l.ij.Iſtam opi.inter directam & indirectam reprobatio-
nem ponit glo.inſti.de inuti.ſtip.§. Item verborum:& etiã Spe.
in d.§.reſtat.poſt prin.vbi tractat de materia huius l. Tertia fuit
opin.quòd non ſit diſtinguendum inter directam, & indirectã,
imò cum inſtrumentum habeat vim tot teſtium quod ibi neceſ-
ſariò ſunt deſcripti,ſemper requiritur maior numerus ad repro-
bationem ipſius:ſiue fiat directò,ſiue per indirectum. nam etiã
& tunc quando per indirectum,quodam reſpectu videtur fieri
directò.cum enim notarius atteſtetur ꝙ tali die in tali loco con-
traxerunt,ſi teſtes dicant ꝙ imò illa die nõ erant in illo loco,ſed
alibi,contradicunt directo verbis notarij.nec debet cõcedi vna
via,quod altera denegatur.vt in reg.iur.Quarta fuit opi.vt circa
hoc nõ poſsit dari certa doctrina:ſed committatur arbitrio iudi-
cis ex qualitate perſonarũ.ſi enim notarius eſſet ſuſpectus, cre-
dereť potius teſtibus quam inſtrumento,& ecõuerſo ſi notarius
eſt legalis,& teſtes ſuſpecti,potius credereť inſtrumento.In du-
bio

bio cæteris paribus ſtandum eſt inſtr̄o.vt ſ.ti.ij.l.cum precibus,
ſcd'm Nic.mat.cuius opi.vr̄ ſequi Bar.in l.j.§.fi.circa fi.ff.quēad.
teſt.ap.eo enim caſu quo teſtes qui producunt̄ ad reprobationē
inſtrumenti,non ſunt in eo deſcripti:qn̄ autem ſunt,idē Bart.ibi
proprius examinat.& plenius Inn.& Io.And.in c.cum Io.extra
eo.Quinta fuit opi.Inno.quam tenet Ioā.an.in d.c.& etiā Albe.
in l.cū pribus.ſ.tit.ij.licet dicat vidiſſe practicari tertiam opin.&
quod etiam Dy.tenuit eam conſulēdo.dicit enim Inn.ꝙ ſiue lo-
quamur de directa reprobatione,ſiue de indirecta, ſufficiūt duo
teſtes ad reprobationem inſtrumēti,etiā cōtinentis quam plures
teſtes,ſi illi nō examinātur ad corroborationem inſtrumēti:quia
licet inſtrumētum habeat vim tot teſtium quot ibi ſunt neceſſa-
riò deſcripti.iuxta.not. in l.fi.j.de fideicō.hoc tn̄ eſt tunc verū qn̄
inſtrumētū nō reprobat̄ per alios teſtes:ſed quādo duo reprobāt
tollitur authoritas notarij,& ſic totum ruit:requiritur ergo adtol
lendum reprobationem quæ fit per duos teſtes : ꝙ examinentur
tres de contentis in inſtrumento, qui deponant pro eo:aliàs illi
4 duo ſufficiunt.quam opi.Barto.nō recitat. † Et prædicta quādo
reprobatur tenor inſtrumenti:ſi verò non reprobatur tenor,imò
pars confitetur:ſed vult tollere præſumptionem quæ reſultat ex
tenore:& tūc ſine dubio etiam ſecūdùm Legiſtas ſufficiunt duo
teſtes:vt ſi continetur in inſtrumento quòd ꝓmiſiſti mihi centū.
nam lex præſumit quòd per ſtipulationem : vt in l.ſciendum.de
verbo.obli.ff.ſi vis probare ꝙ nō animo ſtipulādi,ſufficiunt duo
teſtes,licet plures ſint in inſtrumento deſcripti.vt not.in l. Iuriſ-
gentium.§.quod ferè.ff.de pact.vel ſi continetur quòd vendidi-
ſti.Nam lex pręſumit ita eſſe vt ſcriptum eſt.ſi vis probare quòd
licet ita fuerit ſcriptum,tamen reuera egimus quod eſſet pignus,
non venditio,ſimiliter ſufficiunt duo teſtes:licet in eo ſint plures
deſcripti.vt l.emptione infrà plus vale.quod agitur. Quid ergo
dicendum inter tot opiniones? Breuiter dic , aut in inſtrumento
contradicunt teſtes in eo deſcripti. primum poteſt contingere
altero de tribus modis. Primò,quòd dicant ſe non recordari ꝙ
vnquam fuerint in illo contractu , & ſic loquantur dubitatiuè.
Secundò,quòd loquantur affirmatiuè, quòd pro certo nunquā
interfuerunt quia ſi interfuiſſent recordarentur . Tertiò , quòd
deponant ſe interfuiſſe : & ꝙ res fuit aliter geſta, quàm ſcripta.
Primo caſu etiam ſi omnes dicant ſe non recordari,quia tamen
non cotradicunt cum iſta poſsint ſimul ſtare quòd inſtrumētū
ſit verum , & quòd illi interfuerint , tamen non recordentur, &
ſic nō reprobant inſtrumētum nec vacillare faciūt fidem.vt not.
Inno.& Ioā.An.in d.c.cum Ioānes.& etiam Bart.in d.l.§. fi.tā-
gitquemadmodum teſta.ap.licet loquantur quādo vnus tātum
teſtis.hoc dicit.ſed eadem ratio eſt quādo omnes , licet maior ſit
præſumptio cōtra inſtrumētum,quando omnes ita dicūt. hoc tn̄
videtur intelligēdum ſi tantùm tempus tranſiuit ꝙ veriſimiliter
poſſunt nō recordari.quia memoria hominū eſt labilis, quod to-
tum iudicis arbitrio relinquitur.Sed ſi nō tātum tempus trāſiuit,
& eſt veriſimile ꝙ ſi interfuiſſent,recordarentur : putarem idem
ꝙ in caſu ſequenti:quādo loquerentur affirmatiuè, & non inter-
fuerunt.Aut omnes in inſtr̄o deſcripti hoc dicunt. & clarum eſt
ꝙ inſtrumentum reprobatur de falſo:nec adiuuari poteſt per de
poſitiones aliorum.Aut vnus tātùm hoc dicit,& tūc aut erat ſu-
pernumerarius:quia tot remanebant qui ſufficiebāt ad inſtr̄m,&
etiam ad actum in inſtr̄o deſcriptum , etiam ſi iſte contradicens
non fuiſſet adhibitus.& tunc non reprobat, nec facit eius fidem
vacillare.arg.optimum in l.hæredes palam.in princ.de teſta.ff.ſi
autem non erat ſupernumerarius:ſed de neceſſarijs,quia non re-
manebant tot alij qui ſufficerent:vt ſi erant ſeptem tantùm in in-
ſtrumēto teſtamenti,& vnus tātùm contradicit , ꝙ & non inter-
fuit,& tunc non reprobat inſtrumētum tāquam falſum: ſed fa-
cit eius fidem vacillare,vt ei nō ſtetur : niſi ſaltem per alios duos
ibi deſcriptos approbetur,dicendo ſe interfuiſſe, & ita actū fuiſ-
ſe prout deſcriptum eſt.etiam ſi nō dicant ꝙ ille contradicens in-
terfuerit:quia fortè ipſum non cognoſcebant, nec perpenderūt.
ita debet intelligi & limitari quod habetur in l.j.§.fi.quemadmo.
teſta.ape.& expreſsè.per Ioā.An.in d.c.cum Ioānes.poſt Inno.
Aut duo de reſcriptis in inſtrumēto contradicūt, quòd nūquam
interfuerunt,& tunc etiam ſi ſunt ſupernumerarij:quia tamē cō-
tradicunt, videtur ſentire Ioā.And.& Inno. ꝙ reprobant inſtru
mentum:niſi per alios duos vel tres imponatur fides inſtrumen
to.& etiam dicant non eſſe verum ꝙ illi duo non interfuiſſent:
quia imò interfuerūt:& cum iſti aſſerāt af- a
firmatiuam,præferuntur illis negātibus.iu
xta not.in l.diem proferre.§.ſi plures. ff.de
arbit.In tertio verò caſu quando dicūt ali-
ter fuiſſe actum quàm ſcriptum : tunc ad-
uerte.aut iſti nō fuerunt adhibiti tanquam
teſtes ad ſolennitatem inſtrumenti, ſed in-
ſtrumētum de ipſorum dictis fuit cōfectū:
puta quādo notarius examinat teſtes,& de
examinatiōe cōficit inſtrumētum, adhibet
alios teſtes ſecum.qui audiant depoſitiōes:
ſed ſolus examinat. ſi illi examinati dicant
ſe aliter depoſuiſſe quàm notarius ſcripſerit
ſtatur atteſtationi notarij. vt nota.in Spec.
eodem titu.§.reſtat.ver.quid ſi vnus. cum
prece.iuxta fi.§.& in tit.de teſte.§.j.ver. ſed
pone ecce.ꝑ c.ad audiētiam.de præſcrip.Si
autem illi fuerūt adhibiti tāquam teſtes in
inſtr̄o,& aſſerāt aliter fuiſſe actū quàm ſcri
ptum:& ſic directò reprobāt , etiam ſi ſint
plures deſcripti,locum habet opinio. Inn.
ꝙ reprobat̄ inſtrumentū:niſi ei fides impo-
nat̄ ꝑ alios.ꝑ rationem ſuam quādo autem
teſtes nō deſcripti in inſtr̄o cōtradicūt, vi-
det̄ tenēda opi.quam ſequitur Bart.in d.l.j.

a ¶Scripſit. Adde de hoc & dic vt per Abba.in c.ad audientiā. de pręſcrip.& in c.cū cauſam el j.de teſt.in fi.per Lu. ro.in l.j.§. fi.ff.de ver.ob.& per Ale.de Imol.in conſ. lxx.col.j.in fi. & cō. lxxiiij.co.iiij.ver.for tificantur in j.vol. & ibi ꝙ neutri creditur, ad hoc vt aliquis eorū puniatur de falſo. Et quod magis credatur notario ꝙ̄ nūtio. adde Ang.in §.j.l.j.ff. quēad.teſ.ap. quod intellige verū: niſi notarius eſſet ſuſpect9. ita Imol. Ab.& Phi. Franc.in c.cū parati. de appel.& ita intellige quod dicitur de teſte,qui dicitur notarium aliter ſcripſiſſe quā dixerit. & qđ neutri creditur, vt alter puniat̄. adde Ale. de Imo.in conſi.lxv. in ij.vol.Franc.Cur.

§.fi.vt ſit in arbitrio iudicis.& cæteris paribus ſi iſtrumētum eſt
de lōginquo facto, ſtabitur potius inſtrumēto quàm teſtibus cō
tradicentibus:ſi autem de ꝓpinquo potius teſtibus.per not.in d.
§.reſtat.in iiij.col.vbi tractat de his quæ melius ꝓbātur ꝑ inſtr̄m
quàm per teſtes,& ecōuerſo.In dubio autem dicūt Inno.& Io.
An.potius eſſe ſtādum inſtrumēto:quia firmior probatio præſu-
5 mitur &c.†Sed dic prædicta vera:niſi in caſibus in quibus cōtra
inſtrumētum nō admittitur probatio in cōtrarium.qui ponūtur
hic in gloſſ.ſcilicet,in caſu l.fi. j. arbitrium tute. & l.antiquæ.ad
velleia.Vide etiam circa prædicta quod not.Cy.ī l.ſi quis decu-
rio.j.de fal.quādo notarius falsè atteſtatur in actis quem fuiſſe
citatum:prout cōſtat relatione talis nuntij: & ille nūtius dicit ſe
nūquam citaſſe , nec retuliſſe,an facit vacillare ſcripturam nota
rij? Videt̄ quòd ſic.per dictam l.j.ī §.fi.ff.quemadmo. teſta. ape.
ipſe tenet cōtrarium poſt multa:quia ille.§.fi.loquit̄ ī teſte. adhi-
bito,vt teſte.ſed iſte nūtius nō eſt adhibitus vt teſtis in ſcriptura
ra notarij:quia ſcriptura iudicialis non indiget teſtibus , propter
6 authoritatem iudicis. † & ſic dicit ſtandum ſcripturæ notarij ſi
cut in ſimili not. Spec.in notario qui examinauit teſtes,& vnus
a de teſtibus dicit ſe nō dixiſſe prout notarius ſcripſit.[a] quia non
facit vacillare ſcripturam notarij:ſed ſtatur ſcripturæ,ratione p̄-
dicta:vt nota.in Spec.de inſtrumē.edi.§.reſtat. ver.quid ſi dum
atteſtatur.& verſi.quid ſi vnus. in iij.colū. quid autem ſi Iudex
in ſentētia atteſtetur quem fuiſſe citatum,& ille negat,an ſtabit̄
ſententiæ ſi nō apparet ex actis? Vide ī addi.Spec.titu.de ſen.
§.vt autem.vbi plenè tractat de hoc.& quid ſi nūtius refert ſe ci-
taſſe:& ille negat ſe citatum, an ſtabitur verbis nuntij? Vide in
addi.prædi.de teſte.§.j.

2 *¶Imbreuiatura notarij in quo differat à protocollo, & ab inſtrumento, & à minuta ſeu cheda.& nu.5.*

3 *Si partes ſimpliciter egerunt quòd contractus concluſus inter eas fiat in ſcriptis, quid importent hæc uerba? & nume.4.*

4 *Contractus an ſit perfectus & conſummatus ſtatim q. notarius fuit rogatus & ſtipulatus, & quando poſſint partes facere remoueri uel addi aliquod uerbum? & nu.6.*

5 *An liber protocollorum ſeu imbreuiaturarum faciat fidem ſicut inſtrumentum?*

6 *Scriptura publica notarij,q. non requirat ſubſcriptionē partium,nec teſtium,ſed ipſius notarij cum ſigno ſuo,cum atteſtatione eius de teſtibus.*

7 *Si in uno contractu ſint plura capitula: & unum facit pro una parte: & aliud pro altera non poteſt altera dicere & allegare ſe eſſe melioris conditionis quàm altera,quia capitulum præcedat in ſcriptura.*

Quòd aliquando proſit in ordine ſcripturæ præcedere.

8 *Si in uolumine ſtatutorum ſunt ſtatuta contraria: & uno & eodem tempore confirmantur,an recipiant uigorem:ut ſic neutrum per alterum tollatur : an uerò præcedens cenſeatur correctum per ſequens?*

9 *An poſt conuentionem factam de uenditione,cum hoc q. fieret inſtrumētum,ſi una pars non uult poſtea ſtare conuentis,poſſit altera agere ad obſeruantiam contractus, tanquam fuerit perfectus & probare hoc per teſtes? & uide nu.10.*

10 *Quid ſi tunc datæ ſint arrhæ? q. de earum perditione uel redditione cum duplo procedat in duobus caſibus,ut hic.*

11 *Si nolo recipere, an poſſim agere ut impleas, uel ut condemneris ad intereſſe?*
12 *Venditor an poſſit præciſe compelli ad tradendum, & an ſibi poſſit auferri res manu militari?*
An ex nuda promiſſione transferatur dominium, & quando dicatur nuda?
Venditor ſi tradat rem ante inſtrumentum nondum completum, an transferat dominiũ.
13 *An transferat etiam uſucapiendi conditionem?*
Si contractus non impletur, qua actione agatur ad arrhas: & ſi aliquis eſt paſſus dãnum arrharum, an nihilominus teneatur ad intereſſe?
14 *Si non reperitur niſi ultima ſcriptura redacta in mundum, non autem protocollum, uel imbreuiatura, an faciat fidem ſi pars aduerſa petit ꝙ aliæ producantur?*
Quid ſi pars uelit redarguere inſtrumentum de falſo?
15 *Si non fuit actum inter partes de aliqua ſcriptura fienda, & concluſerunt contractum an poſtea ex interuallo poſſit alter ab altero petere ꝙ conficiatur publicum inſtrumentum?*
16 *Si inſtrumentum eſt perditum, an poſſit quis petere à notario ꝙ iterum conficiat: & an notarius poſſit ſine mandato & authoritate iudicis.*

LEX XVI.

1 CONTRACTUS. † Contractus qui celebratur in ſcriptis, nõ dicitur perfectus. nec aliquod ius in eo acquiritur quouſque ſcriptura non ſit completa, & habita pro abſoluta. Quod contingit ſi redacta eſt in mũdum. & ſit ſubſcripta à partibus, ſi eſt priuata. vel à notario, ſi eſt publica. & partes ad alios actus proceſſerunt. hoc dicit. primò: & prædicta locum habent in inſtrumentis ſeu contractibus poſt hanc legem, factis. & in illis qui erant facti tempore huius l. nõ tamẽ cõſummati: niſi ſuper eis interuenerit tranſactio, aut ſententia. nõ autem habet locum in perfectis & cõſummatis. hoc dicit. ij. Et ſi per alteram partem ſteterit quo minus perficiatur & cõſummatur, ſi dedit arrhas, illas perdit. ſi recepit, reſtituat eas duplicatas. hoc. iij. & vltimò dicit lex tota ſingularis, quam diuide in quatuor partes. Primò enim loquiť qñ talis cõtractus dicatur fore ꝑfectus. vſque ibi. [vt nulli liceat.] Secũdò declarat quãdo nõ erat adhuc perfectus, an ex eo foret aliquod ius quæſitum ex eo ꝙ inter partes fuerat cõcluſus. vſq; ibi. [quæ tam in poſtea.] Tertiò declarat aliquos cõtractus trahitur diſpoſitio huius l. vſq; ibi. [illud.] Quartò & vltimò ponit illum ꝑ quem ſtat quominus cõtractus perficiať. Et pone caſum vt clarè intelligas. quod inter te & me ſolis verbis fuit cõcluſus & cõcinatus aliquis cõtractus: tamẽ quia plura imminebãt capitula, ne in verbis alter noſtrum poſſet decipi, ad remouendũ deceptionem fuit actum inter nos ꝙ iſte cõtractus celebreť in ſcriptis. & ponamus quod fuerũt teſtes preſentes, quæritur quid importãt illa verba ꝙ celebreť in ſcriptis? Rñdetur ꝙ importãt hoc ꝙ ille cõtractus nõ ſit ꝑfectus, nec in effectu concluſus, quouſque ſcriptura ſit perfecta, id eſt, in mũdum redacta: & à parti-
2 bus abſoluta. † Nam primò cõficitur vna ſcriptura, quæ diciť ſcheda: & illa traditur partibus, vt videãt & remoueãt, & addant quod eis videbitur. & quęlibet pars facit apoſtillas de manu ſua: poſtea redigitur in mũdum per notariũ, vel alium qui eã habet conficere, interſerendo apoſtillas, & remouendo quæ voluerũt remoueri: & eſt verum ꝙ notarius quãdo eſt rogatus, primò faci protocollum quod diciť à ꝓtos. quod eſt primum. & colos. quod eſt ſcriptura. id eſt, prima ſcriptura: in qua ponit annos dñi noĩa teſtium, & contrahẽtiũ, & ſubſtantiam cõtractus poſtea extendit. & iſta ſecũda vocatur ſcheda: quę traditur partibus. & nõ eſt mũda propter dictas additiones & cãcellationes. poſtea ponit in libro: & tunc vocatur imbreuiatura: poſtea redigit in mũdũ in pergameno. & illud vocať inſtrumentum publicũ. ſcribit & apponit ſignum ſuum. his factis & recitatis inter partes ſi remanẽt cõcordes, diciť cõtractus abſolutus, cũ ad alios actus ꝓceſſerit. Eſt ergo intentio partium per illa verba quod contractus non ſit perfectus, & quòd nullũ ius ex eo ſit acquiſitum, quouſq; oĩa iſta ſint cõſummata. Quidã tamen dixerunt dici tunc in ſcriptis celebrari, qñ fuit actum expreſsè quod nõ valeret cõtractus: niſi ſcriptura ſit completa. Alij dicunt ꝙ non expedit dicere ꝙ non valeat: ſed ſufficit dicere quòd conficiatur ſcriptura. Nam tacitè videť actũ ꝙ aliter non valeat. vt habetur hic in glo. ſuper verb. [in ſcriptis.] vterq; intellectus eſt bonus: tamẽ nõ bene de-
3 clarať. † Sed declara vt dixi quando partes ſimpliciter egerũt ꝙ contractus concluſus inter eas fiat in ſcriptis. quid importãt iſta verba, lex iſta interpretať importare hic ꝙ oĩa iſta ſint completa. Quid ergo erit de contractibus qui hodie celebanť ſuper rebus immobilibus? nam cõiter partes agunt ꝙ conficiať inſtrm: ſuper mobilibus verò raro vel nunquam, an dicẽtur moderni contractus celebrari in ſcriptis? Spe. videť dicere ꝙ ſic in ti. de emp. & ven. §. j. ver. ſed ſi dictum. in ſecũda col. Idẽ videtur ſentire hic
4 Bal. quãdo fuit actũ à prin. † Secus ſi partes ex poſtfacto egerũt ꝙ fiat inſtrumẽtum: mihi videtur ꝙ ipſi nõ bene intelligũt. nã in cõtractibus modernis licet agať ꝙ cõficiatur inſtrumẽtũ ſtatim ꝙ notarius fuit rogatus, & ſtipulatus fuit, cõtractus inter partes diciť perfectus & cõſummatus, licet adhuc ſcriptura nõ ſit extẽſa, nec partibus commiſſa, nec in mũdum redacta: nec poſſet altera pars pœnitere. cuius cõtrarium vult iſta l. propter hoc. idem Spe. in ti. de loca. §. nũc verò aliqua. verſi. quinto. videtur dicere quod forma huius legis hodie de cõſuetudine nõ ſeruetur in cõtractibus qui celebrãtur in ſcriptis. hoc nõ placet. nã in modernis cõtractibus intẽtio partium hæc eſt vt ſtatim contractus ſit perfectus & cõſummatus ꝙ notarius fuit rogatus, & ſtipulatus, & formã ſcripturæ cõmittũt peritiæ notarij: vt extẽdat (more ſolito) nõ mutatis ſubſtãtialibus: ſed qñ partes agũt nõ vt contractu cõficiatur inſtrumẽtum: ſed vt cõtractus celebreť in ſcriptis, nõ videtur cõfidere de peritia notarij, vel alteris ſcriptoris: & intẽtio eorum eſt quod ſcriptura tota extẽdatur, & oſtẽdatur partibus, vt poſsint addere, & remouere: quia plura poſſent cõtingere in modo ſcribẽdi, qui retraherẽt alteram partium. & hęc videmus fieri in cõtractu pacis: qui habet plura capitula: quia nõ dicitur concluſa quouſq; tota ſcriptura ſit perfecta. & ita intellige iſtam legem. Et idẽ dicẽdum eſt in actibus in quibus requiritur ſcriptura: & in appellatiõe ab interlocutoria nõ dicitur perfecta quouſque tota ſcriptura ſit cõſummata, & correcta: & poſtea nõ licet addere, vel minuere: & ideo errãt notarij ſecũdum Bar. qui rogãtur de dicta appellatiõe. nam recipiũt ſchedulam vel ſcripturam à parte appellãte: quæ nõ eſt adhud correcta. nec perfecta: & ſtatim eãdem ſcripturam reſtituũt ſibi, vt addat & corrigat prout ſibi placet. nam nõ debet facere, ſed eam retinere nã qualis producta eſt: & ſi nõ ſtat in forma, dãnum erit appellãtis quia nõ poterit poſtea addere, vel corrigere. & idem in ſchedula ſentẽtiæ, ſi Iudex eam tradat notario nõ acceptam: & poſtea velit corrigere: quia notarius nõ debet ſibi reſtituere. Tenemẽ.
5 † In tex. poſt princ. ibi: [niſi inſtrumẽta.] gloſſ. intelligit. id eſt interrogationes, id eſt, ſchedula inbreuiatura: & ſic no. quòd tales ſcripturæ licet nõ completæ, nec in mundum redactæ, dicũtur inſtrumenta, quod facit ad quæſtionẽ hic formatã per Cynũ. an faciãt fidẽ ſi producãtur in iudiciũ. pone enim ꝙ notarius antequam publicaret inſtrumẽtum, deceſsit: altera pars cõtra alteram produxit librum protocollorum, vel imbreuiaturarum in iudicio, an ſtabitur tali libro? videtur ꝙ ſic: argu. hic quia vocantur inſtrumẽta. nec ob. ſi dicatur imò facit cõtra: quia vult ꝙ ex tali ſcheda vel rogatione nullũ ius acquiratur parti antequã producatur in mundum: quia loquitur qñ fuit actum ꝙ contractus fieret in ſcriptis: & ſic antequam ſcriptura ſit redacta in mundũ, non eſt cõtractus completus, nec perfectus. nos loquimur quando erat iam completus cõtractus: quia nõ fuit actum ꝙ fieret in ſcriptis, licet fuerit actum ꝙ notarius eſſet rogatus, & ſic ſtatim ꝙ fuit rogatus cõtractus eſt perfectus: licet ſcriptura nõ ſit perfecta. i. cõſummata. Breuiter diſtinguendũ eſt. Aut talis ſcriptura habet ſignũ & ſubſcriptionem notarij, vel in princi. quinternij vel poſt cũ annis & cæteris quæ requirũtur: & tũc procedit iſta pars. multi enĩ cauti notarij ſtatim hoc faciũt: quia ponũt in libro imbreuiaturarũ. aut illa ſcriptura nõ habet formam inſtrumẽti. puta eſt ſchedula manu notarij ſcripta de contractu cum annis dñi, & nominibus teſtiũ, nõ redacta adhuc in libro: & tũc nõ faceret fidẽ in iudicio quouſq; de mandato iudicis per alium notarium fuerit in mũdum redacta, & publicata: vel illum cui fuerit commiſſæ rogationes notarij authoritate publica, ſecundum illa quæ habẽtur in c. cum P. tabellio. extra eo. tit. in tali tamen ſchedula non inſerta in libro nõ ſufficeret generalis commiſſio, ſed requireretur: quia poſſent eſſe aliqua quæ redderent ipſam ſuſpectam. ſi tamen eſt reperta inter protocolla & ſcripturas notarij, poteſt committi eius publicatio: ſicut ſi non eſſet reperta inter
6 illas ſcripturas: quia eſſet ſuſpecta. † In tex. ibi [ſubſcriptionibusque partium.] hæc referas ad ſcripturã priuatã, qñ fuit actũ inter partes ꝙ illa fieret: ſi autem ꝙ fieret publica per notarium, non requiruntur ſubſcriptiones partium nec teſtium: ſed ſufficit ſubſcriptio notarij cũ ſigno ſuo, & atteſtatio eius de teſtibus, vt no.

no.gl.in auth.de hære.& fal.§.ſi verò abſunt.in gloſſ.quæ incipit
ergo.& hoc iatis innuit tex.ſequẽs ibi.[& ſi per tabellionẽ &c.]
In text.ibi.[poſtremò à partibus abſoluta ſint.] quod fit cũ par-
tes diuertunt ad extraneos actus.quouſque verò hęc faciant.res
nõ dicit̃ abſoluta:& ſemper partes poſſent dicere remoueatur ta
le verbum,vel apponatur.quia ſemper cẽſeretur dictum hoc ab
initio.arg.j.de inſti.& ſubſti.ſub cõditio.fa.l.pe.in fi.& quod ibi
not.Bart.vel diceretur fieri incontinẽti.vt idem not.in l.lecta.ff.
7 ſi cer.pe.in q.ij.† In tex.ibi.[vt nulli liceat.]Per iſtũ ver.qui vult
q an cõtractũ perfectum & abſolutum neutri partium ſit aliqđ
ius quæſitũ:ſed vno & eodẽ inſtãti quæritur.ſ.cũ parcitur.& ab
ſoluitur.dicit Barto.ꝙ ſi in vno contractu ſint plura capitula,&
vnum facit pro vna parte,& alterum ꝑ altera, nõ poteſt altera di
cere & allegare ſe eſſe melioris cõditionis quàm altera.quia capi
tulum præcedit in ſcriptura:licet enim ꝑcedat, nõ prius ſibi q̃rit̃
ius q̃ alteri:imò vtriq; eo.iſtam.ſ.cũ cõtractus ꝑficitur,& cõſum
matur.facit de leg.j.l.ſi ita ſcriptum.aliquãdo tñ prodeſt in ordi-
ne ſcripturæ ꝑcedere:vt in caſu.l.quoties.ff.de vſufru.& in ſimi-
8 libus.† Quid autem ſi in volumine ſtatutorũ ſunt ſtatuta contra
ria,& vno & eodẽ tẽpore cõfirmant̃:an recipiãt vigorem,& ſic
neutrum per alterum tollatur:an verò præcedens cenſeatur cor-
rectum per ſequens?fuit antiqua q.de qua per Bar.in l.oẽs popu
li.de iuſt.& iu.& in l.tutores.ff.de teſta.tut.† In tex.ibi.[aliquod
9 ius ſibi ex eodem cõtractu vel tranſactione vẽdicare &c.] Quæ
ro quid in contractibus modernis?pone partes cõcluſerunt mer
catum de vna poſſeſsione pñtibus teſtibus, & expreſſo pretio,
& dederunt ſibi manus ad inuicem, & more ſolito dederunt de-
narium:hoc tñ acto ꝙ notarius vocaretur, & eſſet rogatus.ante
quã notarius fuerit vocatus,altera pars pœnitet: altera vult age-
re ad obſeruãtiam cõtractus,tãquam fuerit perfectus,& vult ꝓ-
bare per dictos teſtes,an poterit?vidi hoc de facto Florentiæ.&
dixi ꝙ nõ:quia poſtquã egerũt à princip.ꝙ notarius deberet ro-
a gari,[a] vident̃ tacitè voluiſſe ſuſpendere ſubſtãtiam cõtractus in
tempus rogationis,& quod prius cõtractus nõ eſſet perfectus:
ſed fuiſſet quoddam ratiociniũ de futuro contractu.ſicut in ſimi
li habet̃ in l.fideicõmiſſa.§.j.ff.de leg.iij.vñ ſicut qñ agit̃ ꝙ cõtra-
ctus fiat in ſcriptis,nõ dicit̃ perfectus antequã ſcriptura ſit in mũ
dum redacta,& abſoluta.vt hic,ita qñ agitur vt notarius roget̃,
nõ dicitur perfectus quouſq; ſit rogatus.& ſic in caſu huius l.
poteſt altera pars pœnitere,& pœnam nõ patitur:niſi arrharũ.vt
hic in fi.nõ autem cõpellitur ad perficiendũ.ita in caſu iſto.quod
autẽ hoc ſit verũ,patet euidenti ratione:quia ſi notarius adhibet̃,
nõ ponit in ſcriptura diẽ in quo partes inter ſe concluſerunt: ſed
diem rogationis.ergo illa die perficitur cõtractus:& nõ erat per
prius perfectus.in hoc tñ differt à cõtractu in ſcriptis: quia ſuffi-
cit notarium fuiſſe rogatum,licet ſcriptura nõ eſſet in mundum
redacta.nõ ſic quãdo fuit actũ vt fieret in ſcriptis.Idem poſtquã
notarius eſt rogatus,nõ licet aliquid addere,vľ mutare circa ſub
ſtantiã cõtractus.ſed ſolũ circa corroborationem eorum quę ge
ſta ſunt:ſed qñ geritur in ſcriptis,antequã ſcriptura ſit completa
poſsit quælibet pars addere,& mutare circa ſubſtantialia:& iſtã
10 partem puto veram.† In ver.[illud etiam.]quod dicit̃ i iſto ver.
b vſq; in fi.de perditione arrharum,[b] & redditione earum cum du
plo:procedit in duobus caſibus.primus quando fuerũt datæ ar-
rhæ contractu adhuc non completo: & per alteram partem ſtat
quominus perficiatur.vt ſi dedit arrhas, perdat: ſi recepit,reddat
duplicatas.Item procedit qñ cõtractus erat perfectus,nõ tamen
completus:quia res nõ erat tradita:& per partem ſtat quominus
impleatur.Circa primum intellectum op.ſi per te ſtat quominus
contractus perficiatur,videtur ꝙ debeat haberi pro perfecto.ar.
in l.iure ciuili.ff.de condi.& demon.& in l.Labeo ſcribit ſi mihi
bibliothecam.ff.de cõtrahẽ.emp.& ſic cùm poſsim agere ad im-
plemẽtum cõtractus,videt̃ ꝙ ceſſet hæc pœna.qñ debeo tibi ali
quid dare vel facere:& per te ſtat quominus dem vľ faciã,fateor
ꝙ eſt perinde ac ſi dediſſem,vel feciſſem.vt cõtrario:ſed quando
tu debes mihi dare aliq̃d,vľ facere,& ꝑ te ſtat quominus des,vel
facias,nõ eſt verum quòd perinde ſit ac ſi dediſſes, vel feciſſes:
imò quia nõ das,val facis,perdis:vel reddis arrhas tanquam con
tumax. in lege, autem Labeo. ſuprà allegata contractus erat
perfectus, licet non eſſet conditionalis, ſi alius bibliothecam
tibi venderet,& per te ſtabat quominus venderet, perinde eſſet
ac ſi conditio eſſet impleta.& per hoc apparet declaratio eorum
11 quæ hic no.Cy.in j.q.† Circa ſecundùm in
tellectum quærit̃. ſi contractus erat perfe-
ctus quó ad ſubſtantiam: ſed nondum im-
pletus & dederam tibi arrham,ſi nõ vis im-
plere,poſſum repetere arrhas duplicatas.vt
hic.ſed q̃d ſi nolo recipere:ſed agere vt im-
pleas.id eſt,tradas:vt intereſſe cõdemneris
an poſsim?clarum eſt enim ꝙ ſi arrhas nõ
dediſſem,poſſem.per l.j.ff.de act empt.ſed
quando dedi arrham, videor recedere vo-
luiſſe à prouiſione legali,de qua ibi.& ſolũ
voluiſſe pœnam arrharum duplicatarum.
iſta fuit quæſtio diſputata,per Mar. de fa.
qui pulchras rationes facit pro & contra.
& nõ determinauit:vt refert Io.an. in addi.
Spe.tit.de emp.& vẽ.§.j. nec etiam ipſe de-
terminat:licet ꝑ altera parte ꝙ poſsim age-
re vt impleas,adducat opi. Io. ſeu Azo.de
qua in gl.fi.tenuit quòd etiam ſi pœnam ar
rharũ fuit cõſequutus,ſi maius eſt intereſſe
poſsim illud plus petere: mihi videt̃ quòd
iſta pars ſit vera. nec ſit verum ꝙ per da-
tionem arrharum videatur receſsiſſe à pro-
uiſione legali: & quòd mihi præiudicaue-
rim.arg.j.eo.l.plures.in fi.& ſic poſſum eli
gere quam viam magis velim.Si autẽ elegi
pœnam arrharum,an poſsim petere intereſ
ſe quatenus excedit?habetur in gl.fi.& Cy.
in addi.tenet ꝙ non. vt ibi dicam. ſed ante-
quam eligam,poſsim eligere viam iuris cõ
munis ordinariam.& cum illa etiam repete
re arrhas nõ duplicatas: vel conuertere in
12 pretium.† In gl.quæ ici.[cõtra Mar.facit.]
fortior ratio facit contra Mar. quia vendi-
tor tenetur ad factum.i.ad tradendum:non autem ad dandum.i.
dominium transferendũ.vt in l.j.ff.de re.permu.ſed in obli. facti
nõ poteſt quis præciſè compelli ad factum.ſed liberatur pręſtan
do intereſſe.vt l.ſi quis ab alio.§.fi.ff.re iud.Bř opi.Mart. cõmu-
niter tenetur eo caſu quo venditor habeat facultatem rei traden
dæ vel præciſè poſsit compelli ad tradẽdũ,& manu militari poſ-
ſit ſibi res auferri.l.qui reſtituere in fi.ff.de rei ven.ſed ſi non ha-
bet facultatem,liberet̃ ꝑſtando intereſſe.quam opi. ſequitur gl.
inſti.de contrahen.em.§.pretium.& Cy.in l.traditio.j.de act.em.
Cano.in c.cũ Ioãnes.eo.tit.Nec ob.ratio ſua.quia licet tradere ſit
facti,non tamen meri facti eſt quãdo venit ex contractu emptio
nis:imò habet in ſe naturam dationis:eo quia ſi tradens eſt domi
nus,transfert dominium:licet ad hoc oligatio non fuerit contra-
cta.ideo ſeruatur media via. quam ſ.dixi.Secus quando traditio
eſſet meri facti:nec continetur tranſlatio dominij aliquo caſu. vt
l.ſi rem tradi.ff.de ver.ob.In gloſ.ibi.[Bul.dixit aliquando quòd
non.]& pro iſta parte facit.l.nunquam nuda. ff.de acquir.re.do.
vbi nuda promiſsio non transfert dominium.& dicit̃ nuda quã-
do non ſubeſt iuſta cauſa habilis:ſed ſi contractus non erat per-
fectus,non ſuberat cauſa:ergo &c.tamen Bulg. mutat propoſi-
tum,& bene:quia illud eſt verum quando non ſubeſt in re nec
in ſpe.* ſed ſi in ſpe* vt in contractu conditionali: licet condi-
tione pendente,non ſubſit in re,quia tamen ſubeſt in ſpe, tradi-
tio non dicitur nuda.& transfert dominium.vt eſt caſus in l.do-
tis fructus.in fi.de iur.do.ff.& ita hic.quia ſuberat in ſpe propter
conſenſum partium.licet eſſet ſuſpenſus in tempus ſcripturæ cõ
pletæ.quando autem contractus eſſet nullus, & à iure reproba
tus licet:ſubeſſet cauſa in re,quia tamen de facto,& non de iure,
non trãsfertur dominium ex tali contractu à iure reprobato:vt
l.non dubium.ſ.de legi.cum ibi not.per Cy.poſſeſsio verò quia
13 facti eſt,bene transfertur.vt in l.j.§.ſi vir.ff.de acquir.poſſeſ.† In
gloſ.ibi.[an cauſam vſuca.præſtet?]videtur quòd ſic per regulã:
quia vbi transfertur dominium, eo caſu quo tradens eſt domi-
nus,transfertur etiam vſucapiendi conditio:non vbi nõ erat do
minus:vt l.clauibus.ff.de contrahen.emptio.gloſſ. tamen ibi de-
terminat contrarium per l.j.& ij.ff.pro dote. & ſic fallit hic illa
æquiparatio. Tu dic quòd aut quæritur an transferatur vſuca-
piendi conditio ex illo titulo conditionali,cuius conditio adhuc

a ¶ Rogari. Adde in §. nos autẽ. in authẽ.de tabel.Bar.in auth. ſi quis in aliquo.in pe. col.C.de eden.glo.in ver. requiſitis.in cle. j.de iureiu.Et an i du bio notari⁹ pręſumit̃ eſſe rogatus.vide i l. quęcũq;.in §. fi.ff.de publiciana. Inn.Ant. de But.& Abb. in c. j.de fi.inſtr. Et à qb⁹ debet rogari notari⁹. vide per Io.An.in ad di.Spe.tit.de fi. inſtr. in §.poſtquã. ver.ſed nunquid in conficien do.Ant.de But.Abb. & Io.de Imo.i c. ſcri pta.de fi.inſtr.Io. an. in reg.ſemel mal⁹.de reg.iur.lib.vj.in mer cu.Bal.i auth.rogati. C.de teſt.Ang.in l.fi. in fi.ff.pro derelicto. & an debet rogari de cõmiſsiõe ſibi facta. vide per Hoſtiẽ. in c. quoniã cõtra falſam. de ꝓb.& ibi diffusẽ ꝑ Lãfrancũ in repe.

b ¶ Arrharum.An ſit differẽtia īter arrhas & pœnas. vide per Car.zab. in c.gẽma.i j.q.de ſponſa. & an i ſpiritualib⁹ valet in teruentio arrharũ. vi de per Sozi.conſi.iij. incip. Circa præſen- tem conſultationem in j.volu.

a ¶Scriptura. Quid de notario qui reduxit vltimã ſcripturã inſtrumẽti in imagine. vide per Pau. de caſ. cõſ. xxvj. ici. in Chriſti. & c. dubium facit.
b ¶Perditũ. Adde bar. in l. ij. C. de diſcu. lib. x. Bal. in rub. C. de fi de inſtru.
c ¶Cauſa criminalis. Adde doct. in c. ſuper qõnũ. e. tit. Archi. l. c. ſaluo. ix. q. iij. Card. zab. in c. ſententiam ſanguinis in j. op. ne cle. vel mona. Et an cauſæ criminales epiſcoporũ poſsint delegari. vide gl. in verb. apoſtolicę in c. inquiſitionẽ. de hære. li. vj. Bal. in c. decernimus. in vlt. col. de iu. Et an in cauſis criminalibꝰ defertur iuramẽtũ neceſſarium. vide gl. & doc. in ver. agatur. in l. iij. de iureiur. ff. & Bart. in l. maritus. ff. de qõni. gl. ſi. in regu. cũ ſunt partiũ. de re. iuris. li. vj. gl. in ver. famoſa. & ibi doct. in c. fin. de iureiu. & gl. in ver. prolatum. in c. tam literis. de teſtib. Hoſt. in ſumma ti. de iureiu. in §. vt ſu per ver. quid ſi criminaliter. Arc. in c. ſi qs presbyter. ij. q. v. bar. in l. ſi. ff. de in litẽ iu. Bar. i l. eũ qui. in §. in popularibus. in j. col. ff. de iureiu. Bal. in l. Iudices. in j. op. C. de iud. quãuis cõtrariũ & malè, tenet gloſ. in verbo cęteris cauſis. l. in bonæ fidei. C. de rebus creditis. & bal. in l. qui calumniatores. C. de calum.

pendet: & fateor ꝙ nõ transfertur. quoniã
ad vſucapiendũ nõ ſuffici quòd cauſa ſub‑
ſit in ſpe: ſed debet ſubeſſe in re: cùm tẽdat
in alterius præiudicium vſucapio, non ſic
in dominij translatione, cum tradẽs eſt do‑
minus: quia nulli alij nocet niſi ſibi. Sed ſi
quæritur an pendẽte conditione vſucapiat
titulo generali pro ſuo: dic quod ſic ſecũdũ
Pe. & Cy. & ſi vſucapione pendente ſuper
ueniat conditio, mutatur cauſa: & dicit acq
ri dominiũ ex tit. ſuperueniente. ar. in l. fun
do. ff. ad l. fal. quia ille titulus ſubeſt tempo
re quo perficitur vſucapio. In gl. penul. ibi.
[vel actionẽ ex eo contractu.] de hoc erat
dubium: quia illa actio debet dari ad obſer
uantiam cõtractus: & vt impleatur: ſed ille
qui repetit arrhas, non agit ad obſeruantiã:
ſed potius ad reſolutionem contractus. Sed
iſta opi. tollitur per l. quã gl. alleg. ff. de act.
emp. l. ex empto. §. is qui vina. vbi actio ex
eo contractu datur ad reſolutionem, nõ ad
obſeruationem: quia eſt bonæ fidei. & lar‑
gam habet naturã. vt l. fi. ff. de condi. ob tur
pem cauſam. Super iſto caſu vide quod no.
Bart. in l. ſi id quod aurum. ff. de ver. oblig.
aliàs. l. ſi cùm aurum. de ſol. & l. ij. de reſcin.
vendi. circa prin. qua act. agatur ad reſolu‑
tionẽ cõtractus. In eadem ibi. [Item ſi qs.]
In iſta q. Cy. in antiqua lec. tenuit opi. Bul.
vt poſsit agi ad intereſſe, quatenus excedat
pœnam arrharũ per l. prædia. ff. de act. em.
ſed in additione quam poſtea fecit, tenuit
primam opinionem Mar. & Azo. ꝙ agere
nõ poſsit: quia elegit viam extraordinariã.
& illa debet remanere cõtẽtus. vt ĩ legibus
allegatis in glo. nec ob. l. prædia. quia pœna
erat conuentionalis. & ſic eligendo pœnã
eligit viã ordinariam. hæc verò erat pœna
legalis. ſ. duplum arrharũ. Et ſi dicat pœna
legalis, cõcurrit cũ actiõe rei ꝑſequutoria.
vt ĩ l. ſi ꝓ fure. ff. de cõd. fur. ĩpe rñ. verũ eſſe
qñ eſt pœnalis ĩ principio: ſecus ſi ex poſtfa
cto. vt in l. metum. §. licet. ff. quod met. cau.
dic vt hic per eum. Die iij. Iunij. M. cccc‑
xxxix. & die præcedenti fuerunt conducti in ciuitate Paduę tres
captiui ducis Mediolani. quorum vnus vocabat Nicolaus guer
rerius filius domini Ottonis, alter Ioãnes Bõtrotus, & alter erat
nepos Riſmiri de triulcio. & fuerunt capti ab armata do. Vene‑
tiarum. & tũc temporis audiui dicere quòd Nicolaus Picininus
14 capitaneus eius erat caſtrametatus circa Veronã. Quæro, †quid
a ſi non reperitur niſi vltima ſcriptura [a] redacta in mundum, nõ
autem protocollum & imbreuiatura, ſeu ſcheda an faciat fidem
ſi pars aduerſa petit ꝙ aliæ producantur? iſte text. facit quod nõ,
quia videtur velle ꝙ omnes iſtæ ſcripturæ debeant confici. bal.
ſuper rubrica iſtius titu. in viij. col. videtur hoc tenere per hanc
legem. quãdo agitur ꝙ contractus fiat in ſcriptis: ſed ſi fuit actũ
duntaxat quod conficeret inſtrumentum. ſufficit ꝓducere inſtru
mentum publicatum: licet ꝓtocollum vel liber imbreuiaturarũ
non reperiatur. primum dictum non placet. nec iſte text. vrget
nam verum eſt quod ſi incipias à prima ſcriptura. ſ. protocollo,
vel imbreuiatura, illa non ſufficit. quia non eſt munda: ſed re‑
quiritur vltima, in qua negotium concluditur. ſed ſi incipis ab
illa, ſufficit. quia nihil aliud quæritur niſi quòd partes concluſe‑
rint, & habeant negotium ꝓ perfecto. & hoc in pluribus alijs
caſibus reperitur. quod glo. dicunt ſi incipis ab vno. requirit aliud
ſi incipis ab alio, illud ſufficit. Quid enim ſi ſcriptura ita fuit
concepta quòd nihil partes voluerunt addere vel minuere, ſed
ipſam ſubſcripſerunt, non video ad quid ſit opus alia ſcriptu
ra. Secundũ verò dictum procedit, niſi pars aduerſa velit re‑
darguere inſtrumentum de falſo ratione alicuius ſuſpicionis,
producitur protocollum: quia tunc præſtito iuramento per eum
quòd non petat malitioſè, debet protocollũ produci, aliàs inſtru
mentum non faceret fidem: niſi producens iuret protocollum
non reperiri, vel eſſe perditum. per l. ſi. j. eod. & ibi expreſsè hoc
15 tenet Bar. †Item quæro quid ſi nõ fuit actum inter partes de illa
qua ſcriptura fienda, & concluſerunt contractum, poſtea ex in‑
teruallo petit alter ad altero ꝙ conficiatur publicum inſtrumen‑
tum an poterit compelli? dic ꝙ ſic. ſ. ad faciliorem probationem:
quia teſtes poſſent mori. & hoc examina vt plenè no. Bart. in l. ſi
finita. §. eleganter. ff. de damno infec. facit. l. chirographis. de ad‑
mi. tut. & quod no. in l. ſi pupillus. ff. de noua. in glo. ij. vel iij. ſi
& debitor qui ſoluit, poteſt petere vt ſibi fiat inſtrumentum ſolu‑
tionis & liberatiõis. vt j. e. l. plures apochis. & plenè etiam no. in
16 d. §. eleganter. †Item quæro. quid ſi inſtrumentũ ſit perditũ, [b] an
b poſsit quis petere à notario ꝙ iterũ conficiat. & an notarius poſ‑
ſit ſine mandato & authoritate iudicis? videtur ꝙ non. vt l. ſi q
ex argentarijs. in ſi. ff. de eden. & de hoc dic vt no. per doc. in l. ſi
ff. de bo. autho. iudi. poſ. & Specu. in ti. de inſtru. edi. §. j.

2 ☞ *Cauſa criminalis poteſt tota alteri committi in caſu neceſsitatis, propter abſentiam iudicis.*
Notario an poſsit committi delatio iuramenti fienda teſtibus, & examinatio articulorum ſine conſenſu partium?
3 *Petenti remiſsionem ad alia loca pro examinandis teſtibus debet deferri iuramentum ſi non petit calumnioſè, nec cauſa differendi iudicium ſed credat poſſe per illos teſtes abſentes probare, uel per inſtrumentum, cuius copia petitur.*
4 *Quæ ſint partes iudicis commiſſarij in referendo iudici committenti?*
5 *Ille cui committitur examinatio teſtium in cauſa ciuili, quare non poſsit alteri delegare?*
6 *Quando fit remiſsio ad alium locum, pars contra quem fit, debet admoneri ut ad illum locum accedat ſi uult: & quis ſit effectus huius citationis?*

LEX XVII.

1 IVdices. †In remiſsionibus quæ fiunt ad alia lo
ca pro examinãdis teſtibus ibidem, vel
pro extrahenda copia inſtrumẽtorum originaliũ, quæ
inde non poſſunt amoueri, debet Iudex alteram par‑
tem monere ꝙ ad illum locum accedat advidendum iurare teſtes,
vel ſumi copiam inſtrumenti: & ille iudex cui hoc committitur
poſtquam expleuerit commiſsionem, debet eam clauſam & ſi‑
gillatam remittere ad iudicẽ committentẽ. In cauſa tñ crimina‑
lis talis commiſsio pro recipiẽdis teſtibus nõ debet fieri: ſed iudex
cauſæ debet eos coram ſe facere venire, & per ſeipſum examina‑
re. hoc dicit cum auth. hic poſita. & iſtæ leges multũ practicantur
in romana curia. vbi fiunt iſtæ remiſsiones ad partes lõginquas
de quibus non eſſet conueniens adducere teſtes: nec poſſet fieri
ne à ſuis negotijs aduocentur. de qua materia vide in Specu. de
teſte. §. qualiter. ver, ſunt autem teſtes producendi. vbi Spec. po‑
nit formam literæ quæ debet dirigi per iudicem cauſæ ad exami‑
natorem extra curiam. & in §. nunc tractandum. ver. hoc autem
ſcias. & in §. j. ver. quid ſi aliquis. & in iſtis proſequitur hanc ma‑
teriam. Et licet hic diſtinguatur inter cauſas ciuiles & crimina‑
les: vt in primis poſsit fieri, in ſecundis non. doc. videntur aliam
diſtinctionem facere: quia etiam in ciuilibus dicũt quòd ſi eſſet
cauſa multũ ardua, nõ deberet facere: ſed teſtes ad ſe vocare. &
ſic in criminali: ſi eſſet parua: puta quia pœna eſſet pecuniaria
non magnæ quãtitatis, poſſet fieri totũ ergo relinquit iudicis ar‑
bitrio, qui poteſt vel ad ſe vocare. vt ſ. tit. j. l. ſi qñ. & l. qñ libet
quod declara vt ibi dixi. vel cõmittere iudici loci vbi ſunt teſtes
& hoc vt plurimũ practicat. & in ciuili etiã ardua poſſet hoc fie‑
ri qñ neceſsitas vrgeret: quia teſtes non eſſent de iuriſdictione: &
ſic nõ poſſet eos cõpellere corã ſe venire: ne veritas occultaretur
2 vel pereat. ſecundũ Nic. ma. & Bal. †nam & tota cauſa crimina‑
lis poſſet alteri cõmitti in caſu neceſsitatis, propter abſentiã iudi‑
cis. vt in l. j. §. j. ff. de offic. eius cui man. eſt iu. & de iure canonico
c etiam neceſsitate non imminente cauſa criminalis [c] põt delega‑
ri. vt in c. in archiepiſcopatu. de rapto. & fiet cõmiſsio iudici ordi‑
nario loci. vt in authen. apud eloquẽtiſsimũ. in prin. j. eo. & ei põt
committi totalis receptio. i. vt deferat iuramentum, & examinet.
ſed & alteri non exiſtenti in magiſtratu, puta notario. nõ poteſt
cõmitti delatio iuramenti fienda teſtibus, nec examinatio articu‑
lorũ: niſi de cõſenſu partiũ. ita videtur intelligendũ quod hic no.
Bar. & etiã cle. vnica. de offi. dele. quæ videt probare contra quod
indiſtinctè poſſet cõmitti. quod etiã ſentit hic Bald. Sed ego in‑
telligo vt dixit Bar. Poſtquã autem eſſet delatũ iuramentum per
iudicem, & examinati eſſent articuli, ſimplex examinatio in‑
ſtru‑

ſtium in facto cōſiſtens poſſet bene fieri à notario,etiā ſine con-
ſenſu partiū:licet vt plurimū partes cōcordēt in notario. facit l.
ſcire oportet.§.oportet.ff.de exc.tut.& vide pro cōcordātia tex.
in c.cōſtitutus.extra de fideiuſ.† In text.ibi:[& hoc ſi iuſtè peti,
3 Iudex inuenerit &c.]debet ergo deferri iuramētū petēti talē re-
miſsionē,q nō petit calūnioſè,nec cā differendi iudiciū:ſed cre-
dat poſtea per teſtes illos abſentes probare,vel per inſtrm,cuius
copia petit:& hoc ꝓbare nō pōt:& hoc ne peat veritas.In tex.ibi:
[ſimilis proferat ſententia.] ſ.interloquutoria:quæ eſt qn̄ Iudex
decreuit cā prius cognita,vt fiat remiſsio.†In text.ibi: [poſtquā
4 in locis.]hic ponit quæ ſint partes iudicis cōmiſſarij in referēdo
iudici cōmittēti:quia poſtquā facit examinari teſtes, ſiue taliter
deponāt qd' fidē imponat inſtro,qd' allegabat ſuſpectū:ſiue nō,
dicta & atteſtationes eorū remittat ad iudicē cōmittente: intelli
ge ſ.clauſas & ſigillatas,& ſic non debet publicare : & ita eſt de
more fieri.debet ergo Iudex cauſæ expectare relationē, & inte-
rim nō ꝓcedere ad actū iudicialē:vt s.de dila.l.ſiue pars. In aut.
apud.in fi.No.teſtes poſſe torqueri prout iudici videt in crimi-
5 nali,ſicut in ciuili.† Itē q examinatio teſtiū in cauſa ciuili pōt cō
mitti:& vide ibi aut.ſi clerici.de iudi.& de offi.dele.c.ſup quæ-
ſtionū.§.quòd ſi delegatus.in gl.ſuper ver.alij delegare. Et adde
q ille cui cōmittitur examinatio teſtiū in ciuili, cùm videat ele-
cta induſtria perſonæ,nō pōt alteri delegare:quia in hoc non eſt
Iudex,ſed ſimplex executor facti:vt not.in d.cle.vnica.de offic.
6 dele.† Item not.ex l.iudices.q quando aliqua remiſsio fit ad aliū
locum,pars cōtra quē facit,debet admoneri vt ad illum locū ac-
cedat:intellige ſi vult:nō autem compellitur præcisè : & ad hoc
valorem negotij:nec poſsit dicere ſe non fuiſſe requiſitā:de qua
citatione vel requiſitione conditionali habetur per gloſſ.in l.ea
quidem.in vlt.gl.j.ſi mancipium ita fuerit alienatum: & tūc non
dicitur aduerſarius,niſi ſe opponat.Et aduerte:quia per hoc pa-
tet q etiam ſi non ſit ſubditus iudici, poteſt iſto modo requiri:&
ſic iudex eccleſiaſticus poteſt requirere laicum vt coram ſe cō-
pareat ſi vult:& q licet non poſsit ſibi mandare vt veniat, nolit
vel velit:cum non ſit ſibi ſubditus:& effectus primi eſt:qa ſi nec
comparet nec opponit,& ita excluditur ab oppoſitione ſicut ſi
fuiſſet admonitus per iudicem ſuum:vt no.Bal.in l.teſtamenta.
j.de teſta.& s.de teſti.aut.ſi quis.in pe.col.facit ad iſtum tex.l.ge
neraliter.§.his de præſentibus.s.de reb.cred.

1 Quid ſit apocha: & quid antapocha? & nu. 5.
*2 Debitor qui ſoluit an poſsit compellere creditorem ad reſtitutionem inſtrumenti debi-
ti,uel ad faciendum inſtrumentum de ſolutione? & nu. 5.*
*4 Notarius ſi eſt rogatus de ſolutione quam fecit mihi debitor meus:ſicut tenetur tradere
ſibi inſtrumentum,quia principaliter concernit eius fauorem,quare ita & mihi?*
*5 Quando creditor reddit debitori inſtrumentum cancellatum propter ſolutionem, po-
teſt petere quòd ſibi fiat inſtrumentum quòd illud quòd ſoluit debitor erat de-
bitum.*
*Emphyteuta ſi uelit ſoluere penſionem pro pluribus annis futuris,an teneatur dominus
talem ſolutionem recipere?*
*6 Teneris mihi ad annuam præſtationem,& ſtetiſti per annos.xxx.q. nihil ſoluiſti,an
præſcripſiſti pro præteritis præſtationibus,& etiam futuris?*
*7 Conductor contra locatorem quouſque tenet,tanquam conductor nunquam præſcribit
& quid ſi ceſſat ſoluere:an uideatur tenere ſuo nomine, & præſcribat? & nu-
mero 8.*
*8 Colonus,uel inquilinus,uel emphyteuta,ſoluit longo tempore penſionem, an dicatur
dominus contra eos præſcripſiſſe,ſi non poteſt aliter oſtendere conceſsionem uel lo-
cationem?*

LEX XVIII.

1 PLures.†Creditor nō tenet tradere apochā debito-
ri ſibi ſoluēti de recepto:niſi debitor faciat
ſibi antapocham de debito ſoluto, vel tradat ſcripturā
apochę cū ſua ſubſcriptione:& eſt maximè neceſſariū
creditori poſſe ſolutionē in annuis præſtatiōibus,ne debito trāſ-
actio tpe ſufficiēti ad præſcriptionē poſsit præſcriptionē oppone
re quia per tales ſolutiōes cū videat debitū recognouiſſe pręſcri
bere nō potuit,ſi tn̄ creditor omiſit hæc facere,non ꝓpterea per-
didit ius ſuum,ſi alio modo poteſt de ſeipſo docere: hic duo dicit:
ſi Alber.q hodie parū practicat iſta l.in apochis & antapochis
quia cōficiuntur inſtr̄a publica manu notarij:& eſt hoc cautius:
quia ſemper reperit liber notarij:& poſſent de facili perdi : & in
2 vulgari vocant ſchedulæ:†ſed in iure vocatur apocha ſchedula
quā facit creditor debitori de debito recepto:& etiam illa quam
facit debitor creditori de debito:quia confitet ſe recepiſſe in mu-
tuum,vel depoſitū tantā quantitatē:& pro-
mittit eam reſtituere:ſed antapocha dicitur
illa quam facit debitor creditori de ſolu-
tione, quam ipſe debitor facit ad ſui libe-
rationē:& hoc fit ad ſecuritatē creditoris,vt
poſsit oſtendere qd' ſolutio illa fuit facta de
vero debito.& in ea debet contineri cauſa:
ne poſtea ipſe ſoluens agat condictione in-
debiti ꝓbando ſolutionē:& dicēdo ſe inde-
bitè ſoluiſſe.facit l.qui tabulas.cum ibi not.
ff.de furt.& etiā in annuis præſtationibus,
vt creditor poſsit oſtēdere recognitionem
debiti:& ſic q debitor nō poſsit præſcribe-
re lōgo tpe.de præſcri.xxx.an.l. cū notiſsi-
mi.§.ſed ſi qs.qd' faceret ſi negaret ſe vnquā ſoluiſſe,& creditor
nō poſſet ꝓbare ſolutionē:& ad hunc finē facta fuit iſta l.& vide
q habet in Spe.de inſtru.edi.§.poſtquā.ver.quid ſi debitor.& in
3 ver.ſeq.qui incipit quid ſi ſolui.x.† p̄mitte qd' debitor qui ſoluit
creditori,poteſt petere,& compelli facere creditorem reſtituere
inſtrumentum debiti per conditionem ſine cauſa,vel officio iu-
dicis:vt in l.diſſolutæ.s.de condictio.ex lege,poteſt etiam pete-
re:& compelli facere creditorem vt faciat ſibi ſchedulam de ſo-
lutione recepta,vel hodie inſtru.publi.quod eſt magis in vſu.vt
dixi:& hoc eſt ſecurius,vt dicit Specu.in præallega.quia ſi repe
riretur.inſtrumen.debiti penes debitorem,non propterea proba
ret ſe liberatum,ſi non oſtēderet quod creditor ſibi reſtituit, vel
* ſibi reſtitui fecit:* quia poſſet creditor dicere quod ſibi ſubtra-
* xit,vel ſibi ſubtrahi fecit:* intereſt ergo debitoris poſſe oſten-
dere ſe ſoluiſſe:contingebat autem quod ſi mutuaui tibi centum
ſub annuis vſuris, & tu retinuiſti per ann.xx. & quolibet anno
ſoluiſti vſuras : & ego feci ſchedulam tibi de recepto. tranſactis
annis xxx.dicebas te debitum pręſcripſiſſe,& ego allegabam te
non potuiſſe præſcribere:quia quolibet anno ſoluiſti vſuras, &
ſic debitum recognouiſti,tu negabas te vnquam ſoluiſſe,& etiā
habere ſchedulas prædictas de ſoluto. Et ſimiliter locabam
tibi prædium pro certa quantitate fructuum annuatim ſoluen-
da,& tu ſoluiſtis per annos triginta:poſtea negabas ſoluere : &
dicebas te nunquam ſoluiſſe ,& rē tenuiſſe tuo nomine,& præ-
ſcripſiſſe : & quia non poteram probare ſolutionem, nec etiam
locationem,ſuccumbebam:propter hoc prouidetur per hanc l.
vt non tenear tibi facere ſchedulā p̄dictā de recepto,nec poſsis
me ad hoc compellere:niſi facias aliam de ſoluto,vel copiam il-
lius tradas cum tua ſubſcriptione : vt ſic poſsim oſtendere
quod nomine meo tenuiſti præſtium,& præſcribere non potui-
ſti:vt in lege,malè agitur.infrà de præſcriptionibus xxx.anno.ſi
tamen non fui vſus ad cautelam, non præiudicatur mihi : quia
fuit inuenta mei fauore: vnde non debet in odium redundare.
quod eſt intelligendum. dummodo alio modo poſsim probare
ſolutionem prædictam,vel etiam locationem.Nam ſi illā proba
rem,etiam ſi nunquam mihi aliquid ſoluiſti,non potuiſſes præ-
ſcribere:quia ſemper videris retinuiſſe nomine meo,nō tuo:etiā
ſi contrarium geſsiſti in animo:quia ſolo animo nō potuiſti mu-
tare tibi cauſam poſſeſsionis.ſcilicet de nulla in aliquam:vt l.ne-
mo.j.de acqui.poſ.non ſuperueniente cauſa de nouo:aliàs ſecus.
puta ſi requiſiui vt ſolueres,& negaſti,quia extunc videris poſſ.
interuertiſſe,& me poſſeſsione ſpoliaſſe,& tuo nomine poſſediſ-
ſe:& tunc de iure ciuili potuiſſes longiſsimo tempore præſcri-
bere:non de iure canonico propter malam fidem:ſed ſi non poſ-
ſem probare ſolutionem, vel locationem, fieret mihi præiudi-
cium:non propter omiſſam cautelam : ſed propter defectū pro-
4 bationis,quæ mihi incumbit. †Et per iſtam l.dicit Bart.quòd
ſi notarius eſt rogatus de ſolutione quam fecit mihi debitor
meus,ſicut tenetur tradere ſibi inſtrumetum, quia principaliter
concernit eius fauorem:ita & mihi:quia cōcernit fauorem meū
5 ſecundariò : propter cauſas prædictas. †Item dicit per hanc l.
Bar.q qn̄ creditor reddit debitori inſtrumētum cancellatū pro-
pter ſolutionē,poteſt petere q ſibi fiat inſtrumentum q illud qd̄
ſoluit debitor erat debitum:ſicut qn̄ facit ſchedulam de recepto.
Item dicit Bar.hic probari id qd' s.dixi.qn̄ debitor ſoluit credito
ri,poteſt petere vt creditor ſibi faciat inſtr̄m, vel ſchedulam de
ſoluto.facit etiam iſte tex.vt ſi emphyteuta velit ſoluere penſio-
a nem pro pluribus annis futuris,non teneatur [a] dominus recipe-

a Teneat dn̄s. Adde Spec.in tit.de loca.§.nūc aliqua ver.xlij.& ver.ſeq.& ibi Io.An.in addi.Bar.in l.ſtatuliber.§.fin.ff.de ſtatuli.& in l.cū qui aliàs Iabolenus ff.de annuis leg.& Bal.in l.ſi qs argētū.col.iij.j.de do.Pet.de anch.& Imo.in c.potuit.d lo.& hāc cōem opi.Itellige & limita vt p Bar.in d.l.ſtatuli.ſ.alleg.Franc.Curt.

a ¶Longũ tẽpus. Ad- deq; dicatur tempus longum gl. in l. cũ de in rẽ verſo. ff. de vſu. Bald. in l. imperiũ. ff. de iur. om. iu. Hoſti. in c. pe. de cõſue. Ioã. de ana. in c. quærelã. in iij. colũ. de ſim. & quod dicitur multũ tẽpus, vide per doct. in l. Item ſi vnus. in §. j. ff. de arbit. & Bal. in c. plerunq;. in j. co. de reſcri.

re:qa ſua intereſt vt pro quolibet anno per ſe ſoluatur:vt appareat de cõtinua recognitione rei:aliàs poſt longiſsimũ tempus poſſet negari ſe ſoluiſſe. De hoc not. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verbo. oblig. ſecundum Gui. de cug. In glo. ibi: [Alij, vt Bul.] Tu dic quòd illa quam fecit debitor creditori de debito, quia confitetur ſe debitorem, dicitur apocha. ſicut illa quàm fecit creditor debitori de debito recepto, & ſic duobus modis dicitur apocha. tene ergo quod ſuprà dixit gloſ. In fin. gloſ. ibi. [qđ non placet.] ſcilicet vt illa apocha quę reſtituiĩ creditori ſcripta à debitore, dicaĩ antapocha:qa iſta ponitur in tex. tãquam diuerſa ab antapocha: vt patet in tex. ibi. [vel exemplar cũ ſubſcriptione.] qui loquitur de prima, & poſtea ſequiĩ. vel antapocham ſuſcipere:& ſic illud exemplar nõ eſt apocha, ſed exẽplar apochæ:quod propter ſubſcriptionẽ debitoris habet vim antapochæ. In gloſ. quæ incipit.
6 [imo eſt perpetua.] ibi. [†Item no. hic.] Ad euidentiã huius debes ſcire q; ſi teneris mihi ad annuã pręſtationẽ, & ſtetiſti per annos xxx. q; nihil ſoluiſti. Si quæriĩ an præſcripſeris pro præteritis præſtationibus & etiam futuris:fuerunt opi. Vna fuit Mar. q; nõ præſcripſeris niſi vni præſtationi. ſ. illi qui debuit fieri iam ſunt anni. xxx. ſequentibus verò & etiam futuris nõ præſcripſeris, nam ad hoc vt præſcribas requiritur q; ceſſaueris per annos xxx. & hoc non poteſt dici niſi in illa præſtatione quę debuit fieri iam ſunt anni xxx. non in ſequentibus, in quibus nõ tranſiuit tm̃ tempus, ſed xxix. vel xxviij. & ſic de ſingulis. Alia fuit opi. Azo. & Bul. qui tenuerũt quod præſcripſeris pro omnibus pręteritis:quia ſublato initio obligationis cætera tolluntur:ſed ſi ceſſaſti per xxx. annos, ſublatum eſt initium: ergo &c. Et pro iſta parte facit l. eos. in prin. j. de vſur. & etiam iſte tex. ſecundum gl. quia hic cum non conſtaret de ſolutione vſurarum facta ſingulis annis allegabatur præſcriptio temporis adducens annuam præſtationem vſurarum. Tertia fuit opi. gloſ. vt diſtinguatur an tenebaris an annuam pręſtationem ex contractu & vera ſit opi. Azo. quia tunc vnica eſt obligatio pro omnibus annis. vt l. ſi ſtichum. §. ſtipulatio. de verbo. obli. in qua inſpicitur initium: quo ſublato ſequentia tolluntur:ſed ab initio iſtius obligationis tranſiuerunt anni xxx. ergo &c. facit quod habetur in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. Aut eras obligatus ex vltima volũtate, & tunc quia tot ſunt obligationes quot anni, & ſic quotidie renouantur:vera ſit opinio Mar. quia lapſis xxx. an. præſcriptũ eſt primæ: non ſequentibus à quibus non ſunt tot anni elapſi, vt hæc habentur in l. cùm notiſsimi. §. j. in glo. quæ incipit Martinus ſic exponit j. de præſcrip. xxx. ann. Breuiter opi. Mar. communiter tenetur per docto. vt etiam quando teneris ad annuam præſtationem ex contractu, licet vna ſit obligatio pro omnibus annis, non præſcripſeris niſi pro vna quæ debuit fieri iam ſunt anni xxx. non pro ſequentibus præteritis à quibus non ſunt tot anni elapſi, & multominus pro futuris: quia licet vnica ſit obligatio pro omnibus annis, tamen petere non poſſum niſi pro pręteritis:pro futuris verò non poſſum petere:& non valenti agere non currit præſcriptio l. prima in fin. de anna. except. & ſic pro futuris non eſt inchoata præſcriptio: ſed pro præteritis ſic ſed non eſt completa niſi pro illa prima: quæ etiam debuit fieri iam ſunt anni xxx. de quo per Barto. in l. de pupillo. §. ſi plurium. de oper. no. nun. & tangitur in Spec. de locato. §. nunc aliqua. verſi. xxxij. & per Cy. in d. §. fi. nam interdũ obligatio annua eſt principalis, non reſpectiua reſpectu alterius oblig. & procedit quod dixi. Interdum non eſt principalis, ſed reſpectiua: puta præſtatio vſurarum propter obligationem ſortis, ſtando per xxx. annos quòd non petam ſortem: nec tu ſoluas vſuras & ſic non recognoſcis debitum, præſcribis obligationi ſortis:quæ eſt principalis & in conſequentiam annuæ obligationi vſurarũ: tam pro omnibus præteritis quam pro futuris annis:vt l. eos. in prin. j. de vſur. & ita loquitur iſte tex. & ſic nõ facit cõtra Mar. cuius opi. loquitur & debet intelligi in annua præſtatione non reſpectiua ad aliam principaliorem: ſed æquè principalem vt ſi ex cauſa donationis re obligaſti mihi ad dãdum quolibet anno decem.
7 †In ea. gl. ibi: [Itẽ arg. huius l.] Ad euidentiã huius q̃ſtionis pręmitte q; conductor contra locatorem quouſq; tenet, tanquã conductor nunquam præſcribit:quia non poſsidet, ſed detinet:poſſeſsio enim tam ciuilis quã etiam naturalis eſt penes locatorem qui retinet ciuilem animo ſuo, & naturalem corpore conductoris:ſine poſſeſsione verò præſcriptio non procedit:vt in regula iuris ſine poſſeſsione. & contra poſsidentem non currit præſcriptio:etiam ſi ciuiliter tantum poſsidet:vt no. per gl. in l. j. j. de ſeruis fug. in fi. magnæ glo. & in l. malè agitur j. de præſcript. xxx. an. modò quidam dixerunt q; videtur tenere tanquam conductor quando ſoluit penſionem:ſi autem ceſſat ſoluere, videtur tenere ſuo nomine:quia non cognoſcit locatorem:& ſic priuat locatorem poſſeſsione:& etiam ſibi appropriat:& extunc incipit præſcribere contra dominum:& pro hoc allegant iſtum tex. dum loquitur de conductore, qui tenebatur annuatim ad certam partem redituũ loco penſionis; & vult q; ſi ceſſauit per xxx. annos vel non poteſt apparere q; ſoluerit:& ſic dñs recognouerit, poterat allegare pœnitentiam rei:ideo dño prouideĩ per hãc l. vt poſſit probare recognitionẽ debiti, & q; non tenuit ſuo nomine ſed locatoris. Breuiter glo. tenet contrarium:quod poſtquam ſemel conduxit, ſemper videtur retinere tanquam conductor: & ſic non præſcribat, quantuncumque gerat contrarium in animo ſuo, quia non poteſt ſibi mutare cauſam poſsidendi: & de non poſſeſſore ſed de detentore facere ſe poſſeſſorẽ, nec ſpoliare dñm poſſeſsione: vt in l. cum nemo. j. de acqui. poſ. Sed ſi dominus petijſſet penſionem, & ille non ſoluiſſet, extũc videreĩ interuertiſſe poſſeſsionẽ, & dñm poſſeſsiõe priuaſſe:vt in l. colonus. & l. cũ fundũ. ff. de vi & vi arma. quia tunc ſolo animo mutat cauſam poſsidendi: ſed interueniente actu, & contradictione ſua: & ſi ex tunc ✱ de iure ciuili poteſt incipere præſcribere, licet non de iure canonico; quia eſt malæfidei:ſed ✱ de iure ciuili malafides non impedit præſcriptionem xxx. ann. nec obſt. iſte text. quia debet intelligi quando locator non poterat oſtendere ſolutiones redituũ annuatim factas: nec etiam contractum locationis: vnde conductor dicebat ſe nunquam conduxiſſe, ſed proprio nomine poſſediſſe: ideo faciebat vacillare ius domini. Sed poſito quod non poſsit probare ſolutiões redituũ: ſi tamẽ põt pbare locationẽ factã ſemel: & ſic eum cœpiſſe poſsidere nomine cõductoris, alio nõ oſtenſo præſumitur ſemper eodem modo poſſediſſe quo incœpit:& hoc vult text. in fi. q; locator ſibi non præiudicet, licet non vtatur cautione de qua hic ſupple dummodo poſsit probare locationẽ, licet non
8 ſolutiones. †Poſtremò vide quod not. Cy. in l. competit. in fi. j. de præſcript. xxx. anno. qui quærit quid ſi colonus, vel inquilinus, vel emphyteuta ſoluit longo tpe: & in hoc differt ab iſta l. quæ loquiĩ quãdo nõ ſoluit:ſed ſoluere ceſſauit: poſtea videns dñs nõ poſſe oſtendere locationẽ, vel cõceſsionem in emphyteuſim negat ſe in futurum velle ſoluere:aſſerens ſe non recognoſcere ab eo, & indebitè ſoluiſſe, niſi oſtendatur cauſa: & ſic quæritur econuerſo ad caſum præcedentem:ſi dñs põt oſtendere ſolutionem, & nõ cõceſsionem vel locationẽ, an ille poſsit ſe aduerſus dñm defendere:& tenet quod non:ſi ſoluit per longum tpſ quod ſpatio x. annorũ. per tex. expreſſum in l. litibus. j. de agri. & cẽ. li. xj. debet eñ in ſua quaſi poſſeſsione annuæ pſtatiõis defendi dñs:vt in c. q̃relã. extrà de elec. Sed aduerte: qa hac rõne anno
a nõ ſolũ ſi per longũ tp̃s,* ſed etiã ſi minori tpe ſoluiſſem, deberet dñs in quaſi poſſeſsiõe:qa nõ deberet de facto priuari:vt in d. querelã. Rñdeĩ, & tene mẽti, ſi ille ſoluit per longũ tp̃s, defendendus eſt dñs in ſua quaſi poſſeſsiõe:quouſq; ſoluẽs pbet ſe nõ teneri ad ſoluẽdũ, & rẽ eſſe ſuã iure directi dñij: ſic intelligo. l. litibus. Sed ſi ſoluit minori tpe, defendẽdus nõ eſt dñs in ſua quaſi poſſeſsiõe:quouſq; in iudicio pprietatis doceat de iure ſuo quia præſumiĩ in illo iudicio potius pro poſſeſſore quàm pro ipſo: quia iſta ſit quædã ſpecies ſeruitutis:& quælibet res præſumitur libera:niſi pbetur cõtrariũ:licet dñs ſit in quaſi poſſeſsiõe huius ſeruitutis. iuxta ea quæ no. in l. ſicuti. §. ſed ſi quæraĩ. ff. ſi ſer. ven. & quod dixi ſ. eo. l. ſi ſolẽnibus. de facto aũt non debet ſpoliari in quaſi poſſeſsione. Tene menti:quia hoc non tãgit Cyn. nec alij. Econuerſo ſi aliquis ſoluit longo vel longiſsimo tẽpore tanquam emphyteuta, & eſt paratus velle ſoluere in futurum dño, dñs dicit ſe nunquã illi conceſsiſſe in emphyteuſim, & ſic non vult recipere ſolutionẽ:niſi oſtendat conceſsionem, & vult de re diſponere ad ſenſum ſuum pleno iure:ille aũt ſoluẽs non poſsit oſtendere conceſsionem, & dicit ſe præſcripſiſſe ius emphyteuticum

per lõgiſsimũ tp̃s ſic ſoluẽdo:an hoc poſsit dicere? videt̃ q̃ non: quia ſic aſſerendo aſſerit dñm poſſediſſe ciuiliter, & ſe natura liter tñ:quia emphyteuta & feudatarius non habent niſi natura lẽ & dñs ciuilẽ:iuxta no.in c.j.de cap.cor.in vſi.feu. Poſſeſsio verò naturalis nõ ſufficit ad p̃ſcribẽdũ:vt in l.acquirit̃.in fi.de acquir.re.do.& cõtra ciuiliter poſsidentẽ nõ præſcribit̃.per gl. quæ eſt in l.j.j.de ſer.fugi.Breuiter cõtrariũ determinat gl.ordi.j. de iure empt.l.ij.in fi.gl.magnæ,quæ eſt ſuper verbo repellere. ibi: dum dicit.Item quid ſi aliquis nõ emphyteuta poſsidẽs fundum pro quo lx.annis ſoluit penſionẽ,deijciat̃ nunc? quæ tenet q̃ præſumitur emphyteuta ꝓpter tam longã ſolutionẽ:vel dic & preſcripſit ius emphyteuticũ:vt eſt tex.in c.j.§.ſi quis per xxx.annos. ſi de feu.fue.cõtro.hoc etiã idẽ videt̃ Dy.aliàs Cyn.in l.indicia.ſ.rei ven.Nec ob.rationes ſuperius allegatæ in contrariũ:quia verum eſt q̃ ſolùm naturalis poſſeſsio nõ ſufficit ad præſcribendũ dñium directũ:ſed bene ſufficit qđ præſcribit vtile: qm̃ illi dñio appropriat̃:& hoc voluit Bar.in l.j.ff.de acqui.poſ.in prin.in art. de naturali poſſeſsione:& ſimiliter aduerſus poſsidentem ciuiliter non currit præſcriptio ſuper directo dominio:ſed ſuper vtili ſic. Tene menti:quia iſta ſunt vtilia & ſubtilia:ex quibus remanet iſta lex bene declarata.

1 Duo genera ſcripturarum,ex quibus poteſt fieri comparatio: & ex quibus alijs ſcripturis fiat comparatio?
3 Quando deueniatur ad comparationem ſcripturæ, & quando non debeat fieri,uel nõ ſit neceſſaria?
4 Scriptura de manu debitoris quot teſtes requirat, & an debeant eſſe præſentes, & uiderint eam ſcribi à debitore: & an debeant ſe ſubſcribere?
5 Ad probandum ueritatem debiti quando & qualiter ſufficiant duo teſtes, & quãdo requirantur tres, & quando quatuor uel quinque?
6 In libro rationum qui conſueuit eſſe penes debitorem, an ſufficiat ſola comparatio ſine teſtibus?
7 Scriptura ex qua fit comparatio,ſi eſt priuata,requirit ſubſcriptionem trium teſtium & an ſufficiat q̃ duo ex tribus deponant de ſubſcriptione omnium trium?
Quid in ſcriptura,ad quam probandum fit comparatio?
8 Interuentus trium teſtium poteſt probari per duos.
9 Si produco contra te ſcripturam priuatam continentem aliquid contra me, non prodeſt mihi ad probandum aliquid pro me: ſicut ſi nihil contineret contra me.
10 Iudex poteſt committere comparationem peritis:ut notarijs: & an ipſemet Iudex debeat eam facere?
11 Quòd iſti commiſſarij teneantur iurare,licet non referant uel deponant tanquam teſtes:ſed potius tanquam in arte periti: & de eo quod percipiunt iudicio intellectus potius quàm ſenſu corporeo: & iurant de credulitate.
12 Quòd iſti poſſint reprobari,ſicut alij teſtes: & quod per eos factum eſt poteſt per iudicem emendari.
Qui petit comparationem fieri,debet præſtare iuramentum quòd non petit calumnioſè & q̃ nullo alio modo poteſt probare ſuam intentionem.
Quid in illo contra quem petitur fieri comparatio, & an poſſint iſta iuramẽta omittit
14 Comparatio,an non poſſit fieri niſi ex generibus ſcripturarum hic contentarum?

LEX XIX.

a COmparationes.[a] Materia huius l.eſt valde intricata:& ꝓpter hoc reputat̃ difficilis:& difficultas ꝓuenit ex teſtibus q̃ habent̃ in aut̃.de inſtru.caut.& fide. vnde ſumunt̃ duæ aut̃.hic poſitæ.ſ.aut̃.ad hæc.& aut̃.At ſi cõtractus. & aliæ q̃ ponunt ſ.ſi cer.pet.aut̃.ſed nouo iure.& j.qui pot.in pig.hab.aut̃.ſi quis vult caute deponere.ſuper l.ſcripturas.nam text.illi in corpore ſunt ita inepti q̃ vix pñt intelligi,niſi gl.aliter declarẽt diuidendo:& in gl.in d.aut̃.ſ.ſi cer.pet.& in vltima gl.mag.in corpore vnde ſumit̃ melius & clarius tradit quã hic tradat glo.in aut̃. at ſi cõtractus.Et hoc dicit iſta lex.quæ debet legi ſimul cũ aut̃.

1 quia veniũt,ſuppletiuè.& ita legit Bar.† Scriptura de qua fit cõparatio literarũ,debet eſſe vel priuata & approbata,vel forenſis ſ.facta corã iudice,vel publica.& illi quibus eſt cõmiſſa cõparatio,debẽt ſolẽniter iurare de faciẽdo ipſam videri fideliter: poſtpoſita affectione,vel cauſa lucri,vel inimicitiæ. Qua cõparatione facta & approbata,ſcriptura facit plenã fidẽ abſq; alijs adminiculis.h.d.in effectu iſta lex. † & p̃ aut̃.ad hæc.addunt̃ alia duo

2 gñã ſcripturarũ,ex quibus põt fieri cõparatio.ſ.de ſcriptura quę producitur per partem aduerſam,& de ſumpta ex archiuo pu-

b blico.[b] & ſic ſunt quinq; genera:quorum tria ponuntur in hac l. cõparatiões.& duo in aut̃.ad hęc.ſed p̃ aut̃.at ſi cõtractus.q̃ loquitur de ſcriptura,ad quam probandam fit comparatio. & in hoc differt à l.Codicis.qui loquitur de ſcriptura, ex qua vel de qua fit cõparatio.corrigitur l.cõparationes.inquantũ vult quod ſoli cõparationi ſtetur,ſi fuerit ſcriptura approbata per cõparationem:& vult q̃ nõ ſtetur ſoli comparationi.ſed aliud arg. requiratur ad probationem ſcripturæ quæ negatur,& pro qua probanda fit comparatio:& arg.cõſiſtit in hoc (vt habetur in corpore) vt deponãt ſe vidiſſe ſcribi illam ſcripturam per talem cuius eſſe dicit̃:licet per partẽ aduerſam negetur:& licet nihil deponant de veritate facti:quia non fuerunt præſentes tempore contractus:ſed viderunt eam ſcribi:nec curatur an ipſi ſint deſcripti in illa ſcriptura,vel non:licet in ſcriptura ex qua fit cõparatio,ſi eſt priuata,debeãt eſſe deſcripti ſeu ſubſcripti propria manu ipſorum,ad hoc vt illa ſcriptura ſufficiat ad comparationem:vt hic in tex.ibi.[niſi trium teſtiũ habuerint ſubſcri.&c.] Et iſta lex primò ponit procemium vſque ibi.[Ideoq;.] Secũdò Secundò ponit ſtatutũ vſq; ibi.[omnes autẽ]. Tertiò ponit modum tenẽdi in cõparatione,& extẽdit & limitat quod ſuprà dictum eſt. Poteſt autem hic poni caſus duobus modis.Primò qđ producebam contra te ſcripturam priuatam , quam dicebã eſſe ſcriptam manu tua,vel patris tui,cui ſucceſsiſti,in qua continetur te vel ipſum eſſe vel fuiſſe debitorem meum ex iuſta cauſa in c.Tu negabas eſſe ſcriptã manu tua,vel patris tui,& ſic oportet me hoc probare:probatio autem fiebat & fit per comparationem literarum,vnde producebam aliam ſcripturam priuatam: quam ſimiliter dicebam eſſe ſcriptam manu tua , vel patris tui, ad quam petebam fieri comparationem:tu ſimiliter illam negabas:certè ante hanc l.ſufficiebat mihi fortè probare etiã per vnũ teſtem quòd iſta ſecũda erat ſcripta manu tua,vel patris tui : ſed ex hoc dabatur materia falſitatis:ideo ſtatuitur q̃ nec hæc ſecunda ſufficiebat poſtquam negatur:niſi habeat ſubſcriptionem teſtium trium, qui recognoſcant ſuas ſubſcriptiones : vel omnes tres,vel ſaltem duo:vel ſi omnes ſunt mortui,vel abſentes,quòd fiat comparatio de ſubſcriptionibus eorum ad alias ſcripturas eorundem:de quibus conſtet,& aliter non ſufficiat:etiam ſi iſta ſecunda aliquid contineat contra me : puta quòd teneor tibi in decem:nam non propterea ſufficit ad dandum robur primæ parti negatę,in qua continetur quòd tu es debitor meus in centum. Item ad comparationem fiẽdam poſſum producere ſcripturam forenſem id eſt,iudicialem factam manu tua, vel patris tui : non in forma publica:& ſic licet largo modo ſit publica, propter authoritatem iudicis : ſtrictè tamen ſumendo non eſt publica: quia deficit forma: etiam ſi tu , vel pater tuus eratis notarij deputati ad banchum: vnde nec requiritur quòd iſta habeat ſubſcriptionem trium teſtium : ſed ſufficit quòd ſit forenſis : propter authoritatem iudicis: potuiſtis etiam facere dictam ſcripturam , etiam ſi non eratis notarij , ex commiſsione iudicis:vt in capitulo quoniam contra falſam.de probatio. Poſſum etiam inducere aliam ſcripturam publicam , ſi erat notarius:vel pater tuus , & produco inſtrumentum factum manu tua , vel patris tui : ad probandum primam ſcripturam priuatam non habentem formam : etiam ſi teſtes dicti inſtrumenti non deponant pro inſtrumento:& in hoc differt à prima ſcriptura priuata ; in qua teſtes tres debent eſſe deſcripti: & pro ſubſcriptionibus teſtificari: ſed in publica non requiritur quod ſint deſcripti: ſed ſufficit quod fiat de ipſis mentio:nec requirit̃ quod ſint tres: ſed ſufficiunt duo.Secundus caſus:quod produxi contra inſtrumentum publicum ſcriptum manu Titij notarij:tu negabas eſſe ſcriptum manu illius, confitebaris tamen illum eſſe notarium producere poſſum aliam ſcripturam etiam priuatam, ad probationem huius:quam dicam eſſe ſcriptam manu eiuſdem Titij: dummodo habeat ſubſcriptiones trium teſtium pro ipſa deponentium : vel aliam ſcripturam eiuſdem notarij factam in iudicio : licet non in forma publica : vel aliud inſtrumentum in forma publica , de qua conſtet : & hoc quando Titius notarius non viuit:ſi enim viueret , ſufficeret teſtimonium ipſius , ſi interrogatus diceret inſtrumentum quod primò produxi , fore de manu ſua,vt in l.ſi quis decurio.j.de fal.& in authen. eodem titulo.§.ſi verò moriantur:vel etiam ſi extarent teſtes:de quibus fit mentio in inſtrumento primo loco producto , ſufficeret teſtimonium eorum , ad probandam veritatem ſcripturæ ſine alia comparatione : tunc enim venitur ad comparationem

a ¶Comparatiões.De materia iſti l. vid p̃ Dy.Bart.& Sal.in l.vẽditor.ff.de iud.Hoſtien.in ſumma ti.de fi.iſtr.in ſ.iij.& Spe. tit.de ꝓbat.in ſ.fina. ver.ſed inſtrumentorum.

b ¶Ex archiuo publico.Adde Doc.in c.ij. de fide inſtru. extrà.

a. ¶Librã auri. Quod ducati faciãt libram. vide Bar.ſ l.quoties. C. de ſuſce. & arca. li.x.Cy.in l.pe.C.de dona.Bald.in l.fi.C. cõmu. de leg.& in l. quicũq.C.de ſer.fu. gloſſ.in c.ij. de male. glo.& doct.in c.fi.de deci.Io. and. in addi. Spec.in tit. de inſtru. edit.in §. porrò. in fi. Pau.de caſ. in l. fi.C. cõmu.de leg. Alexã. de imo.cõſi.iiij.inci. Circa primũ quæſitum.in j.volu.

iſto caſu,quando nec extat notarius,nec diſcipulus eius:cui fortè notarius cõmiſerat.
nec etiã teſtes.& tunc talis cõparatio faciebat plenã fidem:ſi per hoc ſecundũ approbat
approbaẽ primũ.hodie remittiẽ in arbitrio iudicis,vt vel faciat plenã.vt hic in glo. ſuper verbo[teſtium.]vel qualemqualẽ fidẽ.
i.ſemiplenã.vt in gl.quæ eſt in auẽ.at ſi contractus.circa princ.ibi. hodie verò &c. Per
3 tex.aũt allegatos in gl.† Debes aũt ſcire,altius exordiẽdo materiã,& incipiẽdo à ſubſtantialibus,ꝙ ad comparationẽ ſcripturæ
tunc deueniẽ quãdo ille contra quem producitur,negat debitum ſeu contractum:&
etiam negat ſcripturam eſſe de manu illius
cuius aſſeritur eſſe:& quando illa ſcriptura eſt talis quòd ſi eſſet
manu illius cuius eſſe aſſeritur,faceret plenam probationem: &
ſufficeret ad condẽnationem:aliàs ſecus. vnde ſi producerẽ ſcripturã,quã dicerem eſſe ſcriptã manu tua, in qua cõtinereẽ te eſſe debitorẽ meũ in centũ,& non exprimereẽ cauſa ſufficiẽs,non
fieret cõparatio,ſi negas eſſe ſcriptã manu tua qa etiã ſi cõfiteris
poſtquã nõ habet cauſam,nõ ꝓdeſt qa confeſsio tua ſine cauſa
non valet l.cũ de indebito.in fi.de proba.ff.& l.ij.§.circa. de doli
excep.Itẽ ſi producerẽ inſtrm nõ ſolenne : qa deficeret aliquod
de ſubſtantialibus,ſimiliter nõ fieret cõparatio , ſi negas ſcripturam manu illius notarij:quia etiã ſi cõfiteris non probare intentionẽ meã,nõ valeat. Itẽ ſi confiteris debitũ , & etiã ſcripturam,
nõ fit cõparatio;quia eſſet ſuperflua. Idẽ ſi debitũ & non ſcripturam.Idem ſi ſcripturã,& nõ debitũ.etiã ſi nullam cõtineat ſolennitatem:quia ſcripturæ tuæ ſtatur cõtra te , ſi cõtinet legitimam
cauſam:etiã ſi nullos teſtes habeat.vt l.generaliter. infrà de non
nu.pec.& iſte eſt caſus ſecundũ verum intellectum in l.ſcripturas.infrà qui po.in pig.ha.in prima parte ipſius l.quæ vult vt ſtetur tali ſcripturæ confeſſatæ:etiã ſi nullos teſtes habeat & etiam
ſine alia comparatione in pręiudicium hæredum tuorum ſed in
pręiudicium alterius,puta creditoris tui,non ſtatur : niſi habeat
ſubſcriptionem trium teſtium : & tunc ſtatur : etiam ſi illi teſtes
nõ examineñ:poſtquã tu eã cõfiteris:etiã in pręiudiciũ tertij habentis publicũ inſtrumẽtũ,et ſic ſi cõtinet diẽ anteriorẽ,facit me
pręferri creditori habẽti inſtrumẽtũ publicũ cũ die poſteriori vt
ibi eſt caſus et hoc caſu loquiẽ quod vulgariter dicitur ſcriptura
priuata,ſi ſit trino teſte notata hic vis eſt nata ꝙ ſcriptura publicè facta quando verò negas debitum,& etiam ſcripturã , quam
produco fore de manu illius cuius eſſe aſſero:quo caſu loquuntur iſti tex.ſi haberem teſtes qui fuiſſent præſentes tẽpore cõtractus,& deponerent de veritate debiti,adhuc comparatio non eſ
4 ſet neceſſaria:nec tunc loquuntur iſti tex. † Sed contingit interdum ꝙ contractus fit ſine teſtibus:quia creditor confidit de debitore poſtea incipiẽs dubitare petit à debitore quòd faciat ſibi
vnam ſcripturam de manu ſua , & debitor eam facit : quicquid
olim eſſet,hodie Imperator conſulit creditori ꝙ de ipſa non confidat:quia debitor poterit eam negare , & creditor habebit difficultatem probandi ꝙ ſit de manu ſua: vnde conſulit Imperator
quòd aduocet ad ſe teſtes,qui videant illam ſcribi à debitore.&
poſsint deponere de hoc:nec expedit quòd iſti teſtes ſe ſubſcribant:dummodo de hoc deponant: ſed melius eſſet quod ſe ſubſcriberent & dicit text.ꝙ debeant eſſe tres : & non pauciores in
5 auth.ſi quis cautè deponere.j.qui po.in pig.habe.† Aduertendũ
autem quòd ad probãdum veritatem debiti interdum ſufficiũt
duo teſtes,ſcilicet de iure antiquo indiſtinctè. vt in l. vbi numerus.ff.de teſti.& de iure.C. ſi debitum non tranſcendebat quinquaginta libras auri & de iure auẽ.ſi nõ tranſcendit libram auri,
interdũ requiruñ tres.vt de iure. C. ſi tranſcendit.l. libras auri:
& tũc etiam requiritur ſubſcriptio eorum in inſtrõ publico , vel
priuato.vt in l.fi.§.ſi certum pet.& de iure auẽ.qñ tranſcendit libram auri,& non cõcurrunt quatuor de quibus ſtatim dicã:ſed
aliquid eorũ deficit,interdũ requiruntur.v.qñ quatuor concur
a runt.ſ.ꝙ tranſcendat libram auri, ª & quòd fiat in ciuitate & ꝙ
fiat in ſcriptis.& ꝙ ab imperitis literarum , vel parum peritis.vt
in auẽ.ſed nouo iure poſita ſuper d.l.fi.§.ſi cer.pet. & in corpore
vnde ſumitur.de inſtru.caute.& fide.& tangitur per glo.in auẽ.
at ſi contractus quæ ſuppletur per illam auẽ.ſed nouo iure.dum

dicitur adſit arg.j.teſtificatio teſtium:quia ſi quęritur quot requirantur,vt deponant ſe vidiſſe ſcribi:dicendum eſt (vt ſuprà dixi)ꝙ aliqñ duo,aliqñ tres.aliqñ v.ſicut requirerentur ad probandum veritatẽ ſi fuiſſent præſentes tpe cõtractus:& tũc dicta ſcriptura priuata ſit roborata per teſtificatiões teſtium,qui viderint
eam ſcribi:& etiã per comparationem literarum facit plenam fidem:ſed alterũ ipſorũ.ſ.teſtificatio teſtiũ,vel ſola comparatio nõ
facit plenã fidẽ:ſed ſemiplenã:ita declarat bona glo.quæ eſt in §.
ſi quis igitur.in auẽ.de inſtr.cau.& fide.in gl.quæ incipit.Si ag
ſuper verbo faciamus.in fi.& ita debet intelligi iſta auẽ.at ſi contractus:hoc tamẽ verũ in ſchedulis,ſeu in apochis,& etiã in epiſtolis:in quibus de facili poteſt cõmitti fraus:ideo licet olim ſuf
6 ficeret dicta cõparatio per iſtam l.comparationes.†hodie nõ ſufficit:ſed in libro rationum qui cõſueuit eſſe penes debitorem:&
in quo non ſic de facili committitur fraus,ſufficeret ſola comparatio ſine teſtibus.per l.cõparatiões.quę nõ eſt correcta per iſta
in auẽ.niſi in ſchedulis,ſeu apochis,ſecundũ Bar.quod etiam tenet Bald.in d.auẽ.ſed nouo iure.vbi tangit de iſta materia comparationis.in ſcripturis autem publicis dic vt j.dicam in auẽ ſi
7 contractus.†No.ergo in ſecunda parte huius l.tria.ſ.ꝙ ſcriptura
ex qua fit comparatio,ſi eſt priuata,requirit ſubſcriptionem trium
teſtium.ſcriptura verò ad quam probãdam fit comparatio,id eſt
quæ prius fuit producta,& negata:licet requirat præſentiam teſtium:non tamen requirit ſubſcriptiones eorum:& hoc vult gl.
quæ incipit [hodie] ibi[vel verius hic loquitur &c.] Eſt etiam
alia differentia:quia de tribus teſtibus qui requiruntur in ſcriptura,ex qua fit comparatio,ſufficit quòd duo deponant de ſubſcriptione omnium trium:ſed de tribus qui requiruntur in ſcriptura,ad quam probandam fit comparatio quando contractus excedit libram auri, non ſufficit teſtificatio duorum : imò debent
omnes tres teſtificari quòd viderunt eam ſcribi: & hoc vult in
8 eadem glo.†Secundò no.quòd interuẽtus trium teſtium poteſt
probari per duos:vt ibi:dum dicit.[ſiue cunctis:ſiue omnimodo
duobus.]Et iſtud inducit gloſſ.ſuper verbo[duobus.]ad quæſtionem notatam.in l.ij.j.de bono.poſſeſ. ſecundùm tabu.quia
ſi confiteris teſtamentum fuiſſe factum,ſed negas interfuiſſe numerum vij.teſtium,poteſt hoc probari per duos ex eis:quia non
depoñunt de teſtamento : ſed tantum de ſolennitate ; poſtquam
confiteris teſtamentum : ſed negas ſolennitatem:ſed ſi negares etiam teſtamentum , non ſufficerent duo : ſed requirerentur
ſeptem:facit id quod dixi in l.exercendis.§.eod.quia ſi duo contradicunt inſtrumento teſtamenti quòd non fuerunt præſentes,
ſufficerent tres dicentes contrarium: quòd imò fuerunt præſentes vt reformetur inſtrumentum teſtamenti continens vij.teſtes.
9 †Tertiò & vltimò no.in ver.[licet in ſemetipſum.]quòd ſi produco contra te ſcripturam priuatam continentem aliquid contra
me,non prodeſt mihi ad probandum aliquid pro me: ſicut ſi nil
contineret contra me:vt §.de probat.l.inſtrumenta. Secus ſi ego
non produco eam,ſed tu.nam tunc poſſum ea vti pro me: poſtquam vteris pro te:& iſte eſt caſus in auẽ.ad hæc.in prin.quę
contradicit huic l.in illo ver.[licet in ſemetipſum.] quanquam
aliqui dicant contrarium,quód ille verſi . corrigitur per auẽ.
falſum eſt.quia in diuerſis caſibus loquuntur:iſta enim l. loquitur quando ambæ producebantur per me:& vna faciebat contra me,alia pro me,tamen ſi volebam ea vti pro me ad probandum alteram quæ faciebat pro me,non poſſum.authen.loquitur
quando vna producebatur contra me,alia pro me, contra te
ſi illa non habebat ſubſcriptionem trium teſtium,poſſum ea vti
ad comparationem productæ per me:ita intelligitur authentica
10 primo caſu.aliàs nil adde ret ad l. C. † In tertia verò parte
huius l.in ver. [omnes autem.] no.alia tria. primò quòd iudex
poteſt committere comparationem peritis: vt notarijs: vt patet
ibi dum dicit[comparationem faciunt.]ſed tex.in corpore ...
ti.§.oportet.el primo.videtur dicere ꝙ ipſemet iudex debet eam
facere,& alteri non committere,quod etiam videtur ſentire glo.
eo.tit.§.ſi verò nihil.quæ incipit qualiter.Sed dicit Ang.concordando & bene, quòd poteſt cõmittere nõ vt fiat ipſo abſente,&
qđ teneaẽ ſtare relationi illorũ,ſed vt fiat ipſo præſente,qđ ...
menti:debet enim interuenire ſimul cũ illis notarijs:ꝙ ſi omnes
cõcordant ꝙ literæ ſint ſimiles,approbatur ſcriptura negata,aliàs
11 reprobatur.† Item not.quòd iſti commiſſarij tenẽtur iuramento
non referant vel deponant tanquam teſtes:ſed potius tanquam
in ar

in arte periti:& de eo quod percipiunt iudicio intellectus potius quã ſenſu corporeo:contrariũ videtur voluiſſe gl.ꝙ tales nõ te-
2 neantur iurare ᵃ.ff.de ventre inſpi.l.j.circa prin.vel dic ꝙ non te-
neantur iurare eo modo quo teſtes.ſ.de veritate:ſed de credulita-
3 te,& de eo quod eis videtur in iudicio rationis.†Et no.ꝙ iſti pñt reprobari ſicut alij teſtes.vt in c.cauſam matrimonij.de proba.& quod per eos factũ eſt,põt per iudicem emendari.ff.qui ſatiſ.co-gan.l.arbitro.in ij.lectu.& quod ibi per Bar.ff.à qui.app.nõ licet l.ſi per eundẽ.Adde ꝙ etiam ille qui petit cõparationẽ fieri debet præſtare iuramentũ ꝙ non petit calumnioſè,& ꝙ nullo alio modo poteſt probare ſuam intẽtionẽ:quia hoc eſt remediũ ſubſidiariũ,vt in cor.auth.eo.tit.§.ſi verò nihil.& ſimiliter ille cõtra quem agitur & petitur fiet cõparatio,debet aliud præſtare iuramentum.de quo eo.tit.§.ſi verò moriantur.& habẽtur hic in gl. pe.quæ incipit.[ſcilicet peritis.]Et dicit Bal.ꝙ ſi iſta iuramenta omitterentur,non valeret comparatio:quia dantur pro forma:&
4 prohibentur aliter fieri.†Vltimò no.comparationem non poſſe fieri niſi ex generibus ſcripturarum hic contentarum: etiam de ſenſu partium:& hoc vult glo.quæ incipit [hoc refertur.]in ver. [in ſemetipſum.]in fi.glo.Propter hoc dicit Bar. ſi ꝓduco cõtra te ſcripturam,quam dico eſſe de manu tua,& tu negas,ego volo ꝙ fiat cõparatio de alia ſcriptura,quã cõfiteris eſſe de manu tua: puta de libro rationum tuarum,quòd nõ poſſit fieri: quia nõ eſt de iſtis tribus gñibus ſcripturarũ.de quibus iſta l.in alijs duobus de quibus in auẽ. Itẽ ꝙ ſi peto vt cõpellaris ſcribere aliã ſchedulã,vt videaẽ an iſta quã negas, ſit ſimilis illi.qđ hic fieri nõ debet nec valeret talis cõparatio.Gul.de Cu.dicit cõtrariũ:& etiã Bal. dicẽs Bart.erraſſe,& fuiſſe locutũ contra text.in §.j.qui incipit ſi quis igitur.in corpore authenticorum.eo.tit.vbi dicit Imperator quendam qui negabat ſcripturam eſſe de manu ſua fuiſſe cõpulſum ad ſcribendum:vt fieret comparatio,nec eſt verum(vt dicit Bal.)ꝙ iſta talis ſcriptura non ſit de generibus hic cõprehenſis: quia imò eſt de genere forenſium ſcripturarum:cum fiat de mãdato iudicio & in iudicio:certè ad illum tex.poteſt reſponderi:ꝙ ille fuit cõpulſus ſecundũ obſeruantiã iuris veteris:ſed poſt conſtitutiones imperiales dantes formam,non habet locũ illa compulſio.iſta tamen reſponſio non multum placet : quia etiam tũc vigebat iſta l.vnde dictum Bal.videtur verius:& etiã mihi videtur abſurdũ dicere ꝙ ſi cõfiteris aliquam ſcripturã eſſe de manu tua,ꝙ ego non poſſim illã inducere ad cõparationẽ alterius quã negas.nam & ſi tu producis ſcripturã de manu tua cõtra me.fateris eſſe de manu tua,& ego poſſum inducere ad probãdũ meã quã negaſti:licet nõ habeat ſubſcriptionẽ triũ teſtium:ꝓpter hoc ſolũ quia in producẽdo cõtra me aſſeris eſſe tuã.ergo idẽ in qualibet alia quam aſſeris eſſe de manu tua.nec ob.iſte tex. nã fateor ꝙ ex alia ſcriptura quã hic cõtenta non poſſum petere ꝙ fiat cõparatio quando negas:ſed ſi tamen confiteris,non video quid repugnet:nec puto iſtam glo.bene dicere.

2 *Scriptura quæ redigitur ex archiuo publico,dicitur publica propter publicum teſtimonium:ſcilicet illius qui præeſt archiuo:ſine cuius ſubſcriptione non ſtaretur ei & nu.4.*

3 *Scriptura quot modis dicitur publica? & an debeat continere annum & diem: & quid in ſcriptura priuata?*

4 *Quid in alia ſcriptura confecta ab officiali publico?ut à datiarijs,uel gabellarijs,in his quæ concernunt officium ſuum licet non ſit in archiuo publico.*

5 *De quo genere ſcripturarum poſſit fieri comparatio ad idem genus,uel diuerſum?*

AVTHENTICA.

1 AD hæc.†In auẽ.ad hęc.no.primò ꝙ quælibet ſcriptura quã producis cõtra me,ꝓ te poſſum vti cõtra te:etiam ſi ſit ſcriptura priuata,& talis cui nõ ſit credendũ pro te:quia eo ipſo ꝙ ꝓducis,videris fateri omnia quæ in ea continentur eſſe vera:iuxta not.in c.cũ olim. de cenſi.extrà.per Bar.in l.poſt legatum.ff.de his quib.vt indig. quod ego intelligo verũ ſi eam cõfiteor:aliàs non poſſem me ex ea iuuare cõtra te.vt regula ex eo.de reg.iur.lib.vj.Gloſſ.j.huius auẽ.oppo.ad hoc primũ dictũ de l.cõparationes.ibi dum licet in ſemetipſum.Solue melius quã gl.quod ibi loquatur quãdo ambas ego produxi.ſ.vnam quæ facit pro me : & aliam quæ facit contra.hic ego ꝓduxi vnam,& tu alterã : quòd hic in producta à te non requiratur ſubſcriptio teſtiũ,patet:quia nihil adderet ad
2 l.C.†Secundò no.& ad hoc ſemper allegatur.qđ ſcriptura quæ redigiẽ ex archiuo publico,dicitur publica: ᵃ ꝓpter publicũ teſtimoniũ.ſ.illius qui præeſt archiuo:ſine cuius ſubſcriptione nõ ſtaretur ei:vt in l.fraudem.§.quoties.ff.de iure fiſ.Contra hoc opp.in gl.quæ incipit [non dico.]quia ſi eſt publica,nil addit iſta auẽ. ad l.quę loquitur de publicis ſcripturis ibi:
3 vel publicis inſtrumẽtis &c.†Sol.ſcriptura publica dicitur quatuor modis ſecũdũ Cy. hic.ſed Spec.in tit.de inſtru.edi.ponit alios modos in §.nunc dicendum reſtat. propriè
b aũt loquẽdo ſcriptura publica ᵇ dicitur illa quæ eſt cõfecta manu notarij,qui eſt publica perſona:&habet formã publicã cũ annis ᶜ dñi: indictione,loco,& tpe : & alijs notatis in l.generali.j.de tabu.& de tali loquiẽ.l.C. ſed largè loquẽdo,etiã ſi nõ ſit ſcripta manu publici notarij,vel nõ habeat formã publicam:puta eſt quidam liber rationũ: ſi tamen reperitur in archiuo publico,diciẽ publica ſcriptura:licet propriè loquẽdo ſit ſcriptura priuata:& hoc vult gl.hic:quę incip. [non dico.]ſtatur ſibi,ſicut ſi eſſet ꝓ publica ꝓpriè ſumpta.Et ꝓpter hoc dicit Barto. quod cum reſpectu formæ ſit ſcriptura priuatæ vel reſpectu ſcribentis,ſi non ſit nota-
c rius : licet non habeat annos dñi,vel diem ᶜ ſtabitur ſibi:quia iſta non requiruntẽ in ſcriptura priuata:vt l.cum tabernã.§. Idẽ quæſiiij.ff.de pig.non ex eo capite quod eſt pri-
d uata:ſed ex eo qđ eſt de archiuo publico,ᵈ
4 & habet publicũ teſtimoniũ.Adde †quod idem eſt in ſcriptura confecta à quolibet officiali publico , licet non ſit in archiuo publico:puta datiarijs,vel gabellarijs, in his q̃ concernunt ſuũ officium:vt no.in l.quædã §.nummularios.ff.de eden.Intelligo tamen iſtum tex.quãdo producitur originalis ſcriptura reperta in archiuo publico:cum teſtimonio tamen illius qui præeſt archiuo: alẽs ſi produceretur exemplum,non proficeret ad comparationem:
5 vt patet cuilibet intuenti.†Vltimò quicquid dicant aliqui, quos refert glo.tene ſecundũ doct.ꝙ de quolibet genere ſcripturarũ, de quibus hic:& in l.C.poteſt fieri comparatio ad idem genus, vel diuerſum:puta publici ad publicum : forenſis ad forẽſem & ſic de ſingulis:vel publici ad ſcripturam priuatam:& econuerſo ſecundum opi.Azo.hic relatam per glo.

a ¶Iurare. An periti in arte teneanẽ iurare. vide per Bal.in ꝓœ. ff.in x.col.& in l.nemini.circa fin.de aduo.diuer.iud.Bar.& Ange.in l.ſi vacãtia. ff.de bo.vac.libro x. Ant.de Bu.in c. ꝓpoſuiſti.de ꝓb.& in c. veniẽs.el j.de teſt.Io. An.Abb.& doc.in c. fraternitatis.de frig.

b ¶Scriptura publica. Adde gl.& doc. in c. j.extra eo.tit.in antiquis.

c ¶Vel diẽ.Adde gl. in c.quoties cordis oculus.j.q.vij.Ang.in l. j.§.editiões.ff.de edẽdo.Io.de Imo.in l.ij. ff. quẽad.teſta. aper. Ab.i c.j.ad fi.de ꝓb. Alex. de Imo. conſ. lxxvj.inci. Põderatis his de qbꝰ in themate.in iij.vol. & in cõſl.cxxiij. inci.diſcuſsis hæſitationibꝰ. in j.vol.

d ¶Publico.Adde ꝙ licet credaẽ tali ſcripturæ ſumptæ ex archiuo publico, tñ intellige ꝙ hoc ꝓcedit in territorio illiꝰ ciuitatis vbi eſt archiuum ita Bal.in l.exẽplo.ẽ. de ꝓba.vel ſi ꝓduceretẽ extra territorium cõtra ſubſidiũ illiꝰ ciuitatis,vel rõne contractꝰ,vel alia rõne: tũc enĩ ꝓbaret.ſcđm Bal.vbi ẽ.quẽ refert & ſequiẽ Alexan.de imo.i cõſ. cxxxviij. col.iij.in prin.in ver. nõ ob.ꝙ credatur.in j.vol.

2 *Comparationi literarum quanta fides detur? & nu.5.*

3 *Quot teſtes requirantur hodie ut deponant pro ſcriptura priuata,ad quam probãdã ſit comparatio?*

4 *Notarius ſi dicat inſtrumentum non eſſe ſcriptum de manu ſua, & producens dicat contrarium:an ille poſsit petere fieri comparationem ad alia inſtrumenta ſcripta de manu ſua?*

5 *Inſtrumentum factum in longinquis partibus,quando faciat fidem,licet negetur ſcriptum de manu illius notarij?*

6 *Inſtrumentum ad hoc ut faciat fidem,quot teſtes requirat? & nu.1.*

AVTHENTICA.

1 AT ſi contractus.†In authentica at ſi cõtractus.No.ꝙ duobus cõcurrentibus.ſ.ꝙ cõtractus ſit factus in ciuitate,& excedat librã auri:ſi ꝓduco ſchedulã ſcriptam manu tua de tali contractu,quam tu negas : non creditur ſoli comparationi, ſine alio argumento,i.ſine teſtificatione teſtium deponentium quod viderunt eam per te ſcribi:licet nõ interfuerint cõtractui : qđ tñ olim nõ requirebatur:ſed ſoli cõparationi ſtabatur:vt in l.C.quę per hanc corrigitur in hoc.Sed oppo.ꝙ nõ ſufficiãẽ iſta duo: ſed & requirãtur alia duo.ſ.ꝙ cõtractus celebretur in ſcriptis: & qđ ab imperitis literarũ:vt in auẽ.ſed nouo iure.§.ſi cer.pe.& in cor. vñ illa,& iſta ſumiẽ.Sol.ſupple iſtũ tex.ꝑ illas: ſi intelligamus de v.teſtib.dũ tex.dicit[augmẽtũ.]ſed ſi volumus ĩtelligi de tribus vt dicit tex.in auẽ.ſi qs vult cautè deponere.j.qui po.in pig.hab. & in corpore vnde ſumitur.de inſtru.caute. & fide.§.* ſi quis

a ¶Requirunt. Adde doc in l fin.C.ſi cert. pet.Bar. in l.admonẽdi.ff.de iureiur.Spec. ti. de inſtrumen. edi. in §.nūc videndum. & ibi Io. an. in addi. Doct. in l. chirographis.ff.de admini. tutorum.

igitur.*ſufficit ꝙ excedat librā auri: & ſic
non ſolum duo de quibus hic:ſed iſtud ſo-
lum ſufficeret.ſi autē eſſet infra libram au-
ri,ſufficerent duo ſecundū gloſ.hic.Sed illi
tex.fortiter contradicunt: qa indiſtinctè lo
quuntur,& dicunt requiri tres teſtes,& nō
minus,vel pauciores:quod aūt gl.dicit pro
cederet quando teſtes interfuiſſent contra-
ctui,& deponerent de veritate contractus.
quo caſu cōparatio non eſſet neceſſaria: ſed quando nō interfue
runt contractui,ſed ſcripturæ:& ſic de illa tantū deponūt,ᵃ& ſic
eſt neceſſe deuenire ad cōparationem:ad hoc vt detur plena fi-
des ſcripturę:etiam ſi ſit.j.libram auri,puto requiri tres: ſiue ſint
ſubſcripti,ſiue non,qui deponāt ꝙ viderūt eam ſcribi:& pro cer
to iſta veritas eſt bene cogitando.Et eſt vna glo. magna:quę lo-
quitur ſatis ineptè:& tractat de effectu cōparationis quā diuido
in tres partes.Primò enim tractat quāta fides detur cōparationi
a vſq; ibi.[Item cautius.]Secundò quot teſtes requirunt ᵃ hodie,
vt deponant poſt ſcripturā priuatā:ad quā probandū fit compa
ratio vſq; ibi.[ex prædictis autem.] Tertio ponendo practicam
2 recolligit per diſtinctionem ea quę ſ.dicta ſunt.† Circa primam
partem gl.dicit ꝙ olim ſola comparatio ſufficiebat:& ſibi daba-
tur plena fides,ſi literę reperiebantur ſimiles: hodie verò aliquā
do relinquitur arbitrio iudicis, aliquando facit plenam fidem:
aliquādo nullam.Primum dictum procedit in publicis ſcriptu-
ris,ſi produco cōtra te inſtrumentum publicū, quod negas eſſe
ſcriptum manu notarij ibidē deſcripti:& non viuit notarius,vel
diſcipulus eius,qui poſſit teſtificari.* nec etiā teſtes ibi deſcri-
pti.*quibus viuentibus & teſtificantibus nō eſſet opus compa
ratione & ſic in ſubſidium deficiente omni probatione deueni-
tur ad comparationem:ſi apparet ſcriptura ſimilis eſt,in arbitrio
iudicis vel adhibere plenam fidem: vt no.gl.in l. comparationes
ſuper verbo teſtiū.dum dicit & videtur committi iudici an ple-
nam faciat fidem cōparatio &c.An autem faciat aliqualē fidem
i.ſemiplenam,ſecundū Ang.vt ſic deferatur iuramentū in defe-
ctum probationis & ſic differt ſcriptura publica à priuata: quia
in publica licet oēs prædicti mortui ſint,nihilominus deuenitur
ad cōparationē:ſed in priuata à teſtibus qui viderūt eam ſcribi:
quia non expedit deuenire ad cōparationē quantū ad plenam fi
dem,fiendam,ſed quantū ad ſemiplenā ſecus videtur:& ita limi
to dictum gl.& doct.in iſta materia qui ſimpliciter dicunt diffe-
rentiam eſſe inter publicam ſcripturā,et priuatam:quia in publi
ca mortuis teſtibus fit comparatio:ſed in priuata non ſed intelli
ge vt dixi aliquando non facit plenam fidem,quādo viuunt te-
ſtes qui viderunt eam ſcribi.& pro ea teſtificātur, & hic vult gl.
dicere.dum dicit. [quandoq; etiam plus argumenti exigitur. vt
hic.] Et adde quod hic dicit Bart. in iſta materia & in l.nuda.ff.
de dona. quòd ſi ſcriptura priuata haberet ſubſcriptionē partiū
& etiam trium teſtium:tunc etiam mortuis teſtibus,vel non de-
ponentibus pro ea,propter tot ſubſcriptiones comparatio face-
ret plenā fidem & iſto modo intelligit l.ſcripturas.in prima par-
te.j.qui po.in pig.ha.& eius dictum videtur ſequi Ange. hic:ſed
Bal.ſecundū Nic.de mat.in d.aut.ſed nouo iure non videtur ſe-
qui ſed etiam requiritur teſtificatio teſtium quod verū puto qa
l.ſcripturas.in nullo facit pro Bart.& valde miror de ipſo nā illa
lex loquitur de ſubſcriptione partium in prima parte legis nos
loquimur in comparatione literarum:quia illa lex ſecūdum ve-
rum intellectum tam glo.quàm doct.loquitur totaliter quando
pars contra quam producebatur ſchedula, confitebātur eſſe de
manu ſua:& ſi erat de manu tertij, confitebatur ſubſcriptionem
eſſe de manu ſua.& ad iſtum caſum loquitur iſte tex.dum loqui
rur de ſubſcriptione: non autem ad caſum quando tota erat de
manu ſua:quia tunc ſubſcriptio eſſet ſuperflua: cōtra quam ego
confitebar:etiam ſi nulli teſtes ibi erant deſcripti, ſtatur ſcriptu-
ræ contra ſe & hæredem ipſius ſine alia comparatione: & hoc
vult prima pars illius legis:& ſic nihil ad propoſitum. Secunda
verò pars loquitur quando quæritur an præiudicet tertio ha-
benti inſtrumentum publicum: & ſic bene requiritur ſubſcri-
ptio trium teſtium & poſtquam confeſſatur per ſcribentes, ad-
huc comparatio non eſt neceſſaria. vnde non video qualiter
Bar.fuerit motus per illam legem,ad dicendum quòd ſola com
paratio ſufficit propter dictas ſubſcriptiones cū ibi ad compara-
tionē nō deueniatur propter cōfeſſionē ſuā:vnde ſalua reueren-
tia ſua ipſe errauit hic:licet Bal.videatur ipſum hic ſequi. Aliq
nullam fidem facit cōparatio.ſ.quando teſtes contradicunt cō-
parationi:quia tunc magis ſtatur teſtibus & viuæ voci, quā ſoli
cōparationi:vt in corpore auth.§.ſi verò.& tale quod poteſt cō-
tingere quando teſtes deponūt pro ſcriptura,quę negatur quod
viderūt eam ſcribi:& alia ſcriptura quæ producitur ad cōparatio
nem,etiam cōſtat eſſe illius,eſt omnino diſſimilis:& ſic deberet
pronūtiari contra ſcripturā productam,ſi teſtes pro ea nō depo-
nerent:ſed quia deponūt:pronūtiatur contra eam & comparatio
nem: & iſte fuit caſus de Armenia:qui contingit imperatori po-
teſt etiā eſſe ecōuerſo,quando litera reperitur omnino ſimilis,&
ſi comparatio approbat ſcripturam:ſed teſtes reprobant, dicen-
tes ꝙ non viderunt eam ſcribi:& ſic ſtabitur teſtibus, & non cō
parationi:& iſte eſt caſus in quo magis creditur viuæ voci quā
ſcripturæ dubiæ ſed quando eſt certa:dic vt in l.in exercēdis ...
ctum eſt:& prædicta voluit glo.ibi.dum dicit [quandoque nul
3 lo modo &c.] † In ſecunda parte in verſi.[Item cautius.]gl.vult
in effectu illud quod aliàs ſuprà dixi:quod hodie cū maiori cau
tela fit cōparatio quā olim:quia requiritur quod ſcriptura quæ
negatur,ᵃ& ad quam probandam fit comparatio, nitatur au
gmento teſtium. Sed ſi quæritur quot requirantur,diſtinguens
ſ.dixi.quod aliquando ſufficiunt duo:aliquando requirunt tres
aliquando quinq;:ſed(vt ſ.dixi)credo qđ quū teſtes nō deponūt
de veritate cōtractus:ſed ſolū de ſcriptura,ad hoc vt illa ſcriptu-
ra poſſit per comparationem approbari,ᵃſemper requirunt tres
& non potiores:etiam ſi infrà libram auri:non tamen requiritur
quod ſint in ea deſcripti:ſed ſufficit quod deponant pro ea vt in
§.ſi quis igitur.cum ſeq.* in aut.eo.* Et not.glo.in l.compara
tiones.quę incipit hodie.licet in ſcriptura ex qua fit comparatio,
debeant eſſe ſubſcripti:propter hoc reprobo vnum dictū Ang.
ſatis mirum & pernicioſum:& miror valde de ipſo.nam dicit ꝙ
hodie in dubio teſtes ſe non ſubſcribant.ſi produco cōtra te ſche
dulam hanc,ſcriptam manu tua,ſine ſubſcriptione teſtiū, quam
tu negas,non potes peruenire ad comparationem:ſed iſtud eſſet
verum ſi nec extarent teſtes qui eam viderint ſcribi: & ita debet
intelligi:aliàs loqueretur contra tex.& gl.illam prædictam. Vlti
mò glo.in vltima parte dixit ꝙ aut producitur priuata ſcriptura
aut publica:& proſequere vt in glo.quæ eſt clara.ex qua colligi
differētia inter publicam, & priuatam:& etiā ex quo dixi in pri
ma parte,& quòd in publica nō eſt neceſſaria comparatio,ſi con
tat notarius. qui dicat eam ſubſcripſiſſe, & pro ea teſtificatur.
4 †Sed quærit Gul.de Cug.quid ſi dicat inſtrumentum non eſſe
ſcriptum manu ſua,producens verò dicit contrariū, & petit fie
ri hanc comparationem ad alia inſtrumenta ſcripta manu ſua,
an debeat fieri?tenet qđ ſic:& dicit ꝙ tex.in corpore vnde hæc
aut.ſumitur,videtur dicere quod non facit fidem: hæc debēt in
telligi quando notarius ibi confitetur eſſe de manu ſua:ſecus ſi
negat.per hoc ſequetur quod ſi; fiat comparatio, & reperiantur
literæ ſimiles,ſtabitur comparationi:& non ſuæ negationi:aliàs
fruſtra fieret:quod non placet.Nam ſi ſtatur potius dictis teſtiū
de ſcriptura aliena,quam comparationi:vt ſuprà dixi:multo ma
gis debet ſtari notario de ſcriptura propria,quam comparationi.
Dicit etiam Guli.quod licet notarius dicat eſſe ſcriptum manu
ſua:& ſic non ſit fienda comparatio ſcripturæ:tamē fiet reſpectu
ſigni:quia in alijs inſtrumentis eſt ſignum diuerſum ab eo quod
eſt in iſto quod nūc producitur:improbatur inſtrumentū, quia
notarius non debet vti diuerſis ſignis:ſed eodē.Tene menti præ
5 dicta:†quia omnia procedunt quando comparatio eſt poſſibilis
ſed ſi non eſt poſſibilis:quia producitur inſtrumentum factum
in longinquis partibus per notarium incognitū, & negatur eſſe
ſcriptum manu illius:licet nō eſſet notarius qui pro eo deponat
nec etiā teſtes:ſi tamē habet formā publicā & cōſuetam ſine ali
qua teſtificatione vel cōparatione,ſtabitur ei:ſi producens eſt le
galis perſona,& ſcriptura nō eſt in aliquo ſuſpecta: & hoc tenet
Mar.in vj.q.ne pereat probatio:quia negatio præſumitur calu
nioſa.arg.in l.prox.poſt prin.ibi:quid enim &c.de iſta quæſtione
pleniſſimè habet in Spe.de inſtru.edi.§.reſtat.ver.quid ſi pōdere
tur.quod etiā ſentit Inn.in c.j.de cleri.pere.& Ang.& alij hic lo
quuntur.& vidi ita cōſultū per d.Fran.Tig.de Piſis.& fuit opi.
6 Azo.in ſumma.†Ex his quæ ſ.dixi,quādo cōtra te vel cōtra ...
tuum producit aliquod inſtrumētū de quātitate,vel re, ...

FRANCKESCHE STIFTUNGEN

di ad quãtitatẽ:ſemper inſpiciatis quæ ſit illa quãtitas.nã ſi excedat librã auri:& ſic viginti duos aureos veteres,vel hodie ſaltem vſq; ad centum,inſpiciatis an ibi ſint deſcripti quinq; teſtes, vel non quia ſi non eſſent niſi duo,inſtrumentum non faceret fidẽ: vt hic in gl.circa medium.dum dicit.[ſine ſcriptis tũc tres &c.] de quo pauci perpendunt:ideo notarij qui iura ignorant,de leui poſſunt decipi:credentes quod ſufficiãt duo regulariter:vt l.vbi numerus.ff.de teſti.

1 *Ille qui ſemel produxit inſtrumentum in iudicio,poteſt poſt productionem reportare ſecum originale:nec tenetur dimittere apud notarium:nec aduerſario tenetur dare originale, ſed copiam eius ſine die & conſule,& quid ſi uelit inſtrumentum accuſare de falſo? & nu.4.*

2 *Qualiter hæc productio poſſit fieri altero de tribus modis?*

4 *Qui ſemel produxit inſtrumentum:non tenetur iterum producere ad inſtantiam aduerſarij:niſi quando aduerſarius dicit ſe uelle redarguere illud de falſo: & ultra hoc iurat de calumnia,& ſe ſubſcribit ad pœnam talionis:& quid in protocollo?*

5 *Quòd illa ſubſcriptio,& etiam iterata productio,debeat fieri coram iudice criminis.*

6 *Ille qui dicit ſe inſtrumentum uelle accuſare de falſo,non tenetur dicere in qua parte uelit accuſare:nec de hoc eſt interrogandus.*

7 *Ad impoſſibile non poteſt quis compelli:& excuſatur ſi non facit id quod facere non poteſt ſine ſuo dolo, uel culpa.*

Quid in hæredibus uſurariorum, qui tenentur exhibere codices, ſi dicant ſe non habere?

Caſus fortuitus qualiter probetur per iuramentum?

Appellans ſi petat ut appellatus producat ſententiam latam pro ſe,& à qua fuit appellatum,& ille ad mandatum iudicis non producit, nulla ſubſiſtente rationabili cauſa,poteſt iudex pronuntiare quòd ſi unquam illa ſententia producatur, non habeat uigorem ſicut hic,ſi non producitur inſtrumentum &c.

Ipſe iterum producere inſtrumentum ſi dicat eſſe deperditum,& non uult iurare, ut hic:licet hoc caſu repellatur inſtrumentum tanquam falſum,non tamen dictus contumax in non producendo punitur de falſo.

Scrupuloſi conſcientia ultra quam ſit de iure,non excuſat à culpa:ſed à dolo ſic.

10 *Lata ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam,non poteſt peti ut exhibeatur inſtrumentum:etiam ſi dicat ſe uelle ipſum de falſo accuſare.uide tamen.nu.11.*

Quid ſi pendente prima cauſa non fuiſſet allegatum ſuſpectum?

Quid ſi aduerſarius uelit allegare falſitatem ex alia cauſa,quæ non colligitur ex inſpectione ſcripturæ?

Notarius ſi ſcripſit talis produxit quoddam inſtrumentum non abolitum,nec cancellatum,nec in aliqua ſui parte uitiatum:in quo ſic ſe cõtinetur,quod ita incipit,ita finit,& hoc parte præſente & tacente:& poſtea reperitur quòd in aliqua parte eſt uitiatum an nocebit?

An poſſit quis excipere ciuiliter contra inſtrumentum falſum,ut obtineat pro ſe ſententiam,& non accuſare criminaliter?

11 *Licet accuſauerim de falſo,& ſuccubuerim,non prohibeor dicere teſtamentum nullum ex alia cauſa.*

Excipiens de falſo ſi ſuccumbat,an poſſit poſtea de falſo accuſari criminaliter?

Producens inſtrumentum falſum,ſicut poteſt accuſari de falſo:ita & producens falſam ſcripturam priuatam,& quando procedat?

LEX XXII.

1 CVm quidam.† Inſtrumẽtum ſemel ꝓductũ in iudicio,& etiã per teſtes approbatũ,ſi videbatur ſuſpectũ,ſi petaẽ iterũ ꝓduci: qa petens dicat ſe velle ꝓbare ipſum falſum,debet iteratò ꝓduci:dũmodo petẽs iuret ſe nõ calũniosẽ hoc petere:ſed ꝙ credit falſitatẽ ꝓbare poſſe:& qđ etiã ſubſcribat ſe ad pœnã taliõis: & niſi iterũ producatur,fidẽ nõ facit pro eo qui ſemel producit: niſi iuret ſe nõ poſſe ꝓducere:qa eſt perditũ:& qđ ipſum nõ habet,nec dolo deſijt habere:hæc tñ petitio fieri non põt poſt cãm finitã per ſententiã,& quę trãſiuit in rẽ iudicatã:ſed tñ lite pẽdẽte.h.d.iſta lex ſingularis.ex qua,multa & multa bona colligũtur.

2 †No.primò ex hac lege ꝙ ille qui ſemel ꝓduxit inſtrm̃ in iudicio,põt poſt ꝓductionẽ reportare ſecũ originale,nec teneẽ dimittere apud notariũ,qđ patet:qa ſi remãſiſſet apud notariũ, nõ peteret ab eo qđ iterũ ipſum ꝓduceret:ſed à notario ꝙ ipſum exhiberet cuius cõtrariũ hic patet:& hoc ne originale perdaẽ:ſic etiã eadẽ rõne nõ teneẽ aduerſario originale dare:ſed copiã eius ſine die & cõſule:vt no.j.de app.l.eos.§.ſuper his.in glo.ſuper verbo

3 & exẽpla.& l.à procõſulibus.& l.qm̃.† Poteſt aũt fieri hæc productio altero de tribus modis.Primo ꝙ trãſcribaẽ tenor inſtrĩ de verbo ad verbũ in actis:& tunc ipſe tenor efficitur de actis:& ita ſeruatur in curia Romana:& tunc dicit Io.An. ꝙ ſi aduerſarius vult habere copiã,debet petere copiam illius tranſſumpti:nõ au

a tem ꝙ iteratò ꝓducaẽ originale [a] pro copia danda : vt per ipſum in nouella.in c.qm̃ cõtra falſam.ſuper verbo inſtrorum.extra de proba.facit l. chirographis.ff.de admi.tut.Secũdo ꝙ nõ tranſcribatur de verbo ad verbũ:ſed ponaẽ effectus:puta talis produxit tale inſtrm̃,qđ ſic incipit,& finit in quo cõtinetur in effectu qualiter talis vẽdidit talẽ rem pro tãto pretio &c.ſi tãtum tranſcribatur copia inſtrumẽti:& his duobus caſibus non expedit etiam pro ferenda ſententia ꝙ iterum producatur ad inſtructionem iudicis:quia ſatis eſt inſtructus. Tertio modo ꝙ nihil de eius tenore vel effectu tranſcribaẽ: ſed ſolum principium & finis inſtrumenti: & tunc iterum erit producendum pro obtinenda ſententia ad inſtructionem iudicis: etiam ſi aduerſarius non petat iterum produci:vt no.in loco præallegato in d.c. quoniam.non antẽ ſufficit ſcribere in actis productionem inſtrumenti:niſi aliquid de prædictis tribus fiat:quia incerta eſſet ꝓductio: Specu.arguit aliquos de falſitate, qui portant plenum ſaccum de ſcripturis: & dicũt ego ꝓduco omnes iſtas ſcripturas, & poſt

4 reportãt:& ſic ignoratur quæ ſint illæ.† Secũdo not.quòd ille qui ſemel produxit inſtrumentum,non tenetur iterum producere ad inſtantiam aduerſarij: niſi quãdo aduerſarius dicit ſe velle redarguere ipſum de falſo.& vltra hoc iurat de calũnia: & ſe ſubſcribit ad pœnam talionis. Et per hoc dicunt doc.quòd ſi produxiſti inſtrumentum publicũ, non potes dicere quòd mihi producas etiam protocollum, vt videatur an concordet cum meo:quia nõ teneor.niſi dicas te velle inſtrumentum accuſare de falſo:& alia facias de quibus hic. & quia ſi diſcordaret à protocollo,potius ſtaretur protocollo:tanq̃ magis originali ſcripturæ.vt not.in.l.Sempronius.ff.de leg. ij. & in authen.de tabellionibus.Ex hoc etiam dicit Bart. quòd ſi aduerſarius petat ſibi dari copiam inſtrumenti cũ die & conſule,dicens ꝙ vult inſtrumentum accuſare de falſo:nõ eſt danda cum die & conſule:niſi præſtet iuramentum.de quo hic:& etiam ſe ſubſcribat ad pœnam talionis.Bald.limitat.dicens hoc eſſe verum quãdo dicit ſe velle accuſare criminaliter.ita loquitur iſta lex. ſed ſi diceret ſe velle ciuiliter excipere,nõ requireretur hoc iuramentum:nec iſta ſubſcriptio:quod puto ſatis bene dictum:quia tunc non quæritur de pœna imponenda; cum ex crimine probato per modum exceptionis pœna non imponatur.vt not.in.l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.niſi in quibuſdam caſibus:vt ibi not.in c.j.de

5 exceptionibus.facit.l.Lucius. ff. de infa.† Tertio not.quòd illa ſubſcriptio & etiam iterata productio debet fieri coram iudice criminis: & ſic coram iudice maleficiorum: licet cauſa ciuilis in qua fuit facta prima productio pendeat coram vicario:

6 vt patet ibi.[apud iudicem criminis.] † Quarto not. ſecundum Iacobum de aretio quòd ille qui dicit ſe inſtrumentum velle accuſare de falſo,non tenetur dicere in qua parte velit accuſare: nec de hoc eſt interrogandus: quia tunc non illa tantum particula deberet exhiberi, ſed totum inſtrumentum exhibendum eſt: quia non poteſt aliter deliberare. facit cap. accepimus.cum ibi not.extrà de fide inſtrumentorum.Dicit Albericus hoc verum niſi quando petit exhiberi cum die & conſule: quia tunc debet dicere quòd vult accuſare circa diem & conſulem. Baldus videtur dicere contrarium; certè quando petitur exhiberi originale, non expedit quòd petat cum die & conſule : quia non poteſt aliter exhiberi niſi prout facet: ſed tunc habet locum illa petitio quando petitur copia inſtrumenti : quia non eſt danda cum die & conſule:niſi cum dicit ſe velle accuſare de falſo: & tunc dic vt. ſ. dixi. diſtin-

7 guendo criminaliter, vel ciuiliter. † Quinto not.in ver.[ſin

b autem.] quod ad impoſſibile [b] non poteſt quis compelli. & excuſatur ſi non facit id quod facere non poteſt ſine ſuo dolo, vel culpa. facit. l. ſi ideo. cum ibi nota. j.de his quibus vt indig. Et hoc not. ſecundum Baldum pro hæredibus vſurariorum: qui tenentur exhibere codices: vt ſi dicant ſe non habere, nec ad manus ſuas perueniſſe & iurent non ſint vlterius cogendi.vt not.in clementina prima.de vſuris.in gloſſa quæ in-

8 cipit, quid ſi dicatur. † Item allegatur iſte text. quòd caſus for-

c tuitus probatur per iuramentum: [c] ſed hoc declara,vt hic not.

a ¶ Originale. An ꝓducto inſtrumẽto ſit neceſſe ꝓducere inſtrumẽta originalia. vide per Bal.in l.ij.ff.de fi.inſtr.in recollectis Inno.in c.cũ in iure. circa fi.ff.de of. dele.

b ¶ Ad impoſſibile. Quot modis aliqd dicaẽ ĩpoſſibile.vide gl.in §.impoſſibilis. inſti.de hære.inſt.gl. in §.ſi.ĩpoſſibilis.inſti.de inut.ſtip.

c ¶ Iuramẽtũ. Adde Ia. de Are.ĩ l.ſcire oportet.in §. ſufficit.ff. de exc.tut.Bar.in l.j.C. depoſi.Bal in l.q accuſare.C.de edendo. Ang.ĩ l.nõ exigim⁹. & eſt in l.ij.in §. qđ diximus.ff.ſi qs caut. Spec.tit.de dila.in §. ſi.ver.in ſumma. Archid.& Io.An.in c.j. de dolo & cõt.li. vj. Io.de Imo.in c.querelã.de ꝓcu.Bar.cõſil.inci.Ex facto proponitur ꝙ ex cauſa.

a ¶De falſo. Adde eũdem Bal. in l. ſi qs de curio. j. ad leg. cor. de fal. & do. Alexan. de imo. in cõſil. lxxvij. col. j. in j. vol. & adde ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ falſificans inſtrumẽtũ puniatur tali pœna. ꝙ ta'e ſtatutũ habet locũ in falſificãte acta. ita Bart. in l. in fraudem. §. neq; ff. de iur. fiſ. & Bal. in cõſi. cxcvij. in ij. vol. & ꝑ Gãd. in tractatu maleſi. in tit. de fal. & ꝑ Ange. are. in tra. maleſi. in verb. falſario. col. fi. Franc. Cur.

in glo. quæ incipit: [quia præſumitur.] in contrario facit de l. ſi creditor. j. de pig. act. & plenius per Bar. in l. ſi quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden. Vlterius not. in verſiculo [ꝙ ſi prędictum.] bonum tex. pro eo quod no. Inno. in c. g. perpetuus. extrà de fide inſtru. quod etiam refert Bar. in l. ij. §. de eden. ꝙ ſi appellãs petat vt appellatus producat ſententiã latam pro ſe, & à qua fuit appellatũ, & ille ad mandatũ iudicis nõ producit, nulla ſubſiſtẽte rationabili cauſa, poteſt iudex pronuntiare qđ ſi vnquã illa ſñia producatur, nõ habeat vigorẽ ſicut hic: ſi nõ ꝓducitur inſtrumentũ, ꝙ ſit penitus vacuatũ: & nulla fides ſibi detur contra aduerſarium, puto tñ hanc interlocutoriã nõ nocere quo ad alios, quominus cõtra alios poſsit vti: prout in ſimili habetur
9 per Inn. in c. cauſam quæ. qui filij ſint legi. † Item no. in ver. [neque.] caſum. qđ licet iſto caſu repellatur iſtud inſtrumentũ tanquã falſum: vt patet §. dum dicit [quaſi falſa chartula &c.] non tamẽ dictus cõtumax in nõ producendo puniť de falſo: ſed ſolum vt careat vſu inſtrumenti: & hoc quia potius culpa põt ſibi imputari quã dolus; ſi fortè ſcrupuloſa conſcientia ductus non vult iurare ſe non habere, nec dolo deſijſſe habere: licet ita ſit in veritate. Ex quo no. quod ſcrupuloſa conſcientia vltra quàm ſit de iure, non excuſat à culpa: ſed à dolo ſic. ſecundũ Bal. qđ tene menti: & ſic propter culpam perdit commodũ inſtrumenti: ſed
10 quia caret dolo, nõ puniť criminaliter. † Vltimò not. ꝙ lata ſñia quæ tranſiuit in rem iudi. non põt peti vt exhibeatur inſtrumentum: etiam ſi dicat ſe velle ipſum de falſo accuſare. Sed cõtrà de ti. j. ſi ex fal. inſtru. & l. Diuus. de re iud. in quibus habetur quod etiam poſt ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatã, poteſt quis allegare falſitatem inſtrumenti, vel teſtium: & petere ſentẽtiam reſcindi mediãte reſti. in integ. Hoc eſt difficile contrariũ: quod format glo. fi. & reſpondit ipſum procedere quãdo lite pendente non fuiſſet de falſitate quæſitum: ſed hic fuit: vnde amplius quæri non poteſt hanc etiam ſolutionem videtur tenere Bar. in l. qui agnitis. ff. de excep. & Inno. expreſsè in c. licet cauſam. poſt prin. de proba. Iſta ſolu. videtur contra tex. quia hic nõ fuit quęſitũ de falſo: ſed dicebat ſe velle accuſare de falſo: & dicitur hic ꝙ hoc poteſt dicere ante ſententiam: non poſt. Dicunt quidam quòd imò ab ipſo principio allegauit inſtrumentum fore ſuſpectum de falſo, & propterea producens fuit coactus officio iudicis fidem imponere inſtrumento, faciendo examinari teſtes pro eo ſecundùm quod habetur in l. iubemus. §. de proba. vt patet in prin. huius legis ibi: dũ dicit [eique fidem impoſuerit &c.] hoc tamen non nocet parti aduerſæ, quominus iteratò poſsit dicere ſe velle oſtendere falſitatem inſtrumenti, non obſtante impoſitione fidei, quouſq; pendet cauſa: ſed ea expedita per ſentẽtiam diffinitiuam hoc dicere non poteſt: ſed ſi à principio nõ allegaſſet inſtrumentum ſuſpectum de falſo, & non fuiſſet ſibi impoſita fides, fatentur ꝙ etiam poſt ſententiam diffinitiuam poſſet al-
11 legari falſitas. † Alij dicunt ꝙ aut quærimus an poſt ſententiam poſsit petere ꝙ inſtrumẽtum producatur ad præparandũ viam accuſationis, & non poteſt peti: & ita loquitur hic. Aut non petitur ꝙ iterũ exhibeat, ſed allegatur falſitas, & offertur probatio: quia fortè poteſt probari abſq; iterata exhibitione: & tunc fatentur contrarium per leges in contrariũ allegatas. Alij vt Nic. ma. & Bal. dicunt ꝙ aut aduerſarius vult redarguere inſtrumẽtum de falſo ex inſpectione ipſius inſtrumenti ratione cancellaturę, vel alterius euidentis defectus: & tunc quia iſta falſitas fuit ſemel allegata, & purgata propter examinationes teſtium: licet iteratò ſuper ea ſit audiendus lite pendente, quia illa interlocutoria non claudit ſibi viam, quouſq; pendet lis. ea tamen finita per diffinitiuam iterum non poteſt allegari ſed ſi vellet allegare falſitatem ex alia cauſa quæ non colligitur ex inſpectione ſcripturæ, fatentur ꝙ poterit allegare per leges contrarias: quia de illa non fuit vnquã quæſitum & dicit Bald. ꝙ eſt illa rei veritas &
12 eſt ſatis notabilis intellectus. † Nunc quæritur quid ſi notarius ſcripſit talis produxit quoddam inſtrumentum non abolitum, nec cancellatum, nec in aliqua ſui parte vitiatum: in quo ſic & ſic contineť: quod ita incipit: & ita finit, & in hoc parte præſente & tacẽte: poſtea reperiť ꝙ in aliqua parte eſt vitiatũ, an noceb[...]? Rñdeo nõ: poſtquã fuit ſemel impoſita fides: qa potuit hoc fieri poſt: & hoc ꝓbať in l. fi. ff. ſi tabu. teſta. nullæ exta. & ibi per Bar. qui etiã allegat iſtũ tex. in princ. ibi dum dicit. [eique fidẽ impoſuerit.] Dicit etiã Io. An. poſt Inn. in d. c. qm̃ cõtra falſam. de ꝓb. ſuper verbo, inſtrorũ. vbi optimè declarat: & ibi oĩno vide ꝙ ſi pars eſt præſens, & tacẽs, nec ꝓteſtať, & permittit ita ſcribi: videtur fateri ꝙ inſtrm̃ ſit ſine vitio. nam poſtea põt accuſare de falſo reſpectu tenoris inſtri: ſit ergo cautus in proteſtãdo qđ ſibi ſit
13 ſaluũ ius ſuũ, & allegatio falſitatis. † Vltimò quæro, quare accuſabat criminaliter? nõne melius eſſet ſibi excipere ciuiliter vt obtineret pro ſe ſententiã: quã accuſare criminaliter ad pœnã imponendã? de quo nihil lucrabať: ſed ponebat ſe in periculo & in d[...] criminæ pœnæ ſi nõ ꝓbaret falſitatẽ: ꝓpter hoc dixerũt, quidam quos refert glo. quæ incipit [quæ inſcriptiones.] ꝙ nõ poterat ciuiliter agere, vel accuſare, quouſq; accuſaſſet criminaliter. ꝓpter aliquas leges allegatas hic in glo. ſed gl. reprehẽdit: qa imò eſt in arbitrio & electiõe ſua an incipiat à ciuili, vel criminali: vt in d. l. damus. j. de fal. Doct. dicũt ꝙ hoc eſt verũ cõtra ipſum criminoſum: ſed cõtra aliũ qui ſentit cõmodũ ex crimine nõ põt agere ciuiliter: niſi primò criminoſum accuſet criminaliter: & hoc modo ꝓcedit opi. illorũ: & etiam iſto modo loquũtur per leges illas allegatas: & hoc ſi criminoſus viuit: ſi ergo ꝓducis cõtra me inſtrm̃ falſum ignoranter, videť ꝙ non poſsim excipere de falſitate, ſi notarius viuit, niſi primò accuſem notariũ de falſo: & faciam ipſum puniri: & tunc ſentẽtia lata cõtra eũ faciet fidẽ ꝑ me in cauſa ciuili: vt in l. j. §. vbi cau. fiſ. Tene mẽti: ſed ſi notarius nõ
14 viueret poſſem excipere. † Scias etiã ꝙ licet accuſauerim de falſo, & ſuccubuerim, nõ ꝓpterea ꝓhibeor dicere inſtrm̃ nullũ ex alia cã: vt eſt tex. in l. Lucius. ff. de pe. hære. facit l. cũ quis. §. de iur. offic. teſta. Item ſi excepi de falſo, & ſuccubui, an poſsim poſtea de falſo accuſare criminaliter? dic ꝙ ſic: per id quod no. Innoc. in c. fi. de ordi. cogni. vbi dicit ꝙ illud in quo quis ſuccubuit ſemel excipiendo, nõ prohibeť iterũ in alio iudicio deducere agendo: nõ ſic ecõuerſo: quod tamẽ videtur intelligendum niſi exceptio mea fuerit repulſa tanquam nõ vera, & non ſubſiſtente falſitate per l. ſinautẽ. §. fi. ff. de neg. geſt. & l. quod in diem. §. ſi rõcẽſ. de
15 cõpẽ. & vide oĩno in Spe. eo. tit. §. inſtrm̃. ver. pe. & fin. † No. etiã hic Bal. in prin. ſuper ver. [chartulam.] cum gloſ. quæ exponit
a priuatã: ꝙ ſicut producens inſtrm̃ falſum põt accuſari de falſo vt §. eo. l. ij. ita ꝓducens falſam ſcripturã priuatã. Sed hoc eſt verum qñ erat ꝓducibilis: ita dicit gl. hic: qa faciet fidẽ plenam vel qualẽqualem: vt qa erat ſcriptura notata tribus teſtibus: alias ſi de ſe nõ habeat effectũ, etiã ſi ſit vera, nõ tenetur ꝓducẽs de falſo: quia neminẽ læſit, vel lædere potuit: ad hoc ſolet allegari glo. quæ eſt in l. damus. j. de falſis. ſuper verbo priuatas.

Plus ualere quod agitur, quam quod ſimulatè concipitur. *Rubrica.*

1 *☞ Scriptura quando diſcordat à rei ueritate, ſtatur ueritati: & nõ ſcripturæ: & quando ſtetur ſcripturæ, & non ueritati?*

LEX I.

IN contractibus. Iſta l. pręmittit vel quod poſtea diuerſis modis exemplificat: primò quando ſimulatio fuit circa perſonas cõtrahentium: quia in ſcriptura continebatur ꝙ vnus contrahebat, & reuera non ipſe ſed alius contrahebat: vt in l. ij. & in l. iiij. poſtea quãdo con-
1 tinebať ſimulatio reſpectu contractus: † quia in ſcriptura continebatur vnus contractus: puta emptionis: & reuera agebatur alius, ſcilicet pignoris: & hoc in l. emptione: & illa ſimulatione frequenter vtuntur vſurarij, qui recipiũt poſ. pignori: & ne habeant computare fructus in ſortẽ: vt j. tit. j. alias ij. volunt ꝙ fiat inſtrumentum vẽditionis, cum pacto de retrouendendo: cum emptor etiam cum iſto pacto lucretur interim fructus: vt in l. ij. j. de pac. inter empto. & vendito. Sed ſi ex coniecturis poteſt apparere quòd cõtractus ſit ſimulatus: & in fraudem vſurarum: quia fuit facta venditio cum minori pretio quã valeat, ex quo vna cũ iſtio pacto reſultat prę ſumptio: & pręualebit quòd ſit veritas ſic geſtum, quia reputabitur pignus, non emptio: & ſic computabuntur